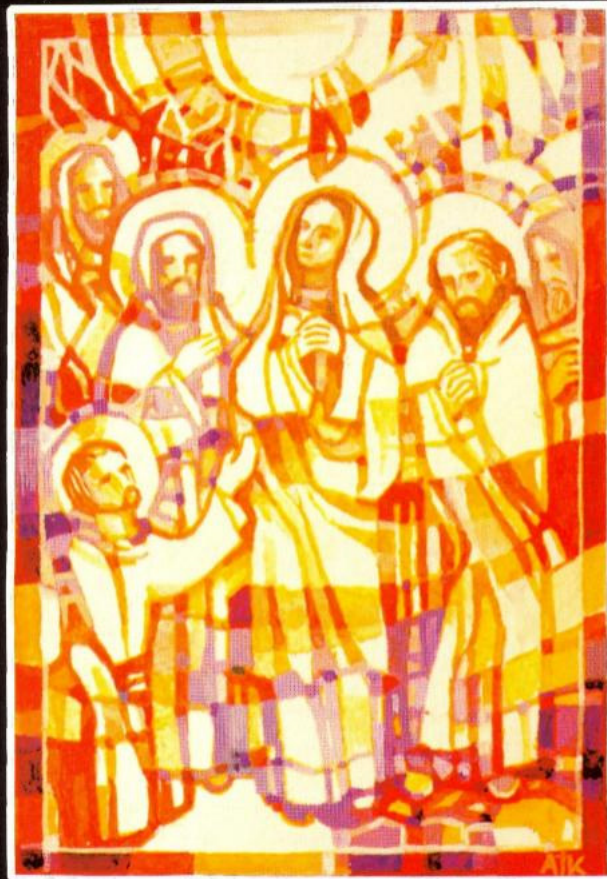

Barsi Balázs A teremtő Lélek

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Barsi Balázs

A TEREMTŐ LÉLEK

Impresszum

Barsi Balázs
A teremtő Lélek

A beszédek a pesti ferenceseknél tartott konferenciabeszéd-sorozat keretében, illetve az Örökimádás-templomban hangzottak el az 1998-as egyházi évben.

Szerkesztette és a szöveget gondozta
Telek Péter-Pál és Reé András

Lektorálta P. dr. Kis Csongor OFM

A borítón
P. Kákonyi Asztrik OFM festménye

Imprimi potest
Budapestini, die 18 aprilis a. 1999
P. Colomannus Tornyos OFM
minister provinciális

Köszönetet mondok Tornyos Kálmán provinciális atyának és dr. Kis Csongor templomigazgató atyának, akik szeretettel hívnak és várnak prédikálni. Köszönöm mindazok munkáját, akik hozzájárultak beszédeim könyv alakban való megjelenéséhez.

fr. Barsi Balázs OFM

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1999-ben jelent meg Budapesten az Efo Kiadó és Nyomda gondozásában az ISBN 963 8243 26 0 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Ez a könyv és a szerzők egyéb művei megrendelhetők a következő telefonszámon:
06-87/352-983 és 06-30/3486-770.

Kiadásaink anyagi támogatására pénzbeli adományokat köszönettel fogadunk az alábbi OTP-bankszámlaszámon: 11773401-06641636

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Bevezető.....	4
Az ember legvégső titka.....	5
Isten ereje.....	9
Isten dicsősége.....	13
Isten szeretete.....	18
Az objektív valóság Lelke.....	22
A Szentlélek a bűn elleni harcban.....	27
A Szentlélek az isteni erényekben.....	33
A hit.....	34
A remény.....	43
A szeretet.....	47
A Szentlélek ajándékai.....	52
A jótanács.....	53
A jámborság.....	55
Az istenfélelem.....	58
Az erősség.....	62
A tudomány.....	66
Az értelem.....	69
A bölcsesség.....	70
A Szentlélek az Egyházban.....	72
A Szentlélek a szentségekben.....	82
A megdicsőülés Lelke.....	87

Bevezető

Ki az igazán szentlelkes?

Nem az, aki magát karizmatikusnak mondva nagy dérrrel-dúrral nekiáll megújítani az Egyházat, hanem aki a Szentlelket utánozva háttérbe húzódik, észrevétlenné válik, mégis mindenütt ott van, mindenről gondoskodik, ahogy az édesanya teszi.

Mert az örök misztériumon, a Szentháromságon belül a Szentlélek az isteni termékenység, mégsem ered tőle egyetlen személy sem. A Szentlélek Isten alázata. Az Atyáé, aki benne adja magát teljesen a Fiúnak, és a Fiúé, aki benne szereti viszont az Atyát. Ő a kulcs, mely Isten titkát megnyitja, de nem ő az Atya képmása, hanem a Fiú, aki megtestesült, s akinek képe az ember teremtett. A Lélek az Atya és a Fiú kapcsolatának kinyilatkoztatása, ő maga azonban kimondhatatlan marad. Az Atya és a Fiú így szól az Ó- és az Újszövetségben: én. A Szentlélek ezt nem mondja, ő mintegy inkognitóban működik.

Az Atya küldi a Fiút és a Fiú által a Szentlelket, a Szentlélek azonban nem küld senkit. Ő az ajándék, nem az ajándékozó. Ő az örök dicsőség, mellyel az Atya megdicsőíti a Fiút, a Fiú pedig az Atyát. Ő a közösség, a találkozási hely, az a közeg, atmoszféra, amelyben az Atya és a Fiú, Isten és ember, valamint az Egyház tagjaként ember és ember találkozik. Levegő, amelyből mindenki él, anélkül, hogy észrevenné.

Ki az igazán szentlelkes?

Aki mer levegővé válni az emberek számára, és Isten életének örökké friss oxigénjét árasztani.

Az ember legvégső titka

Ki az, akivel egy életen, sőt egy örökkévalóságon át együtt kell lennem, ha akarom, ha nem? Ki az, aki, ha mindenki elhagyna is, velem marad? Ki ez az én, akit cipelek, vagy inkább aki engem hordoz? Ki az a személy, ez a valaki, aki én vagyok? Akit egy megkérdőjelezhetetlen törvény kényszerít szeretnem, még mielőtt hallanám az isteni parancsot: „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*”?

A Szentlélekről való beszéd egyeseknek talán nagyon távolinak, elvontnak és homályosnak tűnhet, holott éppenséggel nagyon közeli, konkrét és megfogható. Az öspünkösdről szeretnék beszélni, amely éppen az önszeretet tényében mutatkozik meg.

Mi foghatóbb annál, hogy szeretjük magunkat? Az önszeretet olyan tény, amelyre a kinyilatkoztató Isten is hivatkozik mint kétségbevonhatatlan, szilárd vonatkozási pontra, amikor azt a parancsot adja: „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*” Ha ő hivatkozik rá, ha legfőbb parancsát erre építi, akkor nem származhat mástól, csakis tőle magától. Mert Isten semmire nem épít, aminek alapjait nem ő rakta le.

Az önzés bűn, az önszeretet viszont létezésem Istentől akart legalapvetőbb törvénye. Erre a tiszta önszeretetre azonban csak az ártatlan gyermek képes. A felnőttben elromlik ez az önszeretet, minthogy életünk alakulása legtöbbször meggyőz arról, hogy nem vagyunk méltók a szeretetre. Mert ki az, aki mindenestül felvállal bennünket? Csak az ártatlan és tiszta gyermek hiszi azt – ezért is jó, hogy mindig vannak közöttünk gyermekek –, hogy őt lehet, sőt kell szeretni – végtelenül. Mert ha a szeretet nem végtelen, akkor nem is szeretet. Erre vonatkozik Jézus szava, hogy „*aki nem úgy fogadja Isten országát, mint a gyermek, nem jut be oda*”. Az Isten országába való belépés ugyanis annak elfogadása, hogy Isten szeret minket, feltétel nélküli és érdemeinktől független szeretettel.

Az önszeretet önmagunkra való reflexió. Lehet, hogy nem tudatos, de reflexió, melynek során kilépünk önmagunkból, és visszatekintünk önmagunkra, mint egy tárgyra. S ebben a reflexióban benne van egy értékelő mozzanat is, amellyel „megállapítjuk”, hogy méltók vagyunk a szeretetre. Ilyen reflexióra egyetlen teremtmény sem képes a hatalmas világmindenségben, csak az angyal és az ember. De hogyan történhet meg az, hogy egy személy kilép önmagából? Közben természetesen önmagában marad, és visszatekint önmagára, majd pedig dönt önmaga mellett. Ez az esemény ősbibb, mint a tudatos, logikus gondolkodás; egész egzisztenciánk erre épül.

És honnét vesszük azt, hogy szeretni kell önmagunkat? Az értelem nem tudja igazolni, azonban ha elég intelligens, akkor meghajlik e tény előtt, elismerve, hogy még mielőtt kimondaná az ember, hogy „vagyok”, „létezem”, vagyis mielőtt szellemi-logikai módon reflektálna létezésére, már meghozta azt a döntést, hogy szereti önmagát.

De hogyan történik meg ez a csoda? Ez az első és legnagyobb ténye életünknek, emberi ésszel megmagyarázhatatlan. Csak a kinyilatkoztatás fényénél látjuk meg a maga mélységes valóságában.

Olvassuk csak el a Teremtés könyvéből az első ránk vonatkozó isteni szót – az első itt azt jelenti, hogy a legfontosabb –: „*Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra...*” (Ter 1,26) Isten Szentháromság: Atya és Fiú és Szentlélek. Az Atya megismeri magát, van magáról egy képe, ez a kép azonban nem tárgyi valóság, hanem egy másik személy, a Fiú, aki viszonszereti őt. S ez a Szeretet, amellyel viszonszeret, szintén nem valami, hanem valaki, a harmadik személy: a Szentlélek.

Az Atya öröktől fogva szereti a Fiút, és a Fiú öröktől fogva viszonszereti az Atyát. Nem lenne szeretet és nem lenne születés a Földön, ha Isten nem lenne Szentháromság.

Az emberi személy teremtése pillanatában megkapta a Szentlelket, akit még nem ismert. *Az Úristen megalkotta az embert a föld porából, és orrába lehelte az élet leheletét. Így lett az ember élőlényé.* Hogy nem tévedünk afelől, hogy itt egy ős-pünkösdről, Lélek-adásról van szó, azt a feltámadt Krisztus igazolja, aki a hét első napján megjelent, rájuk lehelte, és így szólt hozzájuk: „*Vegyétek a Szentlelket!*.” (Jn 20,22) Az első ember Isten belső életéből részesült, de még nem ismerte a *Lelket*, mégis kapott a Lélekből. Mert azért teremtette Isten az embert saját képére és hasonlatosságára, hogy egykor felvehesse örök, benső, isteni életébe. Isten az ember iránti szeretetét kezdettől fogva kiárasztotta az ember szívébe a Szentlélek által. Minden Istentől elrugaskodott hitetlen, önző és gonosztevő ember is csak azért tud élni, mert működik benne a kezdetben adott Lélek. Mert amit mint végső ajándékot ad az Isten, azt kezdettől fogva adja. Istennek az ember iránti szeretete a Szentlélek titokzatos jelenléte által már Ádám szívében, személyében megjelent, mint őseredeti, édes és végtelen vonzás.

A csigát gyerekkorunkban hívogató énekek próbáltuk házából előcsalogatni. Az első embert az örök, feltétel nélküli isteni szeretet, a Szentlélek csalogatja ki önmagából. Erre a vonzásra az emberi személy kilép önmaga csigaházából, és mintegy kívülről pillantja meg önmagát. A teremtés művében ez a távoli képe az Atya, a Fiú és a Szentlélek kapcsolatának.

Az embernek csak azért lehet önmagáról képe, mert valaki szereti őt. Csak e szeretet vonzására merészkedik ki önmagán kívülre. Iszonyatos merészség ez részéről, és nem is tehetné meg, ha valaki fel nem biztatná rá. Ahogy saját erejéből képtelen lett volna kilépni önmagából, ha nem került volna a Lélek vonzásába, úgy most képtelen lenne önmagát megpillantani Isten szeretete nélkül.

Ádám és Éva mindaddig nem a maga szemével nézte önmagát, míg nem evett a tiltott gyümölcsből. Azután azonban *felnyílt a szemük*, és már saját szemükkel kellett nézniük magukat, s meglátniuk, hogy mezítelenek. A bűn után ugyanis, Istennel szakítva, az ember elveszítette szeméből a Szentlélek viláosságát, ezért szégyenkezett.

De nemcsak arról van szó, hogy a bűn előtti ártatlan állapotban az ember a Szentlélektől megvilágosított szemmel tekintett önmagára, hanem arról is, hogy sohasem önmagában, különálló és független létezőként, hanem mindig Isten szeretetében látta magát, mint a végtelen Isten szeretetére érdemes, ezért végtelenül értékes lényt.

A gonosz szellem ettől a látványtól akarta elvonni a büntelen ember tekintetét, és arra vette rá, hogy Isten rá irányuló szeretete nélkül nézze önmagát, mintha ez lenne az objektív látás, amely a valóságot megmutatja. Csakhogy az ember teremtmény, és a Teremtő nélkül egy pillanatra sem létezhet. Egyszerűen létem gyökerében van benne, hogy Isten pillanatról pillanatra akarja létezésemet. És ha ettől elvonatkoztatva nézem magam, akkor nem objektíven, hanem hiányosan, rosszul látok.

Az olyan humanizmus tehát, amely az embert Isten nélkül szemléli, gyökereiben beteg, romlott és romboló. Csak az Isten szeretetének mélységes megtapasztalása tehet képessé a helyes önszeretetre, de a felebaráti szeretetre is. *Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*, vagyis ha Istentől szeretve elfogadtam, megszerettem önmagam, akkor odafordulhatok a többi teremtett személy felé is, akik hozzám hasonlóak, s úgy szerethetem őket, mint saját magam, mert a Szentlélek képessé tesz rá.

Hogy mindez nem valami sápadt, élettől elszakadt eszmefuttatás, hanem valóság, azt az is bizonyítja, hogy a bűnbeesett embert a megtestesült Isten, Jézus Krisztus hasonló eseménybe sodorja bele, de most már magasabb szinten, a tudatos hit és elfogadás szintjén, a kegyelemben világában. Végül is nem mást kell elhinni a Krisztus-követőnek, mint azt, hogy őt, a tékozló fiút is hazavárja az Atya, mert Isten öröktől fogva szerette őt egyszülött Fiában, s ez a szeretete egy pillanatra sem szűnt meg, hagyott ki.

A názáreti Jézus egyetlen dolgról akar meggyőzni bennünket, amelyről ő is mélységesen meg van győződve, és amely kereszthalálában és feltámadásában beteljesedett, hogy a létezés legmélyén egy végtelen jóindulat van, akkor is, ha tapasztalataink pillanatnyilag az

ellenkezőjét mutatják. Jézus Krisztus a keresztre feszítéskor is, az ég és föld között függve és haláltusáját víva sem vonta kétségbe az Atya szeretetét.

A szeretett tanítvány – igen sokat mond most ez a megnevezés – ezt értette meg, amikor leírta: *Mi, akik hittünk, megismertük a szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket*, (1Jn 4,16) Hogyan lehetséges ez a hit? Az Újszövetség szerint a Szentlélek kiáradása, közlése által. Azért született Krisztus e világra, halt meg és támadt fel, hogy nekünk adhassa a Szentlelket.

A Lélek pedig újra kicsalogatja személyünket a csigaházából, még édesebb, még erősebb vonzással, az Énekek énekének gyönyörűsége szavaival, melyeket Krisztus énekel nekünk, mint Völegény a Menyasszonynak. Természetfeletti látást kapunk, és megváltottnak látjuk magunkat, a megszentelő kegyelem hófehér ruhájába, Isten megváltó, megbocsátó szeretetében öltözve, miközben meghívást kapunk a Bárány menyegzőjére. Ezután a felebaráti szeretet mércéje többé nem az önszeretet, hanem a megváltó Isten részéről tapasztalt, keresztes elviselő szeretete. Ezért mondja az Úr Jézus az utolsó vacsorán: „*Szeressétek egymást, amint én szerettem benneteket, úgy szeressétek egymást.*” Adott nekünk képességet erre, amikor megadta a Szentlelket, aki maga a Szeretet. Ő tanúsítja az Atya szeretetét irántunk a mi szívünkben, de azt is lehetővé teszi, hogy vele vizsontszeressük az Atyát, amint az ő egyszülött Fia teszi: *Isten szeretete kiáradt szívünkbe a nekünk adott Szentlélek által.* (Róm 5,5)

Mindez fényévnyi, sok ezer fényévnyi távolságnál mélyebben van bennünk, mint az a réteg, amelyet a pszichológia tudománya képes feltárni. Persze ennek a valóságnak elfogadása feltör a pszichológia által már kutatható rétegekbe, sőt a tudatos és gyakorlati életszférába is, de mindennek a történésnek a helye személyiségünk központja, amelyet a Biblia színnek nevez. Ez az ember legmélyebb mélye, amelyet csak Isten Lelke ismer. De azért, mert nagyon mélyen van, és mert természetfeletti, ne mondjuk, hogy nem konkrét, mert a legéletbevágóbb az, ami ott történik. Minthogy azonban egyedül Isten Lelke ismeri az emberszív mélységeit és Isten mélységeit egyaránt, a mélység a mélységet hívja (vö. Zsolt 42,8).

Nem elég tanulni a hitigazságokról, hanem életünket keményen és következetesen hozzájuk kell igazítanunk. Így ahhoz az igazsághoz is, hogy Isten lelke bennünk lakik. Az Ószövetségben ez az emberre személyesen vonatkozó legnagyobb ígéret. „*A lelkemet adom belétek.*” (Ez 37,14) És: „*Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek; elveszem testetekből a kőszívet, és hússzívet adok nektek.*” (Ez 36,26) Jeremiásnál ugyanezt ígéri, amikor mondja: „*Törvényemet a bensejükhöz adom, és a szívükbe írom.*” (Jer 31,33) Azt pedig tudjuk, hogy a törvény teljesítése a szeretet (vö. Róm 13,10), aki maga a Szentlélek. Ezért írja Szent Pál, már a beteljesülés napjaiban: *Isten elküldte Fiának Lelkét szívünkbe* (Gal 4,6). Vagy: *A Lélek zálogát adta nekünk.* (2Kor 5,5) Ott a mélységben maga a Lélek jár közben értünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal (Róm 8,26).

Mindezt Urunk, Jézus Krisztus megígérte az utolsó vacsorán. Az ember, ha utoljára szól szereteteihez, a lényegét mondja. És Jézus ezen a vacsorán végig a Szentlélekről beszél: *A Lélek mindörökké veletek marad, mert bennetek marad.* Bennünk, vagyis a szívünkben, abban a mélységben, amelyben a feltámasztás művét már elkezdte bennünk.

A Szentlélek mintegy az Isten szíve, legmélyebb valósága. A szív az ember számára azt a mélységet jelenti, ahol identitásunk, önazonosságunk valódi forrása rejtőzik, ahol egyre inkább önmagunkká válunk, vagyis a személyt a maga felfoghatatlan valóságában. A Biblia nem ismeri a *személy* szót. Ezért használja a szív képét. De Szent Pál gyakran lelket említ a szív helyett. *Ha azonban Krisztus bennetek van, a test halott ugyan a bűn miatt, de a lélek él a megigazulás által.* (Róm 8,10) És: *Maga a Lélek tesz lelkünkkel együtt tanúságot, hogy Isten fiai vagyunk.* (Róm 8,16) Annyira egy a Szentlélek és a mi lelkünk, hogy Szent Pál szövegeiben néha nem tudja az ember, hogy mikor melyikről van szó, kis- vagy nagybetűvel

kell-e írni. Ez a bizonytalanság a legnagyobb keresztény öröm forrása, az emberi lét legvégső és legcsodálatosabb misztériuma.

Annak tehát, aki a Szentlélek misztériumához kíván közeledni, tudnia kell, hogy a Lélek az ember szívében, lelkében, személyében beláthatatlan mélységben lakozik. Az a Szentlélek, aki nemcsak az ember legvégső titka, hanem az Istené is. Aki csak erre gondol, az a szemlélődő. Mert ezt nem lehet értelemmel „végiggondolni”. Valahogy, azt hiszem, itt a gyökere annak a parancsnak, hogy *szüntelenül imádkozzatok*. A Szentlélek Isten kimondhatatlan titkának mélysége, ő a valóság, a realitás. Istenben a legvégső titok a Szentlélek. Rajta kívül minden csak árnyék, látszat, halálra szánt, értelmetlen a földi világban is. Igazi valóságunk olyan realitás, amelyhez képest minden csak árnyék, s csak annyiban létezik, amennyiben ehhez köze van.

Nézzétek, mekkora szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveznek, és azok is vagyunk!. Azért nem ismer minket a világ, mert őt sem ismeri. (1Jn 3,1) Tehát Istent ismerni és az embert ismerni, ugyanaz: a Szentlélek titkát ismerni. De mi magunkat sem ismerjük, ha nem ismerjük őt, a szerető Atyaistent. És hogyan ismerhetjük meg az ő mélységeit és a mi mélységeinket? Csakis a Szentlélekben, mert azt, hogy ő bennünk él, a nekünk adott Lélektől tudjuk. Ő az a szent kenet, amelyet megkaptunk, és ezért Szent János szerint *mindent tudunk*. Aki ezt tudja, az mindent tud, nincs szükség több tanításra. Legfeljebb azért jön a templomba, hogy erről halljon. Mert ez a minden és ez a tudás *kegyelem*, nem pedig könyvbe foglalható, birtokolható ismeret.

A minden: Isten végső titka, hogy ő maga a Szeretet, és a mi legvégső titkunk, hogy Lelkét, szeretetét árasztotta belénk. Enélkül viszont semmit sem tudunk és semmink sincs. *Akinek pedig nincsen, attól még azt is elveszik, amije van.* Ha vallásosságunk, keresztény hitünk, nem ennek a végső misztériumnak boldog birtoklása, akkor szerencsétlenebbek leszünk egy nap mindenkinél, mert magunkban is csalódnunk kell, és abban az Istenben is, akit elképzeltünk magunknak. Pontosabban: képtelenek leszünk tovább szeretni magunkat, mert elveszítjük azt az Istent, aki feltétlenül és érdemek nélkül is szeret minket.

Ki az tehát, akivel egy életen, egy örökkévalóságon át együtt kell lennem, ha akarom, ha nem? Ki az, aki ha mindenki elhagyna is, mégis velem marad? Ki ez az én, akit cipelek, vagy inkább aki hordoz engem? Ki ez a személy, ez a valaki? Ki az, akiről azt állítom: „én vagyok”, akit egy megkérdőjelezhetetlen, kényszerítő törvény szeretnem parancsol, még mielőtt hallanám Isten szavát: „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*”?

A válasz: Isten Lelkétől, a Szentlélektől ájtárt nyomorult létező, akit a végtelen Isten megmagyarázhatatlan módon öröktől fogva és mindörökké szeret.

Isten ereje

A szadduceusoknak – akik azért tévedtek, mert nem hittek a feltámadásban, ugyanis nem jól ismerték az írást – Jézus ezt mondja: Nem az a baj, hogy *nem ismeritek az Isten hatalmát*, a Szentlelket? Az írás szerint Isten, felvéve a kapcsolatot Ábrahámval, Izsákkal, Jákobbal, kinyilatkoztatta nekik szeretetét, intimitásába vonta őket. Milyen szeretet lenne Isten részéről, ha hagyná elpusztulni, megsemmisülni barátait, amikor megteheti, hogy örökké éljenek?

Isten teremtő Isten, aki a nemlétből hozta elő a létezőket, szabad elhatározásából, szeretetből. Ha erre képes, akkor megteheti azt is, hogy Ábrahámot, Izsákot, Jákobot és mindazokat, akiket szeret, felkelti a porból. A szeretet ugyanis nem engedhet meg olyan világot, ahol nincs ott az, akit ő szeret.

Jézus saját benső világából veszi az érvet a szadduceusok ellen. Nem azért lesz feltámadás, mert van bennünk valami romolhatatlan szellemi rész – az egyébként is csak a lélek továbbélése lenne –, hanem egyedül azért, mert Isten mindenható és egyedül jó. Az apostoli hitvallásban kétszer szerepel az *omnipotens* (mindenható) jelző, először: „*Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek Teremtőjében.*” Másodszor ott, ahol Krisztus feltámadásáról, megdicsőítéséről van szó: „*Fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbján.*” Isten mindenhatósága tehát a Biblia szemléletmódja szerint nem abban áll elsősorban, hogy megtehet mindent, amit akar, hanem abban, hogy a semmiből teremt és feltámaszt a halálból.

Jézus olyan emberi életet élt, amelyet a legteljesebb mértékben rábízott a teremtő Szeretetre. Elkövetkezendő halálunk megkerülhetetlen ténye megköveteli tőlünk is, hogy Istent vagy teremtő és feltámasztó Istennek valljuk, vagyis Mindenhatónak, és akkor rá építsük egész egzisztenciánkat, vagy pedig – ha nem tudunk hinni az ő feltámasztó erejében – ne is törődjünk vele.

Sajnos sok magyar katolikus hívő egyszerűen nem ismeri az Isten hatalmát, nem hisz a feltámadásban, nem várja a holtak feltámadását, Istent csak az evilági dolgok zökkenőmentességét biztosító és hiánypótló automatájának tartja. Pedig logikusan végiggondolva mindaz, aki Istenről nem feltételezi, hogy erősebb a halálnál, igazából a halált isteníti. Ezért épül ma körülöttünk a halál-isten civilizációja. A halál-bálvány mögött persze a sátán bújik meg, aki kezdettől fogva gyilkos és a hazugság atyja.

Szent Pál, aki a damaszkuszi úton látta a feltámadt Urat, és akiben Isten kinyilatkoztatta Fiát, így kiált fel egy nap: Halál, hol a te győzelmed? Az Élet elnyelte a halált! (vö. 1Kor 15,54-55) Isten maga az Élet, és az Élet szerzője.

A megdöbben kiáltás Húsvét hajnalán, amely felhangzik Mária Magdolna, a szent asszonyok, majd az apostolok ajkán: „Jézus feltámadt!”, és amely a századok boltozatai alatt egyre erősödik, minden nyelven, az utolsó napig: megrendülés Isten hatalmának láttán. Jézus feltámadásában megnyilatkozott az isteni hatalom. Hiszen gyöngeségében ugyan megfeszítették, de Isten erejéből, vagyis hatalmából él. Akit halottaiból való feltámadása óta Isten *hatalmas* Fiául rendelt, (vö. Róm 1,4) A görög eredetiben a hangsúly az erőn, a hatalmon van. Ez cseng vissza a Máté-evangéliumban Krisztus szájából: „*Nekem adatott minden hatalom a mennyben és a földön.*” (28,18) Az Efezusi levélben pedig Szent Pál az összes lehetséges szinonimát felhasználja az isteni hatalom jelzésére, amikor a megdicsőült Krisztusról ír. (Lásd 1,19-23) Isten a maga istenségének legteljesebb erejét vetette be a názáreti Jézus feltámasztásába, ez egyben isteni mindenhatóságának legnagyobb műve ebben a világban és a történelemben, a teremtéshez hasonló isteni mű. (A teremtés nem ebben a világban és nem ebben a történelemben ment végbe, hiszen maga volt a történelem és a világ

kezdete.) A történelemben még az utolsó nap, a világ átalakulása sem lesz annyira az isteni hatalom megjelenése, mint a názáreti Jézus feltámasztása.

Ha mindezt kicsit közelebbről megvizsgáljuk, kiderül, hogy ez az egész istenséget mozgósító hatalom maga a Szentlélek. A Szentlélek Isten személyes mindenhatóságként nyilvánul meg itt, mint Erő, ő viszi végbe Krisztus feltámasztását. A legősbibb és legpontosabb megfogalmazása Krisztus feltámasztásának, hogy az Atya a Szentlélekkel támasztotta fel. A mindenható Erő tehát nem valami energia, hanem Isten személyes mindenhatósága, maga a harmadik isteni személy. Maga a Szentírás tanít csalatkozhatatlanul erre, csak talán nem figyeltünk fel rá eléggé. Szent Pál így ír: *S ha annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust halottaiból, akkor ő, aki feltámasztotta Jézus Krisztust halottaiból, életre kelti halandó testeteket is a bennetek lakó Lelke által.* (Róm 8,11) A Lelke által támasztotta fel, vagyis hatalmával. Ez szinonim kifejezés. Ezért az Írás felváltva szól Isten erejéről, hatalmáról, illetve a Szentlélekről ugyanabban az értelemben.

Szent Pál a korintusiaknak például így ír: *Mert bár erőtlenségből megfeszítették (Krisztust), Isten erejéből él. Mi is erőtlenek vagyunk benne, de élni fogunk vele együtt Isten erejéből értetek.* (2Kor 13,4) Szent Péter ugyanerről: *Mert Krisztus is meghalt egyszer a bűnökért... Test szerint megölték ugyan, de életre támadt a Lélek szerint.* (1Pét 3,18) A Szentlélek Isten cselekvése a maga mindenhatóságában. Ezért hívja az Anyaszentegyház nagy események előtt: *„Teremtő Lélek, jöjj közénk!”* Mindig teremtő, nem alakító, nem díszítgető, nem a problémákat elfedő. Ahol a szent liturgia említi az Isten Lelkét, ott a teremtéshez hasonló isteni erő árad: a konszekrációban, a transzszubsztanciációban, amikor a kenyér és a bor színe alatt a feltámadt Krisztus megjelenik, valószínűleg ugyanaz történik, mint amikor Jézus feltámadt. A Szentlélek megteszi, hogy millió és millió helyen találkozzon híveivel, immár a hit sötétjében. A feloldozásban is ilyen erő árad: megsemmisül a múlt. Ezért Szent Lukács evangéliuma az angyal szavát idézve, mintegy párhuzamos kifejezésként ugyanazt ismételi, amikor így szól Máriához: *„A Szentlélek száll tereád, a Magasságbeli ereje borít el téged.”* Ez zsidós beszéd, gondolatpárhuzam: a Szentlélek maga a Magasságbeli ereje.

A Szentlélek teszi képessé Máriát, hogy Isten Fiának anyjává legyen, és így bizonyítja, hogy Istennél semmi sem lehetetlen. Isten mindenhatóságának műveiben jelen van a Szentlélek. Már a teremtésben is, hiszen ezt olvassuk: *Isten Lelke a vizek felett lebegett* (Ter 1,2), a megtestesülésben, ahogy az imént láttuk, valamint Jézus feltámasztásában és a mi feltámasztásunkban az utolsó napon.

Az Úr Jézus működése az evangéliumi hagyomány szerint, a Lélek erejében bontakozik ki. A szentírók hol erőről beszélnek, amely kiárad, hol Szentlélekről, hol pedig, nagyon érdekes módon, a Lélek erejéről. Ez ahhoz hasonló kifejezés, mint a „Róma városa”, ahol a város maga Róma. A Lélek ereje az az erő, amely maga a Szentlélek Úristen.

Igen, *csak* azért jött el Krisztus, hogy a megadja Szentlelket, aki által fiak leszünk, és így kiáltunk Istenhez: *Abba, Atya!* Ezért a hároméves előkészület sorrendje: a Fiú, a Szentlélek és az Atya éve.

Jézusról megjegyzi Szent Lukács, hogy *erő áradt ki belőle.* Ez az erő a Szentlélekkel van kapcsolatban, hiszen Jézus működése kezdetén a názáreti zsinagógában egész eljövendő működését Izajás könyvéből idézi: *„Az Úristen lelke van rajtam, mert felkent engem az Úr, elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, hogy bekötözsem a megtört szívűeket...”* (Iz 61,1). És mennybemenetele előtti utolsó szavai Lukács evangéliuma szerint az Atya ajándékaról szólnak, magasságból jövő erőről, aki maga a Szentlélek: *„Én majd elküldöm nektek Atyám ígéretét. Ti csak maradjatok a városban, amíg el nem tölt az erő benneteket a magasságból.”* (Lk 24,49) Az Apostolok cselekedetei kezdetén, amely szintén Lukács műve, nem hagy kétséget afelől, hogy ez az erő a harmadik isteni személy, mert ott ezt mondja maga az Úr Jézus: *„A Szentlélek eljövetele pedig erővel tölt majd el benneteket.”* (ApCsel

1,8) Mert Pünkösdkor született meg Krisztus Titokzatos Teste, s amint Jézus Krisztus emberségét az Atya erővel, azaz a Szentlélekkel kente fel, ugyanúgy Titokzatos Testét, az Egyházat is a Szentlélek erejével hozza létre.

Az Egyházban nagyon sok rossz van – általunk. Aki a botrányt keresi, az megtalálja benne, papok és hívek életében egyaránt. Ugyanakkor jelen van az Egyházban a Szentlélek, a hatalmas, feltámasztó, isteni erő is. Ezért érdemes az Egyházba belépni és benne maradni. Rajta kívül ezt a Lelket nem ismerik. Csak mint személytelen erőt fogják fel, de mit segíthet rajtunk egy személytelen erő, akit nem lehet megszólítani?

Jézus nyilvános működése során megtöri a sátán hatalmát Isten erejével – a Lukács-evangéliumban így olvassuk: *Isten ujjával*. Ez a sátán hatalmát megtörő Isten ujj maga a Szentlélek, ahogy Krisztus világosan állítja: „*De ha én Isten ujjával űzöm ki az ördögöket, bizonyára elérkezett hozzátok az Isten országa*” (Lk 11,20), vagyis végleges uralma. Isten ereje, jobbjá, ujjá – ezek a kifejezések mind a Szentlelket jelentik. Előzménye már Ezekiel prófétánál felvázolódik: *Akkor az Úr rám helyezte kezét, az Úr lelkében kivezetett és letett a mező közepén, ami telve volt csontokkal*. (Ez 37,1) Éppen azért vitte oda az Úr jobb keze, vagyis a Szentlélek, hogy meglássa Isten hatalmát, amelyet Isten éltető lehelete, vagyis ugyancsak a Szentlélek visz végbe, amikor a száraz csontokat életre támasztja.

Az ősegyház állandóan tapasztalta ezt az erőt, a Szentlélek személyes jelenlétét. Ezt írja Szent Pál a tesszalóniki híveknek első levelében: *Mi ugyanis az evangéliumot nem csak szóval hirdettük nálatok, hanem erővel és Szentlélekkel is, és egész teljességgel*. (1,5) Mert Isten a gyöngét használja fel arra, hogy megmutassa az erejét. És sokan csak ekkor döbbennek rá, hogy kizárólag azért keresztények, mert az őket feltámasztó Szentlélek Isten bennük van. A korintusiaknak hasonló szavakkal üzeni Szent Pál: *Beszédem és igehirdetésem nem a bölcsesség meggyőző szavaiból állt, hanem a Lélek és az erő bizonyosságából, hogy hitetek ne emberek bölcsességén, hanem Isten erején nyugodjék*. (1Kor 2,4-5) István diakónust, az első vértanút is kegyelem és erő töltötte el (ApCsel 6,8), vagyis a Szentlélek (6,10).

A Szentlélek tehát erő és hatalom, Isten személyes mindenhatósága, személyesült cselekvése. A Szentháromságban ott van, ahol az Atya öröktől fogva szüli a Fiút. És bármit tesz az Atya a világ felé fordulva, mindannyiszor ez a hatalom és erő működik, s Pünkösöd óta tudjuk, hogy ez az erő: személy.

E végtelen isteni hatalom gyökeresen különbözik mindattól, amit mi a hatalomról elképzelünk. Ezért van, hogy Isten ereje, hatalma a gyöngeségben mutatkozik meg, a világban, ahogy az Apostol mondja: *Mi a keresztrefeszített Krisztust hirdetjük, aki Isten ereje*. (vö. 1Kor 1,23-24) Jézus életének kezdetén ez a végtelen teremtő erő, a teremtő Szentlélek az Úr alázatos szolgáló leányához társulva mutatkozik, mint Isten alázata. Jézus földi életének végén viszont a katona lándzsája által megnyitott szívéből kifolyó vízként, azaz mint Isten irgalma és áldozata nyilvánul meg.

Az isteni kinyilatkoztatás az emberi szellemtől kettős mozgást követel. Egyrészt állandóan azt hallja az ószövetségi ember, hogy az Isten erősebb az embernél. Majd azt hallja, hogy végtelenül erős. Utána Isten kezdi ezt a kijelentést új tartalommal megtölteni, megkülönböztetni az emberi erőtől. Ez az erő nem képes odavágni, csak szeretni tud végtelenül.

Igen, mert Isten szeretete akkora, hogy azonos a mindenhatóságával. Ez már itt-ott az Ószövetségben is megmutatkozik. Csak egyetlen jelenetre hívom fel a figyelmet. Illés Isten erejének megszállottja volt, lehívta a tüzes villámot az égből, hogy így bizonyítsa a pogányok előtt, az Úr erősebb, hatalmasabb, mint Baál. (vö. 1Kir 18,36-40). Ez istenkísértés volt, még ha a próféta szavára az Úr megmutatta is erejét, és ez a jelenet már mintegy előrevetíti, hogy Illésnek hamarosan nagy tisztuláson kell átmennie. Először is csalódnia kell az erős Istenben. Beersebába menekül, majd a pusztában a halálát kívánja. És a tökéletes összeomlás után Isten

elvezeti Hóreb hegyéhez, és ott sorra megmutatja neki hatalmának jeleit: a szélvészt, a földrengést és a tüzet, de maga az Úr egyikben sincs benne, hanem csak az enyhe szellő suttogásában, (vö. 1Kir 19,1-13)

Amikor tehát a világba lép ez a hatalom és erő – mint ahogy a legteljesebb módon Isten egyszülött Fiának megtestesülésével a világba lépett –, és összeütközésbe kerül az evilági erővel és hatalmakkal, gyöngének tűnik és látszólag veszíteni kényszerül. Isten a világban gyöngé, a világ vad erőivel szemben elbukni látszik, mert az ő mindenhatósága maga a szeretet. De ez a világ az ő teremtő szeretetétől függ létezésének gyökereiben: itt az ő hatalma. A világ erőinek gyöngesége éppen abban áll, hogy rombolni és pusztítani tudnak, de teremteni és feltámasztani nem. Büntetni és bosszút állni tudnak, de megbocsátani és irgalmazni nem. Önmaguk akaratának akár a másik megsemmisítése árán is érvényt szerezni tudnak, de mások létének éltető forrásai lenni képtelenek.

A vigasztaló Szentléleknek három nagy vigasztalása van számunkra: először is, hogy ő teremtő Lélek, akinek erejében az Isten létezésünket a semmiből hívta elő, és fenn is tartja örökké. A második, hogy újjáteremtő Lélek: megsemmisíti, eltörli a bűnt, új életet ad nekünk – ezt azonban el is kell fogadnunk, fel is kell használnunk. És a harmadik vigasztalása, amely Húsvét örömhíre is: hogy Jézust feltámasztotta a halottak közül, s benne a mi emberségünket is.

Az emberi történelem egy csontmező. A hatalom embereinek csontjai is ott fehérlenek a síkon, koponyáik mint kiszáradt dinnyehéjak hevernek a földön. Valamikor százezrek tapsoltak nekik. Most mégis egyedül Isten szellője, éltető lehelete képes megeleveníteni őket.

Ez az Isten gyöngesége és hatalma, s ez az ő állandó vigasztalása ebben a halálra szánt, múlandó világban.

Isten dicsősége

Szent Péter apostol írja első levelében: *a dicsőség és Isten Lelke nyugszik rajtatok.* (1Pét 4,14) Isten Lelke a dicsőség Lelke. A Szentírás tanúsága szerint Jézust az Atya Lelke, a Szentlélek támasztotta fel. Másutt azt olvassuk, hogy Isten hatalma támasztotta fel, ismét másutt, hogy Isten dicsősége, mert Jézus feltámadása egyben Isten megdicsőülése is: a Szentlélek átjárta, örökkévalósította az Emberfia testét. Ezzel a Szentlélekkel, vagyis Isten hatalmával feltámasztott Jézussal találkozott Szent Pál a damaszkuszi úton, ennek a találkozásának tapasztalatából írja: Ha van érzéki test, van lelki test is. *Ezt mondja az Írás is: „Ádám, az első ember élő lényvé lett”, az utolsó Ádám pedig éltető lélekké. De nem a lelki az első, hanem az érzéki, csak azután a lelki. Az első ember a földből való, földi, a második ember a mennyből való, mennyei. Amilyen a földi, olyanok a földiek is, és amilyen a mennyei, olyanok a mennyeiek is. És amint hordtuk a földi ember képét, úgy hordani fogjuk a mennyeinek a képét is.* (1Kor 15,44-49) A hatalom, a dicsőség és a Lélek vitte végbe a világtörténelemben megmutatkozó legnagyobb isteni tettet, Jézus dicsőséges feltámasztását, és ez a három egy: Isten hatalma és Isten dicsősége azonos a Szentlélekkel. Ezért is nevezi Szent Péter a dicsőség Lelkének.

A *dicsőség* szó értelmezéséhez vissza kell menni a Szentírás nyelvéhez. A héberben a *kavód* súlyt jelent. Tehát a dicsőség nem az, ami a mai jelentéséhez hozzátapad: a hírnév, népszerűség, elismertség – ez a létezőnek csupán kívülről történő megvilágítása. A valódi dicsőség e létezőnek a létben elfoglalt súlya, helye, hatalma. Életem dicsősége nem kívülről adatik nekem, hanem belülről, létezésem gyökeréből, amely rám, emberre vonatkozóan nyilván nem kilogrammokat jelent, hanem Istentől, a Teremtőtől kapott jelentőséget. Az ember dicsősége a Szentírás tanúsága szerint éppen abban áll, hogy egyedül ő hivatott arra, hogy Isten gyermeke legyen. Ez azt is jelenti, hogy Isten gyermekeként *uralkodik a tenger halai, az ég madarai és minden állat fölött, amely a földön mozog*, és egyedül neki adta Isten azt a küldetést, hogy uralma alá hajtja a földet. Az embernek ez a létbeli súlya, hogy uralkodjék mindenben, pontosan abból ered, hogy Isten gyermeke, képmása.

Isten a kozmoszban elsősorban az ember által akar jelen lenni. Bármilyen törekeny és méretre is parányi a csillagokhoz, de még a behemót állatokhoz képest is, mégis mindenkit felülmúló súlyt kapott azzal, hogy Isten gyermekének hívta meg; a legnagyobb gravitáció ugyanis itt működik. Minden érte és benne áll fönn. Ha azonban megszakítja a kapcsolatot Istennel, ahogyan meg is tette, minden fellázad ellene, elsősorban ösztönös, öntudatlan természete. Az őskáosz és a halál lesz úrrá rajta, megzavarodik kapcsolataiban, így vége lesz az eredeti dicsőségnek. A teremtett világban elveszíti a súlyát; megméretik és könnyűnek találják. Erőt vesz rajta minden, ami azelőtt a lába előtt hevert.

Az ember *kavódja*, súlya, dicsősége az Istenhez fűződő viszonya, vagyis az őspünkösdben való részesedés. Az, hogy Isten szeretete már a teremtés pillanatában titokzatosan kiáradt a szívébe, és egészséges önszeretettel ajándékozta meg. Az ember a bűnnel az Isten Lelkét, az Isten Szeretetét üzte ki saját szívéből, és így megromlott az Istentől kapott önértékelése is. Azóta hol az önundor, az öngyűlölet, hol meg a megalomániás hatalmi roham vesz erőt rajta. Mániákus depressziós lett, teológiai szempontból, mert igazi belső, Istentől kapott súlyát, vagyis dicsőségét, istengyermekségét elveszítette.

Nem veszítette el azonban teljesen, hiszen nem szűnt meg Isten képmása lenni. Továbbra is dicsőségre van rendelve, csak persze másutt keresi a dicsőségét. Más emberek véleményében, értékelésében, a hírnévben, a gazdagságban, a testi adottságokban és az evilági hatalomban, a mások fölötti uralomban, az emberek emlékezetében. Vagy ami ennél is rosszabb: végképp lemond a dicsőség helyes kereséséről. És kétségbe van esve, hogy csak

a szolgálat jut neki, mert ezt dicstelen helyzetnek tartja. Szorongás szállja meg, ha az emberek elismerése megszűnik, ha szép sorban elhagyják, akikre számított, ha lassan elfelejtik azok is, akikkel csak jót tett, ha már nem ünneplik többé. Úgy érzi, vége a dicsőségének, dicstelen lett, le van írva. Ez az az áldicsőség, amely szükségképpen elmúlik.

*És a sír lesz az ő házuk örökké,
az lesz a hajlékuk nemzedékről nemzedékre,
bár nevükről nevezték el az ő földjüket.
Az ember, midőn tiszteletben van, nem gondol erre,
olyan, mint az esztelen állat, bizony, hasonló ahhoz.*

(48. Zsoltár)

Amikor az Úr Jézus teljesen magára maradt, rossz hírért keltették, a főpapok pedig elítélték, és készen volt az ítélete, egyszeriben szertefoszlott addigi népszerűsége. Megmondta tanítványainak is: „*Ti engem mind magamra hagytok. De az Atya velem van.*” Egyébként mintha arra valók volnának szereteteink, hogy akkor hagyjanak el, amikor legjobban szükségünk van rájuk. Jézust is akkor hagyták el, s ebben a pillanatban a bensejében lévő dicsőség, az Atyával való kapcsolat felragyogott a Szentlélekben. Pontosan ez a kapcsolat, és pontosan a szenvedésben, a megaláztatásban ragyog fel, mert ez múlhatatlan dicsőség! Az elhagyott, magára maradt, szegény és kifosztott ember ezt a dicsőséget, ezt a súlyt jobban észreveszi, s őszintén, szíve mélyéből megvallhatja:

*Mint kövér és bőséges táplálékkal teljék meg az én lelkem,
és vigasságos ajakkal dicsér az én szám.
Ha rólad emlékezem ágyamon,
reggel is rólad gondolkodom.
Lelkem tehozzád ragaszkodik,
a te jobbod fölvet engem.*

(62. Zsoltár)

A 8. zsoltár az ember súlyát, a létezésben elfoglalt helyét, vagyis dicsőségét ünnepli, amely Istenhez fűződő viszonyában nyilvánul meg:

*Micsoda az ember, hogy megemlékezel róla,
mi az ember fia, hogy őt meglátogatod?
Csak egy kevéssel tetted őt kicsinyebbé az angyaloknál.
Dicsőséggel és tisztességgel használtad,
és kezéd minden műve fölé állítottad.*

Ez az ember súlya, dicsősége a kozmoszban. Nem csoda, hogy ezzel a zsoltárral több helyütt is a feltámadt Krisztust köszöntik az Újszövetség írói. Ő az az Ember, akinek minden a lába alá vettetett. Miért? Mert mindennél előbbre való volt számára az Atyával való kapcsolat.

Az ember dicsősége tehát istengyermeksége, amely el van rejtve a szívében. A Teremtő már a teremtéskor megadta neki, de ő a bűnnel elveszítette, Jézus Krisztus azonban visszaszerezte drága vére árán, a Szentlélek kiárasztásával. Az istengyermekség ugyanis csak a Szentlélek kiárasztásával jöhet létre, mint ahogyan Krisztus öröktől fogva Fia az Atyának a Lélekben. Szent Pál ezért írja: *Mert akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét csak féljete, hanem a gyermekké fogadás lelkét, amelyben azt kiáltjuk: „Abba, Atyánk!”* (Róm 8,14-15)

Ez a mi dicsőségünk, vagyis igazi súlyunk a létezésben, az e világ fölötti uralom alapja, amely egy nap az egész kozmoszon való uralom lesz. Istenfiúságunk kinyilvánulását várja ugyanis az egész világ, a mi dicsőséges feltámadásunkat, amikor istengyermekségünk kegyelme testünk megdicsősülésén át kiárad minden létezőre az egyetemes és örök Pünkösdben.

És mit jelent Isten dicsősége? Az ő dicsősége ugyancsak a létezésben megmutakozó súly. Isten azonban gyökeresen másképp létezik, mint a teremtmények, félelmetesen másképp. Nem mástól kapja önértékelését, hanem önmagában hordja. A Szentlélek az Atya és Fiú egymás iránti szeretete, közös lehelete, közös személyes dicsősége. S az ember igazi méltósága, dicsősége éppen abban áll, hogy Isten saját dicsőségéből ad neki. A legmélyebb titkát közli az emberrel, amikor kiárasztja az istenfiúság lelkét a szívünkbe. Isten az ő istenségének végső és legdrágább titkát, rejtett dicsőségét közli a keresztyén emberrel. Az Istenember, a megtestesült Fiúisten, a mi Urunk, Jézus Krisztus emberi élete tárja elénk az igazi dicsőséget: az örök istenfiúság tényét, amelyben a Szentlélekben részesít minket a hit és a keresztség által. Ha csak a János-evangéliumot és János leveleit lapozzuk, azt látjuk, másról sincs szó, mint erről: *Az Ige testté lett, és köztünk lakott, és mi láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttének dicsőségét, aki telve volt kegyelemmel és igazsággal.* (Jn 1,14) A kereszthalál órája is a dicsőség órája, mert ott mutatkozik meg a Krisztust az Atyához fűző kapcsolat mélysége, hogy mer belehalni az Atyába: „*Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.*” És itt válik nyilvánvalóvá és árad ki a Szentlélek.

Jézus működésében kétféleképpen mutatkozik meg az ő dicsősége, vagyis istenfiúsága. Egyrészt tettei által, másrészt pusztja megjelenése, létezése által. Azt mondja Lázár sírjánál Mártának: *Nem azt mondtam neked, hogy ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét?* (Jn 11,40) Jézus tettei persze egyben az Atya tettei is a Szentlélekben, végső soron tehát saját istenfiúságát nyilatkoztatja ki: „*Atyám, hálat adok neked, hogy meghallgattál engem. Én ugyan tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz, csak a körülálló népért mondtam, hogy higgyék, hogy te küldtél engem.*” (Jn 11,41-42) Íme, Lázár sírja előtt, a reménytelen elmúlás, feloszlás, értelmetlenség előtt, amely az embernek a sorsa lenne, kinyilvánul Isten dicsősége, az Atya és a Fiú összetartozása.

De Jézus pusztja létezése is már istenjelenés: erre utal a színeváltozás eseménye. Péter apostol ír erről: *Mert nem mesterségesen kiagyalt meséket követve adtuk tudtotokra a mi Urunk, jézus Krisztus hatalmát és megjelenését, hanem mint akik szemtanúi voltunk az ő nagyságának.* (2Pét 1,16) Az egész keleti teológia a Szentlélekről beszél e szentírási hely kapcsán, mert Jézus belülről kezdett ragyogni.

Mi ez a Tábor-hegyen kinyilvánuló dicsőség? Az, hogy ő Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól: „*Én és az Atya egy vagyunk.*” (Jn 10,30) Kereszthalálát felmagasztaltatásnak nevezi, mert akkor lesz nyilvánvaló, mennyire bízik az Atyában, és hogy az Atyával való kapcsolata minden idők előttől mindörökké tart. Nekünk Húsvét kellett ahhoz, hogy látva az ő feltámadás fényében ragyogó testét, meglássuk az ő dicsőségét, de valójában még a kereszten kapott sebek is a Feltámadott igazi dicsőségének jelei: „*Amikor fölemelitek az Emberfiát, akkor megtudjátok majd, hogy én vagyok.*” (Jn 8,28) És ez az én vagyok Isten önmeghatározása Mózesnek az égő csipkebokorban adott kinyilatkoztatás óta.

Kereszthalála előtt, az utolsó vacsorán Jézus a világ teremtése előtt már meglévő dicsőségét emlegeti, s azért imádkozik, hogy mi is meglássuk dicsőségét, amelyet meg akar velünk osztani: „*Atyám, azt akarom, hogy ők is, akiket nekem adtál, ott legyenek velem, ahol én vagyok, hogy lássák dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szeretted engem a világ teremtése előtt.*” (Jn 17,24) „*Szeretted a világ teremtése előtt*”, vagyis leheled nekem a Lelket: ez a szeretet. Árad közöttünk öröktől fogva, s akarom, hogy lássák ők is ezt a dicsőséget. És ne csak lássák, hanem „*mindnyájan egy legyenek; ahogyan te, Atyám, bennem vagy, és én tebenned, úgy ők is egy legyenek mibennünk, és így elhiggye a világ, hogy te*

küldtél engem. Azt a dicsőséget, amit nekem adtál, átadtam nekik, hogy egy legyenek, ahogyan mi egy vagyunk. Én öbennük, te énbennem, hogy tökéletesen egy legyenek.” (Jn 17,21-23)

Ez az egymásban levés, ez a kapocs maga a Szentlélek, a dicsőség Lelke. Ez tartja össze az Egyházat megkeresztelt létünk gyökereiben, csak nem látjuk. Veszekedéseink, nézeteltéréseink, meg nem értéseink ellenére a mélyben olyan szilárd kapcsolat fűz össze bennünket, amelyhez képest gyöngye a legerősebb érzélem is két ember között.

Ne feledjétek, hogy az a közösség, ahol élünk és ahol szenvedünk: család, plébánia, rendház – mind-mind óriási fényűzés. A kereszténynek ez nem jár. A kereszténynek a bűnösök között és az istentelen világban van a helye, egyedül, mint Krisztusnak. Ezért a másik testvér pusztá léte, akármilyen kiállhatatlan, akármilyen szokásai vannak, a legnagyobb kegyelem. Ajándék, hogy keresztény testvéreim között élhetek, nem pedig istentelenek között, Istent gyűlölők és káromlók között magányosan, évekig, évtizedekig, mint a börtönben lakók.

Amikor az Úr Jézus az utolsó vacsorán dicsőségéről beszél, akkor istenfiúságáról szól, s egyben a Szentlélekről. Valójában egyébről sem beszél, mint a Szentlélekről: *„De én az igazságot mondom nektek: Jobb nektek, ha elmegyek. Mert ha nem megyek el, a Vigasztaló nem jön el hozzátok, ha azonban elmegyek, elküldöm őt hozzátok.*” (Jn 16,7) Elmenetele a kereszthalál, amelyet a bűnök bocsánatáért ajánl fel, mert bűnbocsánat nélkül nem kaphatnánk meg az istenfiúság kegyelmét. Ő távolítja el az Isten és közénk emelt válaszfalat: a bűnt, a lázadást. Ezért mondjuk, hogy keresztségünk a bűnök bocsánatára szól, ahol Krisztus megadja a Szentlelket, vagyis az istenfiúság kegyelmét. Így magába Jézusba – és Testébe, az Egyházba – leszünk beiktatva. Ő mindennél közelebb jön hozzánk, így a Szentlélekben formálódunk az Atya gyermekeivé: *„Ha valaki szeret engem, megtartja szavaimat. Atyám is szeretni fogja őt, hozzá megyünk, és lakóhelyet veszünk nála.*” (Jn 14,23) Amikor csak az Atya és a Fiú említetik a Szentírásban, a Szentlélek nem, akkor jól figyeljünk, mert akkor van ott leginkább. Ez a közösség: a Fiú és az Atya szeretete és a mi közösségünk az Atyával és a Fiúval ugyanis maga a Lélek. És Krisztus dicsősége a Krisztusban hívó ember dicsősége lesz.

A keresztény fejlődése Krisztus méreteire nem elsősorban aszketikus erőlködés eredménye. Nem csupán küzdelem és állandó önmegtagadás, jóllehet nélkül nincs Krisztuskövetés, de ez csak első feltétele, nem pedig maga a szentség. *Mi pedig mindnyájan, miközben fedetlen arccal szemléljük az Úr dicsőségét, ugyanarra a képmásra változunk át dicsőségről dicsőségre az Úr Lelke által.* (2Kor 3,18) A Szentlélekkel való átítatódás és átalakulásunk a dicsőségben együtt halad ugyanazon ritmusra, hiszen ugyanarról van szó. Kezdetben a hívó csak a Lélek zsengeit birtokolja. Majd megtapasztalja a dicsőség növekedését, lehet, hogy nagyon fájdalmasan. Amikor egyedül marad, amikor a sötétben felragyog, hogy élete egyetlen értelme az istenfiúság. Azután megigazul a Lélek által és lassan, szinte észrevétlenül átalakul. És egy nap a dicsőséges Krisztushoz hasonul az ő feltámadásának ereje által. Isten ugyanis a hit által tett megigazulttá, hogy megismerjem őt és feltámadásának erejét. És Krisztus azzal az erővel, amellyel mindent hatalma alá vethet, átalakítja majd gyarló testünket, és hasonlóvá teszi megdicsőült testéhez. (vö. Fii 3,9-10.21) Ez az átalakítás a Szentlélek műve, aki itt egyszerre működik Isten erejeként és dicsőségeként. Ezért az Efezusi levélben együtt szerepel a három: *Adja meg nektek dicsőségének gazdagsága szerint, hogy megerősödjetek benső emberré az őLelke által.* (Ef 3,16)

A húsvéti, a megdicsőült Krisztussal való utolsó találkozásunk itt a földön a világ utolsó napján lesz, amikor mi is dicsőséggel és erővel teli testben – nem asztráltestben, hanem a Szentlélekkel átítatott, örökkévalósított testben – állunk majd meg előtte. *Így van a halottak feltámadása is: romlandóságban vetik el, romolhatatlanságban támad fel; szégyenben vetik*

el, dicsőségben támad fel, gyengeségben vetik el, erőben támad fel, érzéki testet vetnek el, lelki test támad fel. (1Kor 15,42-44) Azonban a Lélek már most ott lebeg fölöttünk, sőt bennünk van. A dicsőség Lelke, vagyis Isten Lelke, ahogy Szent Péter írja.

A Teremtéssel egyenrangú mű az, amikor valaki hisz, mert nem pusztán azt jelenti, hogy elfogad egy ideológiát, hanem hogy átalakul a Szentlélek által Isten gyermekévé. Erre az élő hitre vagyunk hivatva mindnyájan. *Mert Isten, aki azt mondta: A sötétből világosság ragyogjon fel – vagyis a nemlétből előparancsolta a létezőket –, maga támasztott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon Isten dicsőségének ismerete Jézus Krisztus arcán. (2Kor 4,6)*

Isten szeretete

Szent János első levelében hangzik fel a kinyilatkoztatást összefoglaló, s azt hiszem, minden emberi gondolkodást, minden vallást felülmúló kijelentés: *Szeretet az Isten!* (4,16) De ugyanebben a fejezetben, néhány verssel előbb azt is írja János, hogy *a szeretet Istentől való* (4,7). Vegyük szemügyre ezt a két kijelentést.

Az elsőben a szeretet és Isten közé egyenlőségjel került, annyira, hogy az állítás megfordítható, tehát azt is mondhatjuk, hogy *Isten a szeretet* (1Jn 4,8). Melyik az alany és melyik az állítmány? Mindkettő lehet ez is, az is. Istenről itt Szent János olyant állít, amely alany is lehet, nem csupán állítmány, márpedig Istenben csak az isteni személyek lehetnek az alany, így tehát ez az állítás: *Szeretet az Isten*, megfordítva: *Isten a Szeretet*, azt jelenti, hogy a Szeretet egy személy, mert alany lehet Isten belső életében.

De melyik isteni személyről van szó? Évszázadok teltek el, és úgy tudom, hogy az első, aki ezzel foglalkozik, Szent Ágoston, a szeretet doktora, aki az emberi szeretet poklát, tisztítóüzét és mennyországát egyaránt megjárta, s aki tudta, hogy mi múlik a szavakon, amikor Isten szól hozzánk. Ő veszi észre Jézusnál a másik kijelentést: *A szeretet Istentől való*. Akkor tehát nem lehet szó az Atyáról, mert róla nem lehet állítani, hogy Istentől való, hiszen ő a „*principium sine principio*”, a kezdet nélküli kezdet. A Szeretet, aki Isten és ugyanakkor Istentől van, lehetne Krisztus és a Szentlélek. De csak a Szentlélekről írja Szent Pál a Rómaiakhoz írt levélben: *Isten szeretete kiáradt szívünkbe a nekünk adott Szentlélek által*. (5,5) Tehát az a Szeretet, aki maga az Isten, s ugyanakkor Istentől való és kiáradt a szívünkbe nem lehet más, mint maga a Szentlélek.

Kiáradt a szívünkbe – nagyon merész állítás. Nem arról van szó ugyanis, hogy Isten érzelmet gerjeszt bennünk maga iránt, vagy pedig azt az érzést kelti, hogy ő szeret minket. Isten saját szeretetét, Szentháromságon belüli legsajátosabb életét osztja meg velünk: ez a sajátos isteni szeretet és élet, a Szentlélek lesz az ember saját szeretetévé. Hallatlan ajándék: Isten és ember egyazon szeretetből él!

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy amikor a bűnbeesett ember szeret, akkor mindig a Szentlelket árasztja, hogy két egymást szerető testvér között mindig a Szentlélek árad, hiszen szeretetünk igen sokszor vagy majdnem mindig csak utánzata a szeretetnek. Tulajdonképpen nem engedjük, hogy a szeretet megvalósuljon a maga valós méreteiben és minőségében bennünk és közöttünk, és így annak csak vázlatai, utánzatai születnek meg életünkben. A lelki életben pedig nincs nagyobb akadály, mint a végső állapot rossz utánzata, amihez hozzászoktatjuk magunkat, illetve egymást. De a kifejlődött, felvállalt, hitben elfogadott szeretet két ember között maga a Szentlélek. Ezért minden igaz szeretetben történő találkozás pünkösdi esemény.

Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, felujjongott méhében a magzat, és Erzsébetet eltöltötte a Szentlélek. A két asszony szeretetben találkozik, és Pünkösdtől él át. Simeon is a Lélek ösztönzésére ment a templomba, amikor a gyermek Jézust odavitték a szülei: ez is pünkösdi esemény. És érdemes lenne végignézni a szentek életrajzát. A legenda szerint Assisi Boldog Egyed és Szent Lajos király, amikor találkoztak, egy szót se szóltak, csak hallgattak, utána megcsókolták, megölelték egymást és leborultak egymás előtt.

Az Egyház alapja az, hogy mindegyikünkben ugyanaz a Lélek van. Más dolog a szeretet érzelmeiben és hangulatában élni; majd kiderül, milyen lélektől jön ez a szeretet és vajon megmarad-e, és más dolog venni a fáradságot, hogy széthúzásunk, meg nem értésünk, vagy éppen baráti érzéseink mélyén végre felfedezzük az Isten által lerakott közös alapot, az egy Lelket, a Szeretet Lelkét, aki létezésünk mélyén félelmetes közösséget hozott létre, s azt akarja, hogy ezt elfogadjuk és vállaljuk. Az Egyház meg van valósítva a mélyben, ott, ahol

meg vagyunk keresztelve, de amíg ez áthatja az erkölcsünket, addig bizony igen hosszú és fáradságos az út.

A *közösség* szó kulcsfogalom a Szentlélek titkáról szólva. Szent Pál leveleiben is, ahol a Lélek, a Szeretet és az egység ugyanaz: *Lélek szerint éljétek!* (Róm 8,4), *Éljétek szeretetben!* (Ef 5,2), *Benne* (Krisztusban) *illeszkedik egybe az egész építmény, és az Úr szent templomává növekszik. Ti is benne épültök egybe Isten lakóhelyévé a Lélekben.* (Ef 2,21-22) Ez a döccenőmentes beszéd! Ez maga is megrendítő bizonyíték arra, hogy a Szentírás első szerzője nem Pál, Lukács és János, hanem a Szentlélek! Mindannyian ugyanazt a tévedhetetlen nyelvet beszélik, amelyben minden szónak súlya van, s minden mindennel összefügg!

A Lélek tehát hatalmasan cselekvő erő a hívek szívében, abban a mélységben, ahol az ember a szeretetre születik. Itt belül a Lélek ellentmond a testnek, mert a Szentírásban a test nem ezt a húst jelenti, hanem az önző életet, amelyet a Léleknek elkötelezett ember halálra ad.

A keresztény ember életében van egy kegyetlen halál: nem maradhat meg belőlünk semmi! Abból az emberből, akinek testi gyümölcsei a paráznaság, tisztátalanság, szemérmertlenség, fajtalanság, bálványimádás, babonaság, ellenségeskedés, viszálykodás, vetélkedés, harag, veszekedés, szakadás, pártoskodás, irigykedés, gyilkosság, részegeskedés, tobzódás és ezekhez hasonlók. S abban a pillanatban, amikor ez a halál végbemegy, abban a pillanatban a Szentlélek meghozza a gyümölcset. *A Lélek gyümölcsei* (Gal 5,22) pontatlan fordítás, az eredeti görög szövegben egyes számban áll: a Lélek gyümölcse a szeretet, amely megnyilatkozik a különböző cselekedetekben. A többi: az öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, szerénység, önmegtartóztatás és tisztaság mind-mind csak kísérőjele annak, hogy bennünk van a szeretet. *Ilyenek ellen nincsen törvény.* (Gal 5,23) Nincs többé külső törvény, csak olyan, amely belénk van írva. Nemcsak ösztöneink vannak, hanem az ösztönvilágnál is mélyebben, ahol a Szentlélek érint bennünket, új természetet kaptunk. Ezért képesek vagyunk tisztán és örökre szeretni, megbocsátani, képesek vagyunk bűn nélkül, tisztán és feddhetetlenül élni, és ez nem idegen tőlünk.

Annnyira egy a Lélek és a Szeretet, hogy sokszor így beszél Pál: *a Lélek szeretete, vagy Szeretet a Lélekben, illetve a Szentlélek közössége.* Szent Pál az utóbbit mint köszöntést alkalmazza leveleiben, és most újra bevették a liturgiába, mert kiderült, hogy nem Szent Pál találta ki, hanem a korabeli miséből vette át. Előbb van a miséző Egyház, mint az Újszövetség írásai. „*A mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme (Ki ez? A Szentlélek!), az Atyaisten szeretete (Ki ez? A Szentlélek!) és a Szentlélek egyesítő ereje (közössége) legyen veletek!*”

Ebből fakad, hogy mindenfajta szeretet közösségre törekszik. Még az utáztatok és hamis szeretetek is. Aki szeret, egyesülni akar azzal, akit szeret. És ez normális. A Lélek erő, aki a sokat egyé akarja tenni, Egyházzá, Krisztus Testévé formálni azokat, akik az egy Lélekben vagyunk megkeresztelve. Az az Erő, amely a jegyeseket egyesíti, a szerelem. A Szentlélek Isten szerelme, aki a Bárány jegyesehez, az Egyházhhoz társulva kiáltja Jézusnak: *Jöjj el!*

Bizonyára sokszor hallottátok már tőlem, hogy a szeretetet nem lehet bebizonyítani, csak jelekkel kifejezni. Úgy látszik azonban, Isten mindenhatósága abban is megmutatkozik, hogy ő be tudja bizonyítani szeretetét. Nemcsak felragyogtatni, hanem bebizonyítani. Két szentírási helyet nézünk meg most, először a karácsonyi Szentleckét, a Tituszhoz írt levélből. Ebben Isten nem bizonyítja a szeretetét, hanem úgy mint mi, emberek, felragyogtatja. Ezt írja Pál: *Hiszen valamikor mi magunk is okatlanok, hűtlenek és tévelygők voltunk, sokféle vágnak és gyönyörnek szolgáltunk, gonoszságban és irigységben tengődtünk, gyűlöletesek és gyűlölködők voltunk. Mikor azonban Üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete megjelent, megmentett minket, nem a mi igaz cselekedeteinkért, amelyeket véghezvittünk, hanem az ő*

irgalmassága által, a Szentlélek újjáteremtő és megújító fürdője által, akit bőségesen kiárasztott ránk Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk által. (Tit 3,3-6)

Ez a szöveg nem bizonyít, hanem csak állít. Jézusra tekint, akiben az Atya jósága és emberhez való lehajlása felragyogott, aki által a Szentlélekben minket új életre szült. De van egy másik szöveg is, a Római levélből: *Isten azonban azzal bizonyítja irántunk való szeretetét, hogy abban az időben, amikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt értünk. (5,8-9)* Tehát Isten a szeretetét, a Szentlelket bizonyítja. Ezt a szöveget tüzetesebben is megvizsgáljuk.

Diákjaim között akadt egy olyan, aki feltűnően hasonlított az édesanyjára. Amikor erre a fiúra tekintettem, egyszerre az édesanyját is láttam. Szent Pál valahogy így volt a kereszttel. Benne először is Jézus szeretete lesz nyilvánvalóvá. Hiszen nem elveszik az életét, hanem amint ő mondja: *Én magam adom oda. És imádkozik értünk. De Jézus szeretete által az Atya szeretete is megmutatkozik, és nem csupán megmutatkozik, hanem igazolást is nyer. Tehát nem kinyilvánulásról van szó, hanem bizonyítékról. Nem elég, hogy a kereszttel megérintse a szívemet, a kereszttel az értelmemhez is szól. Jézus halála a kereszten az Atya részéről bizonyíték, amelyet nekünk embereknek ad. Kézzelfogható valóság, amellyel ellenőrizhetjük ezen szeretet valódiságát és igazságát.*

Az ember nem méltó az Atya szeretetére. Mint bűnösök igazságossága és haragja súlya alatt voltunk. A bűnös büntetést érdemel. Persze a Biblia nyelvén a bűnös nem azt jelenti, hogy valaki áthágott egy szabályt, hanem hogy megszegve a szövetséget Isten ellensége lett. A fő igazságtalanság a lázadás, amely Isten személye ellen irányul. Isten tartozik önmagának, igazságosságának, neve szentségének azzal, hogy a bűnöst megbünteti. Jézus viszont méltó az Atya szeretetére. Ő a szeretett Fiú. Senki sem drágább Istennek, mint Jézus. A Fiú az övé. Márpedig a kereszten *tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta értünk, mindnyájunkért (Róm 8,32)*. Semmi sem bizonyítja jobban az ember iránti szeretetét. *Nem kímélte. Ábrahám áldozatára utal ez a kifejezés, aki az utolsó percben mégsem áldozta fel a fiát. Viszont ez a Fiú nem vakon és öntudatlanul áldozat. Ő elfogadta az Atya akaratát, szabadon adta oda magát testvéreiért, az Atya nevében.*

Ez az odaadás éppen abban állt, hogy az Atya szeretetét akarta kinyilvánítani. Tudta, hogy őt az Atya mint Istent öröktől fogva szereti. Ezek pedig, akik most őt a kereszthalálra ítélték, nyilvánvaló, hogy az isteni harag állapotában vannak. És kinyilvánítja akaratát: *„Atyám, bocsáss meg nekik! Nem tudják, mit cselekszenek.”* A szeretetnek ez az áldozata beteljesedett. Nemcsak hogy az ember nélkül, de az ember ellenére! Nem elég, hogy semmi érdemünk, de még jól „keresztbe is tettünk” az Istennek! Azonban Isten szeretetének érvényesülését semmi sem akadályozhatja meg. Sőt: minél több akadályt gördített eléje az ember, ez a szeretet annál inkább kinyilvánult a maga tisztaságában, intenzitásában és hitelességében. Semmi más érv nem lehet meggyőzőbb az emberi szellem és a logika számára. Csak rosszindulatú, tudatos ellenállás képes a kereszttől elfordítani az emberi értelmet. Ez a Szentlélek elleni bűn. Azért is, mert itt az ő bizonyításáról van szó, s éppen ez a bizonyíték teológiai értéke.

Az előbbi értelmezést három irányban tovább mélyíthetjük. Először is a keresztnak kettős értelmezése, olvasata lehet. Emberileg nézve a kereszttel bitófa, gyilkos eszköz, a keresztre feszítés pedig gyalázatos bűn. Nem ezt szakralizáljuk, nem ezt ünnepeljük a misében. De az emberek nem tudják, mit cselekszenek, mert Isten új jelentést ad ennek az eseménynek. Belülről ad neki új értelmet, amelynek forrása csak Istenben van. És ezt az értelmet Jézus Krisztus megtalálja. Felfedezi az utolsó vacsorán, elfogadja, akarja, s így a gyilkosságot átalakítja belülről áldozattá: *„Atyám, bocsáss meg nekik!”*

A második szempont: Isten túlhalad minden róla alkotott képet, Isten szent és igazságos. A szentséget megsértőt büntetés illeti. Isten mégsem bünteti meg a bűnöst, hanem megmenti, még mielőtt a bűnbánatnak, megtérésnek legkisebb jelét adná. Nem bosszulja meg a

bántalmat, hanem kinyilvánítja az ember által meg nem érdemelt szeretetet. Eleve megbocsát a bűnösnek, feltétel nélkül. Csakhogy ezt a bocsánatot el kell fogadnia a bűnösnek, de még nem indult egy se feléje. Gondoljuk csak meg: totális rizikó! Óriási kiszolgáltatottság a szeretetben, Isten félelmetes megalázódása. Ez a hallatlan szeretet Isten sajátja, ilyen nincs a történelemben. Igaz emberért hal meg legfeljebb az ember. A legendás áldozatokban soha nem lelhető fel ez az érdek nélküli szeretet.

Az elmélyítés harmadik iránya: a titok kinyilvánítása. A kereszt bizonyítja, hogy van szeretet az Istenben, s hogy Isten és a szeretet egy. Isten maga a Szeretet. A kereszt nem szemlélődésünk számára ragyogtatja fel, hogy van szeretet az Istenben, hanem érvel, az emberi logikára hivatkozik. A kereszttel Isten önmagáról ad tanítást, megérteti magát velünk szeretése folyamatában. A kereszt az ő szava, amely az emberi szellemhez szól.

A kereszt több, mint olyan valóság, amely bizonyos finom szemlélődő lelkek előtt csendes színváltáson keresztülmenve átalakul és felragyog. És nem is csak a szívhez szól, hanem az értelemhez. Általa Isten bizonyította, igazolta, hitelesítette szeretetét a maga végtelenségében. Kinyilvánította, hogy ő a Szeretet, s hogy a szeretet Istentől való, vagyis Szentlelkét „bizonyította be”. Ezért a Szentlélek kiárasztásának pillanata Jézus kereszthalála, amit zseniálisan fejez ki a magyar népének:

*„Én nem láték szebb termőfát, mint a Jézus keresztfáját,
Mert az vérrel virágozik, Szentlélekkel illatozik.”*

Az objektív valóság Lelke

A keresztény lelki élet, vagyis a Szentlélek hatása alatt folyó teljes emberi élet arra a tényre épül, hogy van személyes, benső, mindenkitől és mindentől független belső világunk, s ugyanakkor van a tudatunk, a belső világunktól független, objektíven létező belső világ is. A Szentlélek Istennek egyik legnagyobb ajándéka, hogy a hit szemével a létezés mélységeibe tudunk beletekinteni, amelyben ő feltárja a teremtés titkát.

Az a harc, amelyet az őskígyó folytat Éva gyermekei ellen, ma nyilvánvalóan elérte a létezés alapjait. Ilyen egyetemes mélységben még nem érte ördögi támadás a létezést, a teremtést. Keletről Amerikán és Nyugat-Európán át importált misztikával a kinyilatkoztatás alapjait akarják lerontani, amikor sokan azt hirdetik, hogy csak egyetlen valóság van: Isten és a világ egy, az én belső világom, tudatom, illetve a másik tudata meg az egész világ egyetlen tudatot alkot. Tehát nem létezik külső és belső világ. A külső világ a belső kivetítése, illúziója.

Ez Keleten szent istenkeresés: India várakozik valakire, kisöpörte a házát, kidobott mindent a lelkéből, de valaki hiányzik. Nálunk viszont, akik már megismertük a megtestesülés szent titkát, súlyos torzulás. És persze Európa nem pusztá tranzitállomása a „minden egy” elméletnek, hanem Kant súlyosan egyoldalú filozófiáját Fichte továbbfejlesztette, és ez máig is hat. Szerinte az alany az egyedüli létező, tehát az én tudatom, mely a tudattalan tárgyat csak azért állítja magával szembe, hogy alkothasson. Ezt nevezzük szubjektív idealizmusnak.

Nem akarok filozófiai fejtegetésekbe bocsátkozni, csak szem előtt tartom, amit Szent Pál Timóteusnak ír, és ami minden papnak szól:

Kérve kérlek Isten színe előtt, és Krisztus Jézus előtt, aki ítélni fog élőket és holtakat, az ő eljövételére és országa által: hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan! Ints, kérj, buzdíts minden türelemmel és tudománnyal. Lesz ugyanis idő, amikor az emberek nem viselik el az egészséges tanítást, hanem saját kívánságaik szerint seregszámra szereznek maguknak tanítókat, mert viszket a fülük; elfordítják a fülüket az igazságtól, és átadják magukat a meséknek. Te vigyázz, viseld el a szenvedéseket mindenben, végezd az evangélista dolgát, töltsd be szolgálatodat. (2Tim 4,1-5) Titusznak pedig:

A püspöknek ugyanis, mint Isten intézőjének, feddhetetlennek kell lennie, aki helytáll a hiteles tanítás megbízható végzésében, hogy az egészséges tanítás alapján képes legyen inteni is, és azokat, akik ellentmondanak, megcáfolni. (Tit 1,7-9) Sohasem hirdették úgy Krisztust, hogy az ellenvéleményeket, ellenérveket ne cáfolták volna meg. Ma pedig a lelki élet, vagyis az egész emberi élet alapjai vannak veszélyben.

Amit az előbb elmondtam, sajátos módon jelenik meg a felszínen. A New Age profétái sokszor ugyanazt hirdetik, amit egy keresztény lelki ember, Szent Ágoston, amikor azt mondja: „*Ne menj ki, maradj bent, a belső emberben lakik az igazság.*” Ezt akár egy buddhista szemináriumon is mondhatnák. Szent Iréneusz, a II. századi püspök hetekig hallgatta a monista eretnekeket – hihetetlen türelme lehetett szegénynek –, majd megállapította, hogy szinte szóról szóra ugyanazt mondják, mint az igaz hitű igehirdetők, csak éppen mindenben mást értenek. És érdekes, nem tudott velük mit csinálni. Mert míg ugyanazt a Miatyánkot mondták, nem zárhatta ki őket a templomból. Amikor azonban megtiltották a házasságot, tehát egy szentséget, az Egyház objektív valóságát, kiközösítette őket.

A mai felfogás mélyén is egyfajta monizmus van, amely Isten és a világ egységét hirdeti. 1996-ban a *Más szemmel* nevű alapítvány kiadásában jelent meg a *Párbeszéd a sötétről* című kötet, mely egy vakok javára rendezett kiállítás alkalmával elhangzott előadásokat foglalta

egybe. Benne volt az én előadásom szövege is. Mellette egy másik a következő címmel: *Sötét korszakok és a szellemi megvakulás*. Az előadások végén a hallgatóság kérdezhetett. Egyikük kérdését idézem: – Valamit nem teljesen értek. Tegyük fel, hogy itt most leszakad a mennyezet. Ez a tény mégiscsak független a tudatomtól! Az én tudatomtól éppúgy, mint az ön tudatától. És az összes többi tudattól is, akik itt vannak a teremben. Ez valami olyasmi volna, amit nemcsak én képzelek, hanem valahogy reális. A professzor higgadtan felelt: – Világos a kérdés, de mielőtt válaszolnék, szeretnék visszakérdezni. Ha a terem leszakadása nem az ön tudatában történik, akkor hogyan képes arról egyáltalán tudomást szerezni? A dolog lényege annak megértésében rejlik, hogy amit ténylegesen tapasztalunk, az csak a fájdalom és a szenvedés. Nem azt tapasztaljuk tényszerűen, ami kívül van, hanem csak magunkon belül tapasztaljuk, hogy bizonyos dolgok fájnak. Ebből csupán mint feltételezés, hipotézis következik az, hogy van külső anyagi világ, amely ezt okozza.

Briliáns gondolatmenet! S ebben úszik Budapest ifjúsága. De nem tudja, mert csak a gyakorlatokat meg a módszereket tanítják, azt pedig elhallgatják, hogy ez van a mélyén. Minket viszont azért szenteltek pappá és azért küldtek, hogy hirdessük az igét, hogy gondolkodjunk. Hogy reagáljunk a fiatalokban felvetődő sok-sok kérdésre, a mélységes vágyra egy olyan módszer után, mely elvezet az abszolútumig, az önmegvalósításnak sátáni méreteket öltő vallási tébolyára. Valójában nem is annyira a kérdéseikre kell válaszolni, mint ahogy rendszerint Jézus sem azon a szinten válaszolt, amelyen a kérdés elhangzott. Ő válaszában a gyökerekig hatolt, azt érintette, amiből a kérdés kihajtott. A gatz nem elég lekaszálni a szép pázsiton, gyökerestül kell kitépni, különben csak annál jobban nő.

Itt a Teremtő ellen való luciferi lázadásnak lehetünk tanúi. „*Teremtő Lélek, jöjj közénk!*” És a Szentlélek első kinyilatkoztatása a Bibliában, hogy a világ nem Isten. A világ a nemlétezésből lett, és Istennel mintegy szembenálló létezés.

A legutolsó és legvégső, ami még Istenre utal, az éppen a teremtés. Amíg józan ember él a földön, aki gondolkodni képes és látja ezt a világot, addig gondol Istenre. Tehát akkor mit kell letagadni, hogy Istenre ne is gondoljunk? A világot. Mert minden kiált az ő Alkotója után, a tavasz a maga megszámlálhatatlan hangján, ahogy hajnalban ébred a sümegei várhegy oldalában száz meg száz madár és bogár – ez nem az én agyamban van! És ezek a létezők, az óriások és a parányok felvetik bennem azt a kérdést, hogy honnét jöttünk és hová megyünk. Az ember pedig öntudatra ébredve, két lábra állva ebben a fönséges nyüzsgésben felfogja az üzenetet: van világ! – rajta kívül. Vagy éjszaka, a csillagos égbolt alatt hallgatózva. Nem úgy érzékeli a világot, mint ahogyan a kutya szimatol, nem úgy, mint bizonyos állatok, amelyek megérik a közeli földrengést, hanem tiszta, figyelő logikával és a logikán túli értelmi megsejtéssel. Megjelenik előtte ebben a csillagos, édes tavaszi éjszakában a szédülést okozó kérdés: miért nem a semmi van, miért van a mindenség? És ezzel a kérdéssel a Teremtőre kérdez rá.

Lehet csürni-csavarni a dolgokat, lehet előadás-sorozatokot tartani, hogy ezt a kérdést lerontsuk, de amíg ember lesz a földön, megkérdezi ezt, és nincs rá emberi felelet. Ami most történik velünk, olyan, mint mikor az örületében jegyesét megtagadó vőlegény vad részegségből ébredve, irtózatos magányában – amelyet magának teremtett –, meglátja a szőnyegen a jegyese ujjáról lerángatott gyűrűt, és a magáét is, melyet előző este odadobott.

A világteremtő Isten szerelméről beszél az értelmes embernek minden, ami van. Mert nem lehet más magyarázat arra, hogy a semmiben, a végtelen nemlétezésben van valami. Én, aki ezt a titkot kutatom értelmes létezőként, felette állok az anyagi világnak, amely csak egy másik értelem, egy szeretni tudó személy üzenete lehet, akit mindenek így szoktak nevezni: Isten.

A végső – és legnagyobb – támadás Isten ellen nem a vallás és a vallás megjelenési formáinak megszüntetése és üldözése, nem is az Isten közvetlen tagadása vagy gyalázása, még csak nem is az emberé, hanem a teremtés, a tőlünk függetlenül létező objektív valóság

tagadása. Ha az objektív valóság nyilvánvaló létezését sikerül kétségbe vonni, megcáfolni, akkor az utolsó bizonyítékot is eltüntettük, hogy Isten létezik.

Az előbb bemutatott felfogás a teremtést akarja eltüntetni, amikor úgy mutatja be, mint a szubjektív tudatban megjelenő érzeteket, képeket, szenvedéseket. Eszerint a tudat nem egy kívül létező világgal találja magát szembe, hanem saját erőivel és tehetetlenségével.

Tudjátok, hogy meg lehet ezzel etetni gondolkodni kezdő kamaszokat?

Hallgassunk csak bele még egyszer az Új Korszak egyik magyar prófétájának szavaiba:

„Az érzéki formák a tudat tartalmi, a tudat képei.

Mondanék erre egy példát. Biztosan előfordult már önnel, hogy leült és ábrándozott. Ha az ember annyira koncentrálna ezekre a képekre, hogy közben megfeledkezik magáról, akkor ezek a képek mintegy önálló életre látszanak kelni. Még azt is elfelejti az ember, hogy ő fantáziálja mindezeket. S ebben a helyzetben megfigyelhetjük, hogy az éberség, a tudat tisztasága hirtelen alábbhagy. Olykor bele is szundikálunk az ilyen álmodozásokba, vagyis teljesen megfeledkezünk valós helyzetünkről. Nagyobb mértékben és nagyobb intenzitással, de lényegében ugyanez történik az érzéki formák vonatkozásában is. Végső soron tehát az érzéki formák, tehát amiket látunk – az asztalon egy köcsög, vagy bármi – nem mások, mint a tudat képzelődései. Léteznek ugyan, tehát nem illúziók abban az értelemben, mintha nem léteznének, ezért tudnak fájni is. Nem léteznek azonban abban az értelemben, mintha kívül lennének a tudaton, érzékelhető, megfogható valódi dolgokként.”

És ő meg a társai azok, akik megvilágosodást ígérnek. Minek a megvilágosodás? Mire megyek a világossággal, ha a világosság mögött nincs senki?

„Minden eseményben a tanítást keressük, mit akar az nekem mondani” – folytatja ez a próféta. Persze, erre a módszerre nem fogja megtanítani azokat, akiket a saját maga által propagált világnézetre könnyű volt rábeszélne. Másrészt az a tragédia, ha belegondolok abba, hogy minden a tudatomban csupán kép, akkor én tanítom önmagam? Hiszen a tanítás is a tudatomból jön! Börtön ez, végső, sátáni börtöne azoknak, akik e csapdába beleesnek. Nem őket hibáztatom mindenestül, de ez a tévedés végzetes következményekkel járhat.

Először is: nincs bűn és büntetés. Hogy engem leütnek vagy én ütök le valakit, az a tudatomban megy végbe. Hát akkor ki és hogyan kérhetne számon, ha az is a tudatomban megy végbe? Hol van a lelkiismeret, a felelősség, a felelősségrevonás alapja? Sehol!

Továbbá: nincsenek a valóságban egymástól különböző jelenségek. Ez annak az alapja, amit a felszínen látunk. Például nincs különbség férfi és nő között. Azután nincs szabadság, minden fátumszerű. Amit teszek, azt kell tennem. Kell-e megváltás, vagy szabadulás? Nem kell. Tanuljak meg uralkodni a szenvedésen. Vannak az emberi életvitelnek, erkölcsnek egyetemes objektív szabályai, amelyek valóságos tényeken alapulnak? Nincsenek.

Nem veszitek észre, hogy e szelleminek, izgalmasnak tűnő gondolatsor mögött mindenestül panteista világfelfogás rejlik? És a kiéhezett magyar lélek most ráharap, mert megunta negyven éven át, hogy minden csupán anyag, és nincs benne lélek. Most mintha valami újat, bizsergetőt kapna, holott semmi újat nem kap. Az egyetlen létező matéria helyére most az egyetlen létező tudat lép. És végső soron nem ebben áll-e az öszülöket csábító öskígyó kísértése: olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat, vagyis mindent? Az Isten helyére a mindenséget hordozó tudatom lép. Kinek a tudata? Az enyém, a tiéd, vagy valami egyetemes tudat? De hogyan létezhet egyetemes tudat, amikor én is tudok magamról, korlátozva ezzel a mindenre kiterjedő tudatot?

Olyan ideológia ez, amely ellen az Atyaisten sem tehet semmit, hiszen tagadja a teremtést. És a Fiúisten sem tehet semmit, aki megszentelte ezt a világot. Hiába nyilatkozta ki a kereszten önmagát, a kereszt csupán szimbólum, tudattartalom. A Szentlélek elleni bűn, amikor Istent megkötözzük azzal, hogy magunkat kötöttük meg. Belekerültünk egy ördögi

körbe. Ez a Szentlélek elleni modern bűn. Nem azok bűne, akiket ebbe a hálóba befogtak, hanem azoké, akik befogják őket. Mert a Szentlélek az Atya és a Fiú műveit tárja elénk, mint objektív tudatunktól független valóságokat.

Isten kiárasztotta az ősvizekre az ő leheletét. Tehát az objektív teremtés a Szentlélek műve. Ezt a világot vonja be majd dicsőségébe az idők végén Isten, de a világ akkor sem lesz azonos Istennel. A Szentlélek Isten tehát nemcsak belső világunk, intim, személyes, tudatos életünk Ura és Élterelője, hanem a mindenségé is. És ő az igazság, a valóság Lelke! Arra tanít, hogy ez az ambó, ahonnan most beszélek, létezik, és ez a márványtömb is. És azok a parányi tengeri élőlények, melyeknek lenyomata ott van a sümegei kolostor lépcsőjének kövein, húszmillió évvel ezelőtt léteztek, és várták az ember megjelenését és a Fiú eljövételét.

Új dimenzióját vesszük észre ma a hatnapos teremtéstörténetnek. Isten az embert a hatodik napon teremtette, tehát előtte már létezett a világ, az objektív világ, mely várta. Isten öröktől való szerelmének jele az a húszmillió éves lenyomat.

A Szentlélek ma nem csupán azt a bűnt bizonyítja rá a világra, hogy nem hisz Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, hanem hogy nem hisz Isten műveiben, nem hisz a teremtésben sem. A teremtmény pedig éppen ebből kiindulva tudna a Teremtőre gondolni. A Szentlélek a kinyilatkoztatója és védője a dolgok egyediségének, különállásának, a személyek felcserélhetetlenségének. Tehát van szabadság, van valódi szeretet, szerelem, barátság, felelősség, küldetés. A küldetés: „*Vonjátok uralmatok alá a földet! Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és minden állat fölött, amely a földön mozog.*” Ez az egyszülött Fiában valósult meg, aki helyreállította a Szentlélekben a bűnbeesett ember megzavart rendjét. Ő az az ember, akiről a 8. zsoltár énekel: *mindent a lába alá vetett*, miután a Szentlélek feltámasztotta őt. Ez valós hatalom.

A megváltás nem kép, a keresztt nem szimbólum. A zsidó főpapok és Pilátus nem az én tudatom termékei, sem a Golgota, sem a turini lepel. Ezek tőlem függetlenül léteznek.

Szent János első levelében *hárman tanúskodnak tehát: a Lélek, a víz és a vér. És ez a három egy.* Számomra ez a mondat most világosodott meg. A víz és a vér utalás Jézus halálára, valóságos, rettenetes halálára, amelyről ezt írja ugyanez az apostol:

A zsidók pedig, mivel készületnap volt, kérték Pilátust, hogy törjék meg lábszár csontjaikat, és vegyék le őket, hogy a testek ne maradjanak ott a kereszten szombatra, mert az a szombat nagy nap volt. Odamentek tehát a katonák, és eltörték a lábszárát először az egyik vele együtt keresztfeszítetteknek, aztán a másíknak. Amikor azonban Jézushoz értek, mivel látták, hogy ő már meghalt, nem törték meg a lábszárát, hanem az egyik katona lándzsával megnyitotta oldalát, amelyből azonnal vér és víz jött ki. Aki ezt látta, tanúságot tett róla, és igaz az ő tanúsága. Ő tudja, hogy igazat mond, hogy ti is higgyetek. (Jn 19,31-35)

A víz a különvált vérsavó, a halál bizonyosságának jele. És ezt János már a dokéták ellen írja, akik azt vallották, hogy Krisztusnak csak látszatteste volt, mert az Isten nem testesülhet meg. Velük szemben állítja János, hogy az Ige *hússá* lett: *Verbum caro factum est.* És velük szemben hangsúlyozza, hogy valóban meghalt, hogy kifolyt az oldalából a vér és a víz, s hogy ez a vér és víz tanúskodnak arról, hogy a názáreti Jézus valóban meghalt. Istenségét viszont a Szentlélek bizonyítja, amikor feltámasztja a halálból. Tehát Jézus valóságos ember és valóságos Isten. A víz és a vér nem a Szentlélektől különválasztva tanúskodnak János első levele szerint, hanem tanúságukban a vér, a víz és a Szentlélek egy. Ez azt jelenti, hogy Jézus halála a Szentlélekben az Atyának felajánlott áldozat. Tehát az oldalából kifolyó vér és víz a Szentlélekben az emberiségért történt önfelajánlás által nyeri el megváltó erejét.

Ugyanakkor a Szentlélek meghagyja a vért és vizet kibocsátó sebeket Jézus testén, miután feltámasztja. És a feltámadt Jézus, aki így szól az apostoloknak: *Vegyétek a Szentlelket!* - megmutatja a sebhelyet, amelyből a vér és a víz kifolyt. *Aki ezt látta, tanúságot tesz róla.*

Az az eretnek magatartás, mely mindezeket tagadja, egy lépés afelé, amit ma az új gnosztikus irány, a New Age terjeszt. Ez úgy mutatkozik meg a felszínen, hogy a szentségek helyébe az élmény lép. Tehát a szentmise objektivitása helyébe, hogy kenyeret és bort ajánlanak fel – e kenyérről Szent Jusztinusz a II. század közepén (!) mondja, hogy Krisztus valóságos testvévé lesz –, az érzéseket helyezik. Hát mit tudsz te és mit tudok én átérzeni abból, hogy Krisztus meghalt értünk? És ha átérzek is valamit, nem szégyenteljes semmi ahhoz képest, amit ő átértett abban a rettenetes magányban? Akkor viszont egy részeges és beteg pap miséje egy kicsi faluban, ahol két öregasszony van jelen a templomban, nem kevésbé mise, mint ahol gitárkíséret mellett jó hangulatban énekelünk. Nem arra akarok buzdítani, hogy a szentségeket ne ünnepeljük örömmel, teljes erőbevetéssel, a művészet szépségével, csak figyelmeztetni, hogy ez a felszíni hangsúlyeltolódás könnyen a lényeg félreértésébe csúszhat át.

A liturgia, a szentmise, mivel alapvetően Isten imádása a Lélekben és az igazságban, és mivel felajánlás, azért egyben a világ, az objektív világ aktív és felelős újrastrukturálása. A liturgiának van politikai kihatása is, abban az értelemben, hogy beleszól a polisz, a város sorsába. Képes helyreállítani, megszentelni az időt, a teret, az emberi kapcsolatokat, a munkát, a város ügyeit, a teremtést. A szentmise eucharisztikus jellege, vagyis hálaadás mivolta viszont arra nevel minket, hogy köszönjük meg mindent, ami felülről, az egyedül jó Atyától jön, magunkat és a másikat is. Ez a legjobb ellenszere annak a bűnös önzésnek, amelyre a fogyasztói társadalom és ez a civilizálatlan civilizáció tanít bennünket. Ha ezt az eucharisztikus létmódot, amelyben a Szentlélek működik, sikerül családunkban, szerzetesközösségünkben meghonosítanunk, a társadalom átalakul. Az Oltáriszentség ünneplése döntötte meg a rabszolgatartó társadalmat. Mert akik ott voltak a szentmisén, rabszolgatartó és rabszolga, a külső viszony változatlansága dacára belülről testvérekké váltak. És ez a belső valóság egy idő után lerombolta a kívülről sziklaszilárdnak tűnő rendszert.

Az objektív világ átalakulását maga a Lélek akarja, hiszen éppen az a nagy végső alakulás a cél, amely a Szentlélek műve lesz, amikor az utolsó napon átalakítja az egész világmindenséget, Isten dicsőségébe emeli, amikor Isten lesz minden a mindenben, de a mindenben, a világ, a mindenség nem lesz Istenné.

Ne vesziétek el egyhamar józan eszeteket! Vigyázzatok, mert ahogyan Szent Péter írja: *Az ördög, mint ordító oroszán körüljár, keresve, kit nyeljen el. Erős hittel álljatok neki ellen.* (1Pét 5,8-9)

A Szentlélek a bűn elleni harcban

Lélek szerint járjatok, és ne teljesítsétek a test kívánságait! Mert a test a Lélek ellen vágyakozik, a Lélek pedig a test ellen; ezek ugyanis egymással ellenkeznek... A test cselekedetei nyilvánvalók: paráznaság, tisztátalanság, bujaság, bálványimádás, mágia, ellenségeskedés, viszálykodás, versengés, harag, veszekedés, széthúzás, szakadás, irigykedés, részegeskedés, tobzódás és hasonlók. (Gal 5,16-17.19-21)

Amit fentebb olvasunk, sajátos műfajba tartozik: bűnlajstrom. A pogányoknál is létezett, s jellemzője, hogy nem teljes a felsorolás, még csak kifejezett logikai rendje sincs, inkább csupán érzékeltetni akarja a gonoszság eláradását a pusztá felsorolással. Mégis megkülönböztetünk három nagy dimenziót, amelyekről Szent János ír: *a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége* (1Jn 2,16). Urunk, Jézus Krisztus is kísértést szenvedett éppen ezen a három területen. S azt olvassuk az Evangéliumban, hogy a Szentlélek vitte ki a pusztába keresztsége után, hogy ott megkísértse az ördög. (vö. Mt 4,1) Tehát keresztségünk, a Lélek öröme, hogy Isten fiai vagyunk, ott folytatódik, hogy most Isten fiaként ellent kell mondanunk annak, ami nem az Atyától van. Mert a Szentlélek a fiúság Lelke, aki az Atya uralmát akarja megvalósítani bennünk. Tehát van egyfajta harc, amelyet a Szentlélek akar.

A világ fiai nem ismerik ezt a harcot. Az igazi szentlelkes keresztény az, aki harcol a Lélek hatására a test ellen, mely nem más, mint az öntörvényűség, az Istentől való elfordulás. Ez a három dimenzió hétfajta istenellenes magatartást foglal magában, melyeket klasszikusan hét főbűnnek nevezünk. Ne nevezze magát karizmatikusnak az, aki ezt a hétfejű sárkányt nem ismeri és nem küzd ellene. A kereszténység alapállása ez a harc, amely tart mindaddig, amíg el nem jön értünk Krisztus. S a Szentlélek jelenlétének biztos jele, ha ez a harc folytatódik bennünk. A keresztény ember kezdetben egy széttépett egzisztencia. A világ fiai nyugodtak, elégedettek. A beérkezett szentek is. A Szentlélek jelenlétének jele, hogy bennünk viszont felveszi a harcot a sátánnal és csábításaival.

Az élet kevélységéből kihajtó három főbűn közül a legsúlyosabb a *kevélység*. És ugyan ki segítene nekünk legyőzni, ha nem a Szentlélek, aki nem más, mint Isten alázata? Rejtetten vagy nyíltan, kisebb vagy nagyobb mértékben mindannyian kevélyek vagyunk. Akik pedig nem ismerik meg a Szentlelket és Krisztust, mind a kevélység miatt kerülnek az örültek házába és a pokol örök lángjaiba. A kevélység önistenítés, abszolút függetlenség, amely a lét alapvető kategóriáira is kiterjed. Itt nem csak a megalomániának olyan beteg alakjaira kell gondolni, mint Hitler vagy Sztálin. A média által uralt, sikerközpontúságra és érvényesülésre nevelt mai ember is a kevélység rabja, amikor például természetes számára az abortusz és az eutanázia.

Az Isten elleni nyílt lázadás korát éljük! Már nincsen isteni és örök törvény. Kevélységünk akkor lepleződik le, amikor a Szentlélek Isten lakást vesz bennünk, mert ő Jézusnak és az ő Atyjának uralma alá akar bennünket vonni. Nem elég csak a Szentlélek erejével harcolni a kevélység ellen, amely a lelki élet, a Lélek hatása alatti élet legnagyobb ellensége, hanem a Lélekhez magához kell hasonlítani. Mert a szeretet alázatos: a kevély szeretet ellentmondás.

A szeretet ellentéte nem a gyűlölet, hanem a kevélység. A gyűlölet is belőle hajt ki. S a kevélységből további három hiba adódik. Az első az *elbizakodottság*. Az elbizakodott, aki erején fölüli nagy dolgokat akar művelni, isteni felszólítás nélkül. Mint ahogy Jézushoz ment valaki, mondván: *Mindent elhagyok és követlek téged*. De nem követte, mert Jézus nem

szólította fel erre. Elbizakodott továbbá, aki nem számol a veszélyekkel, nem ismeri képességének határait. Ez is a Szentlélek ellen van. Például az értelem területén. Azt hiszi, hogy megfejt minden titkot és minden tudományt. Egyfajta istentelen racionalizmus foglya, amely racionalizmus mögött – most látjuk az ezredvégen – a legdurvább, legbuzább irracionális van. A tudomány századában elég két kamasz fiúnak kitalálni, hogy ufók szálltak le Székesfehérvár környékén, és máris zarándokolnak oda az emberek. Nincs az az ostobaság, amire azonnal ne lenne vevő. Valami gyalázatos irracionális van a racionalizmus mögött, mert a racionalizmus nem elég intelligens. Ezzel szemben a Szentlélektől megvilágosított értelem azt is tudja, hogy a lényeg felfoghatatlan pusztán értelemmel. Az értelmet aláza a szoktatja a Szentlélek a misztérium előtt.

Az elbizakodottság erkölcsi téren is megmutatkozik. Amikor például valaki nem tanul a saját hibájából, akinek nincs lelkiatyja, gyóntatója, mert őt a Szentlélek közvetlenül vezeti. Ez nagyon veszélyes. Korintusban is voltak különböző csoportosulások, melyek ezt mondták: *Én Pállal tartok, én Péterrel, én Apollóval.* A legveszélyesebbek viszont azok voltak, akik azt mondták: *Én Krisztussal tartok,* mert ezzel azt jelentették ki, hogy ember nekik nem ad tanácsot. Nincs nagyobb veszély a lelki életben, mint amikor valaki önmagát vezeti. Lassan azonosítja saját pszichikai megnyilvánulásait a Szentlélek sugallataival.

Az is elbizakodott, aki múltbeli sorozatos bukásából nem tanul, és nem kerüli a bűnalkalmat. Megnéz egy pornófilmet, utána paráznaságot követ el, majd meggyónja, és legközelebb újra megnéz egyet. Az ilyen gyónás nem érvényes! A lelki életben komoly szakítások kellene! „*Ha megbotránkoztat jobb kezed, vágd le! Ha szemed megbotránkoztat, vájd ki!*” Nem a kezünkről és nem a szemünkről van itt szó, hanem mindarról, ami bűnbe visz. És vannak, akik újra és újra elhitetik magukkal, hogy ők elég erősek, nekik ez meg az nem árt. Nem hallgatnak az alázatos Szentlélekre, és elbuknak. Mi lesz belőlük? Belefásulnak a bűnbe, többé talán gyónni sem mennek.

A másik kísértés ezen a területen, amikor valaki csillogni akar. A rejtett, hétköznapi erények nem tetszenek neki. Lenézi a lelki élet alapjait, az önmehtagadást, a kötött imákat. Ő csak lebegni akar és csodákat tenni. Kíváncsian nézi, hogy nem tűnt-e már elő a stigma a kezén, miközben elhanyagolja a kötelességét, a mindennapi kereszthordozást.

A *nagyravágás* a kevelység másik megjelenési formája. A nagyravágó olyan megtiszteltetéseket keres, amelyeket nem érdemelt meg. Alomvilágban él, és ezért ellene van a Szentléleknek, aki a józanság és az igazság Lelke. A Szentlélek nagy adománya, hogy tudom a helyemet. Aki a megtiszteltetéseket önmagukért akarja és keresi, kioltja magából az érdek nélküli szeretetet. Később talán ezeket a megtiszteltetéseket, címeket – akár egyházi vonalon is – anyagi szempontból is kihasználja. És itt megjelenik a pénz, a Szentlélek pedig egyre inkább eltávolodik tőle.

A kevelységből fakadó harmadik hiba a *hiúság*. A hiú nem elégszik meg saját önértékelésével, mások hódolatára is igényt tart. Legalább egy ügyeletes csodálójának mindig kell lennie, aki tapsol neki és elismeri. A hiúságból további hibák fakadnak, például a dicsekvés. A hiú ember beszédének fő tárgya rejtve vagy nyíltan: önmaga. A Szentlélek ellen van, ő ugyanis sohasem beszél magáról, hanem mindig a háttérben marad. Még veszélyesebb az alakoskodó ember, mert csak megjátssza az alázatost, miközben kevely és hiú. Álszerűen elhárítja a dicséretet, mintha semmit nem tett volna, ahelyett, hogy azt mondaná: Hála Istennek! Köszönöm a gratulációt, jólesett. Sokszor megesik, hogy aki a legbuzgóbban akarja jelentéktelennek feltüntetni magát, szinte belebetegszik, ha valóban jelentéktelennek tartják.

Szent Ferenc megköszönte, amikor valaki tudatlannak és egyszerűnek, s mégis Isten által választott eszköznek nevezte, mert valóban az volt. Az egészséges lelket sem a kritika, sem a dicséret nem billenti ki egyensúlyából, hanem mindegyik hasznára válik.

Az élet kevélységéből kihajtó másik főbűn az *irigység*. Az ember nem is tudja, mitől lett hirtelen olyan rosszkedvű. De ha leül és gondolkodni kezd, hamar rájön, hogy a másik sikere, öröme tette levertté. S ha már tudja az okot, küzdhet is e sötét erő ellen.

Ez a lelki élet, nem az, hogy két méterrel a föld fölött repdesünk, és csodákat teszünk. Leleplezni magunkban a sötétség erőit, és küzdeni a Lélek erejében, Jézusra tekintve. Ő felujjongott a Szentlélekben, amikor látta, hogy a kicsinyek befogadják az Isten országát. Isten öröme a Szentlélek. Ebből az örömből zárja ki magát az irigy ember, ahogyan Jézus ellenfelei is. A legszebb példabeszéd a tékozló fiú története. Miért mondta el Jézus? Mert az idősebb fiú magatartásával a farizeusokat és írástudókat akarta figyelmeztetni, akik irigykedve nézték, hogy a lenézett bűnösök megtértek, bocsánatot nyertek. És Jézus ezt adja az apa szájába: „*Örüljetelem velem!*” Ez az Atyaisten szava, akinek öröme a Szentlélek.

Aquinói Szent Tamás tanítja, hogy annál súlyosabb az irigység, minél nagyobb értékre, lelki értékre irányul. Másoknak a lelki sikereit, életszentségben való gyarapodását, lelkipásztori sikereit irigyelni halálos bűn. Ilyennel a szívünkben nem szabad áldozni menni, előbb őszintén meg kell gyónni.

Az irigységből hajt ki a gyűlölet, amely végsőkéig fokozódva gyilkosságba csaphat át. Példa erre az egyiptomi József története. Hát persze, hogy a kisebbik gyerekek kedvez az öregedő apa. És a testvérek elfelejtették, hogy amikor kicsik voltak, őket is ugyanúgy dédelgette. Ezt a szeretettöbbletet, amit József kapott, nem tudták elviselni. Meg lehet nyerni a Szentlélek végtelen nagy vigasztalását? Igen, de csak ha kivetjük a szívünkéből az irigységet.

A *harag* a következő főbűn, amely az élet kevélységéből fakad. Amikor Jézus zarándokúton volt Jeruzsálem felé, átment a samaritánusok területén, akik haragban voltak a zsidókkal, és mivel ő jeruzsálemi zarándok volt, nem adtak neki szállást. Erre odaállnak a mennydörgés fiai, Jakab és János, és felháborodva mondják: „*Uram, hívjuk le rájuk az istennyilát, hogy föleméssze őket?*” De *őhözájuk fordult és megfedtte őket*: „*Nem tudjátok, milyen lélek lakik bennetek.*” Ez nem a Szentlélek, valami más lélek. Az Emberfia nem azért jött, hogy lelkeket pusztítson, hanem hogy megmentsen.

Milyen lélek lakik bennetek? A Szentlélek szelíddé és alázatossá tesz, mert minden ereje a szeretet. A szeretet nem gerjed haragra. Amikor Jézus kötélből ostort font és kikergette az árusokat a templomból, akkor értük volt haragos, és nem ellenük, hanem a mammon ellen. Éppen ez a buzgósága való a Lélektől. De mi soha ne hivatkozzunk erre az egyetlen esetre, amikor elönt bennünket a harag. Jézus haragja szent volt, a mienkben viszont mindig ott van egy jókora adag agresszivitás, amely nem a szeretetnek és nem a Léleknek a tulajdonsága.

Különös és mégis minden bizonnyal mindnyájunk tapasztalata, hogy haragunkban éppen önmagunk gyöngesége mutatkozik meg. Aki üvölt a feleségével, gyerekeivel, tanítványával, saját gyöngeségét árulja el. A szelídségben viszont a Lélek erejét tapasztaljuk meg magunkban, olyan erőt, amely nem tőlünk való.

Aki a Szentlélek hatása alatt akar maradni, el se induljon a lejtőn. Mindjárt a legelején próbáljon meg ellenállni annak a kísértésnek, hogy türelmetlenül felcsattanjon valamiért. Amikor már ingerült, sokkal nehezebb leküzdenie magát. A következő lépcsőfok az indulatosság, majd a böszült harag, mely már egyfajta örültség, márpedig ez gyűlöletbe is átsaphat.

Ugyanakkor nem muszáj mindent spiritualizálnunk, lelkileg megokolnunk. Amikor feszültek, ingerültek vagyunk, nem árt megvizsgálni, nem vagyunk-e kimerültek? Próbáljunk meg lazítani, kikapcsolódni, pihenni. Esetleg a frissítő zuhany a megoldás, mint ahogy a hisztis gyerekek jól teszik, ha leöntik egy pohár hideg vízzel.

Az élet kevélysége után a test kívánsága következik.

Az ebből fakadó első főbűn a *torkosság*. Ez első pillantásra jelentéktelen, gyerekes hibának tűnik, olyannak, amely ráadásul magában hordja a büntetését: aki torkoskodik, elrontja a gyomrát. Ha azonban teológiai mélységében nézzük, az evésben-ivásban való mértéktelenség igen súlyos visszaélés a létfenntartás ösztönével.

Az emberi életnek két síkja a birtoklás és a létezés. Amíg itt a földön élünk, nyilvánvalóan nem létezhetünk birtoklás nélkül. Az anyagiakat használni kell, ennünk és innunk kell, mint ahogy Jézus is megéhezett és megszomjazott. A teremtett világból élünk, a létezés síkján azonban az Istenből, vagyis az ő Lelkéből. Egyfajta nyílt vagy rejtett reménytelenség jele, amikor valaki mértéktelenül fal és vedel. A túlzott édességfogyasztás, az alkoholizmus sok esetben a szeretethiányra vezethető vissza. Jó jel viszont, ha szeretetből néha elfelejtünk enni vagy inni. *Mert nemcsak kenyérrrel él az ember, hanem minden igével, mely Istentől származik.*

Nehogy lassan gyomrunk rabszolgájává legyünk, és testi életet éljünk! A torkosság életünk súlypontját egyre inkább a birtoklás világába helyezi, s egyre mohóbban keresi a kielégülést. Emiatt újabb bűnök, például a paráznság, gyűlölködés forrásává válhat. A torkosság megfoszt bennünket önuralmunktól, attól a képességtől, hogy testünket a Lélek szolgálatának vessük alá. Jézust a Szentlélek a pusztába vitte, hogy böjtöljön, s ő, aki bünt nem követett el, a böjtölésből is tanult. Megtanulta előbbre tenni a szeretetet, Isten szeretetét, mint az ételt. Majd pedig azt mondta: „*Az én eledelem az, hogy Atyám akarátát cselekedjem*”, végül saját magát adta nekünk eledelül.

Ahol a Lélek, ott a szabadság. Próbáld ki: minden étkezés alkalmával gyakorold az önmegtágadást. De észrevétlenül, hogy a hiúság és a kevélység meg ne rontsa: mindig csak egyetlen falatról mondj le. Nem illik a pohár vizet egyszerre kiinni – mondta egy bencés tanárom harmincöt évvel ezelőtt, és ez a mai napig minden pohár víznél eszembe jut. Nem illik, mert mohóságra vall. Ne kerüljünk függőségbe, mert a Szentlélek csak egyetlen függőséget akar: a szeretetben való kötődést Krisztushoz, az Atyához és egymáshoz.

A következő a *bujaság*: visszaélés a nemi élvezettel. Szent Pál itt sem felületes erkölcsprédikációt tart, hanem teológiai mélységénél ragadja meg ezt a bűnt: *Nem tudjátok, hogy testetek a Szentlélek temploma, aki bennetek van, s akit Istentől kaptatok, tehát nem vagytok a magatokéi?* (IKor 6,19) Olyan szoros kapcsolatban vagyunk a feltámadt Krisztussal, hiszen bennünk van az ő élete, hogy nem adhatom a testemet oda csak úgy. Ha házasságban adom oda, akkor éppen az Úr iránti szeretetnek a jele lesz, ezért szentség a házasság. Olyan szoros kapcsolat van a Lélek, Krisztus és a keresztyén között, hogy el kell számolnunk minden emberi kapcsolattal. A mai idők különös nyomorúsága ez, de szerintem ez a kor sem paráznább, mint az előző századok, csak jobban reflektorfénybe került a szexualitás, mert egyre nagyobb a reménytelenség. Az ember kétségbeesésében minél nagyobb érzéki élvezetet próbál gerjeszteni magában, hogy felejtse azt, hogy semminek nincs értelme, és hogy megsemmisülés és az örök halál vár rá. És a reménytelenség nem más, mint a Szentlélekkel való szakítás, aki mindig bizalmat kelt lelkünkben.

Aki lelki életet, szentlelkes életet él, vigyázzon a tekintetére. Mennyire megérezni férfi és nő tekintetéből egyaránt, ha érzéki, kihívó, parázna, de azt is, ha valaki ragyogó tiszta! Vigyázz, hogy mi mindent fényképezel le szemeddel egész nap, mert ezekből a kockákból áll majd össze a film, amelyet fantáziád készít és levetít neked újra és újra! „*Mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele*” – mondja Krisztus. Nem szabad beleegyezned, ha érzed az ösztön moccanását. Nem a gyengeség, gyávaság jele, ha lesütöd a szemed, elfordítod a fejed, hanem adott esetben az egyetlen egészséges, normális reakció. Az érintés még veszélyesebb, mert még inkább felkelti az érzéki vágyakat. Ne tűrj el érzékies kézfogást, simogatást senkitől, utasítsd vissza, udvariasan, de határozottan.

Ezen a területen józannak, szinte naturalistának és a dolgokat néven nevezőnek kell lenni. Ilyenek voltak az apostoli atyák és az első ezer év keresztény tanítói, akik nem a hatodik parancs körül forogtak szünet nélkül. Inkább arra ügyeltek, hogy szívük bálványtalan legyen, hogy szeressék Istent, és vágyakozzanak az örökkévalók után! Ha mégis a paráznság került szóba, akkor kegyetlenül nyersek voltak. Nem lelkeztek, nem magyarázkodtak. Nem próbálkoztak olyasmivel, mint manapság, amikor a papnak „lelki” barátnője van. Az ilyen ember a természet erőit lebecsülve játszik a tűzzel.

A buja képekkel táplált fantázia és a memória gyógyítását csak a Szentlélek tudja elvégezni, úgy, hogy órákat szentelsz az Evangélium olvasásának, őszintén gyónsz és naponta áldozol. Ezen a területen pontosan néven nevezve a dolgokat kell gyónni. Nem kíváncsiskodás, ha a pap a részletekre rákérdez, mert éppen ezek minősítik a bűnt. Csak a nyers valóság feltárása segít, ezt kéri a Szentlélek a gyónásban, nem pedig azt a nagy körítést, amivel ellátjuk. Az ő dolga, hogy felmentsem bennünket, nem a miénk. Ezért ezen a területen elég csak azt elmondani, amit a legkevésbé szeretnénk.

A *restség* a következő a test kívánságából fakadó főbűnök közül: hajlamosság a tétlenségre, a semmittevésre. Szent Pál azt mondja, és mára közmondássá lett: *Aki nem dolgozik, ne is egyék.* Éppen a spirituálisak, akik rajongva várták Jézus második eljövételét, estek abba a hibába, hogy abbahagyták a mindennapi munkát. Szent Pál jól rájuk pirít: a várakozás nem jelenthet tétlenséget. Szent Ferenc hasonló szavakkal küldi el a rendből az egyik testvért, lehúzza róla a habitust: „*Menj, »légy« testvér! A többieknek a munkájából akarsz megélni.*”

Magam nagyon sokszor állítottam novíciusok elé példaként az ötgyerekes családot. Megteheti ott bárki is, hogy egy héten ötször elalszik reggel, és késve indul a munkába, iskolába? A szerzetes hogy maradhat el akkor a reggeli közös imáról, zsolozsmáról, miséről? És a munkáját végezheti-e immel-ámmal, hanyagul? A lelki élet szerves része a kemény munka! Az Isten Fia is két kezével dolgozott Názáretben. „*Atyám szüntelenül munkálkodik – mondja Jézus. – Én is munkálkodom. Dolgozzatok, amíg nappal van, mert eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik!*” A Szentlélek nemcsak a szemlélődés Lelke, hanem a szeretetből való cselekvése is. Mennyit dolgozik a Lélek a világ teremtése óta! Nem szűnik meg sugalmazni az emberi szellemeket. Nem szűnik meg újra és újra a megtérés ösvényére vezetni a bűnösöket.

Sok úgynevezett lelki életet élő ember nem tud, vagy inkább nem akar dolgozni. El kellene gondolkodnunk azon, amit a Példabeszédek könyvében olvasunk: *Elmentem a rest ember szántója mellett s az oktan férfi szőlője alatt, és íme, az egészség ellepte a csalán, a szinét felverte a tövis, és leomlott a kőkerítése. Amikor ezt láttam, észbe kaptam, okultam a példáján.* (24,30-32) Az esztergomi kollégiumból nyári szünetre hazautazó diákokat mindig elláttam egy héthetes programmal. Olyan nincs, hogy délig alszol, szüleid meg dolgoznak, mikor már 16-17 éves vagy. Nagyon jól mondja a magyar közmondás: A lustaság az ördög párnája. A tétlenségből, unalomból fakad legkönnyebben a bűn. Az ilyen ifjúságból semmi nem lesz. A lélek emberei mind tevékeny emberek voltak. Nem okvetlenül nyüzsgők, de kötelességteljesítők.

Végül a szemek kívánságából származó főbűn következik, a *fösvénység*: az anyagi javak rendetlen szeretete. Jézus azt mondja: „*Nem szolgálhattok két úrnak, a mammonnak is, meg az Istennek is.*” A Szentlélek éppen arra ösztönzi az embert, hogy a mennyei Atyában bízzék, ne az anyagban, a földi javakban. Ne valamiben bízzál, mert akkor rettenetes, ami rád következik.

Az Úr Jézus szerint a fösvény nem bízik a mennyei Atyában, hanem csak önmagában és a pénzében. Márpedig csak a Lélekben vagyunk képesek így kiáltani: „*Abba, Atyám!*” Az

anyagiak rendetlen szeretete fölöslegessé teszi a vallást, pontosabban deformálja, amikor sokan már-már vallásos tisztelettel övezik a pénzt. Nem véletlen, hogy a bankokat a Mammon templomainak nevezik.

Ezzel szemben a bőkezűség és a nagylelkűség szentlelkes erény. Bőkezű lehet a szegény ember is, aki abból a kevésből ad, amije van. És aki nagylelkűen ad, egészen biztosan megtapasztalja, hogy a többszörösét visszakapja. Ha van szentlelkes, igazi istenélmény egy kolostorban, akkor ez az. Amikor mindent szétosztogattunk, és egyszer csak beállítanak mindannak a kétszeresével. De ne ezért adjunk. A *nagylelkű* szóban benne van, hogy az adakozás kitágítja az ember szívét. Ha a Léleknek engedelmességgel használjuk az anyagi javakat, akkor azok megszentelődnek, a Szentlélek beemeli azokat Krisztus megdicsőült testébe, mint a kenyeret és a bort, vagy a szentelt olajat. A világ végén így járja át Isten dicsősége az egész univerzumot.

Hosszú, küzdelmes harc vár ránk. Nagyon hosszú még az az idő, amíg harcolnunk kell. De ne keseredjete el: Isten Lelke veletek van. Azt nem ígérte, hogy nem kapunk sebeket, de aki ilyen harcban találkozik Krisztussal, az üdvözü.

És még valami. A Szentlélek azt akarja, hogy életünk minden területét kiszolgáltassuk, alá vessük Krisztus uralmának. Ez azonban nem megadást, passzivitást, beletörődést jelent, hanem együttműködést a Lélekkel. Hogy egy nap mi is elmondhassuk Szent Pállal: *A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam. Készen vár már rám az igazság koszorúja, amelyet azon a napon megad nekem az Úr...* (2Tim 4,7-8)

A Szentlélek az isteni erényekben

Sokat beszélünk arról, hogy a keresztény ember lelki életet él. Mindjárt az elején tisztáznunk kell ezzel kapcsolatban egy félreértést. Ez a lelki szó az Újszövetségben a Szentlélekre értendő. Azt hisszük, hogy ezt tudjuk, holott minket is gyakran kísért, hogy a lelkit szembeállítsuk a testivel, valami jámbor színezetű tevékenységet, az úgynevezett lelki dolgokkal való foglalatzkodást értve a *lelki élet* kifejezésen. Szent Pál szóhasználata is megtévesztő lehet, hiszen ő is azt állítja, hogy van lelki és testi ember. Csakhogy ez nem platonista dualizmus, szellem és anyag szembenállása. Szent Pál szerint az a *pneumatikosz*, a lelki ember, aki minden tevékenységében mindenestül az Isten hatása alatt áll, felé gravitál. A konyhában, dolgozatjavításkor vagy a hitvesi ágyban ugyanúgy lelki életet él, mint amikor imádkozik. Ezzel szemben a testi embert mindenestül az önzés, az öntörvényűség jellemzi. Nem csupán az testi ember, aki parázna, hanem még inkább az a kevély. A legnagyobb bűn, a kevélység pedig nem az ember húsában van.

Rettenetes szóhasználati zavarral állunk szemben, s ehhez hozzájárul a New Age-féle szellemiség, amely még inkább azt erősíti bennünk, hogy a lelki élet a földi, anyagi valóságtól elvonatkoztatott, többé-kevésbé ezoterikus tevékenység, mely csak különleges beavatás után sajátítható el.

Az igazi lelki élet nem más, mint teljes emberi élet, minden dimenziójában, legyen az gazdaság, kereskedelem, politika, folyjék házasságban vagy szüzességben, bármiféle munkában – a Szentlélek hatása alatt. Azt hiszem, hogy már az maga nagy öröm, ha erre rádöbbenünk. Ugyanakkor feladat is: *A Lélek törvénye a Jézus Krisztusban való élet*.

Nem vagyunk törvény *alatt*, de nem vagyunk törvény nélkül sem. A mi törvényünk, életszabályunk egy személy. Nem presszió, nyomás alatt élünk – vannak persze, akik így fogják fel, és bele is betegszenek, ők azonban rosszul élik a kereszténységet –, hanem vonzásban. „*Senki sem jöhet hozzám, akit az Atya nem vonz.*” Ez a vonzás a Szentlélek. Valakinek a személyes vonzásába kerülni, emberileg is óriási dolog. A Lélek vonzásába kerülni pedig a világon a legnagyobb horderejű esemény.

Ahol a Lélek, ott a szabadság. Persze ez a szabadság egy hosszú felszabadítási folyamat eredménye, s itt-ott nagyon keserves és fájó annak számára, akit a Szentlélek éppen megszabadít. Ez a szabadtítás csak keserves szakítások árán mehet végbe. Lótót kiszabadította az Úr Szodomából, de úgy, hogy ha csak visszánéz, sóbálvánnyá változik. Izrael kijött Egyiptomból, de ha visszamegy, többet soha nem szabadul meg. Szent Ágoston a testiségből micsoda iszonyatos küzdelemmel szabadult ki! A lelki élet, vagyis a Szentlélek hatása alatt folyó élet elsősorban hitből való, a reményben áll fenn, s ez az élet maga a szeretet.

A Szentlélek olyan hitet támaszt az emberben, amilyen soha nem létezett eddig a vallástörténelemben. Szent Pál ezt írja a tesszaloniki híveknek: *Amikor hívők lettetek...* Furcsa gondolat, hiszen a Római Birodalomban mindenki hívő! Vagy Apolló híve, vagy Diana istennő híve, vagy Ízisznek és Ozirisznek a híve. Szent Pál kifejezése utal arra, hogy ő és az első keresztények meg voltak győződve hitük abszolút újdonságáról, olyannyira, hogy a régi Rómában azt beszélték róluk, hogy ateisták. Nemcsak maga a hit, a tartalma, hanem a hívés maga mint folyamat, mint esemény gyökeresen más.

Akárcsak a remény. Azt írja Szent Pál, hogy az antik pogány világnak nincsen reménye. Holott ha megnézzük a szarkofágokat, azt látjuk, hogy a pogányok hisznek a lélek halhatatlanságában. De ahhoz a reményhez képest, melyet a feltámadásban Krisztus adott, ez nem remény.

Arról pedig dokumentumaink vannak, hogy a keresztények szeretetére egész Róma felfigyelt. Ilyet még soha nem tapasztalt. A szinoptikus evangéliumokban az Úr Jézus végső

eljövetelének az lesz a nyitánya, hogy megjelenik az Emberfia jele az égen. Mi ezt úgy szoktuk elképzelni, hogy egy hatalmas kereszt rajzolódik ki az égbolton. Nem biztos, hogy így lesz. Annyi azonban bizonyos, hogy kényszerítő erejű lesz, ami megjelenik, hogy minden ember felismerje Krisztust. A János-evangéliumban ilyen nincs, ott az égen megjelenő jel helyett ez a parancs áll: „*Szeressétek egymást. Akkor majd elhiszi a világ, hogy engem az Atya küldött.*” Minden látomás, földrengés, csillaghullás semmi ehhez az új szeretetkezest! Nincs ennél bizonyítóbb erejű jel, amely Krisztust igazolja.

A hit, a remény és a szeretet nem csupán lelki tevékenységek, hanem átfogják az egész embert. Ezért mondja a Szentírás, hogy az igaz a hitből él. A remény élteti a keresztényt, a szeretet pedig maga a legbensőbb élete. A remény elválaszthatatlan a hittől. A hitben benne van, hogy *már* itt van a végső idő, a benne van az, hogy *még nem* egészen.

Szent János mintha arról írta, főleg a leveleiben, hogy már itt van. És János evangéliumában már átmentünk az ítéleten, már fel is támadtunk, új életünk van Krisztusban, hiszen a Fiú megadta nekünk is, hogy életünk legyen. Szent Pál viszont inkább arról beszél, hogy a Szentlélekben az örök élet zsengeit, csíráját birtokoljuk. Persze, Szent Pál is tudja azt, hogy már elkezdődött az örök élet, hiszen a Lélek temploma vagyunk, és János is tudja azt, hogy még az örök dicsőségre várakoznunk kell. Igen, mert a hit remény nélkül lehetetlen. A hit nem egyfajta sápadt tudás – szokták mondani, és nagyon szemléletes, hogy a gonosz lélek többet tud teológiából, mint mi. De nincs hite. Miért? Mert nem remél az Istenben. Hit, remény, szeretet egy és ugyanaz, valójában egyetlen isteni erény három arculata, melyek közül kettő, a hit és a remény majd elolvad az utolsó napon, és megmarad a szeretet egymaga. A keresztény nem valami olyan után vágyakozik, amiről semmi fogalma sincs, hanem amit már megkóstolt. Ezért írja Szent Pál: *Megkaptátok a megígért Szentlélek pecsétjét, aki foglalója örökségünknek, amíg Isten teljesen meg nem váltja tulajdonát dicsőségének magasztalására.* (Ef 1,13-14) A hit remény nélkül halott. A reményt a Szentlélek kelti, és a reménytelenség nem más, mint a Szentlélek hiánya. Ezért a remény elleni bűnök a hit elleni bűnök is egyben.

Hit és szeretet megint csak szétválaszthatatlan. Az a Szentlélek, aki minket Jézushoz vonz a hitben, rögtön Jézus szeretetét is megadja. Szentlelkes sodrásba kerülünk, anélkül, hogy tudnánk, amikor kezdjük megismerni Jézust, tehát rögtön az ő szeretete is kialakul a lelkünkben. Abban a pillanatban kezdünk hinni igazán Krisztusban, amikor már szeretjük őt. Ezért a hit legjobb nevelése, ha Jézust egyre jobban szeretjük. A hívek közössége a remény és szeretet közössége is.

A hit, amely nem szereti Krisztust, nem lehet igazi hit. Természetesen halálunkkor a hitből látás lesz, a remény beteljesül, de megmarad a szeretet. Ez eszkatologikus valóság, maga a Szentlélek bennünk. Mégis hit nélkül lehetetlen igazán szeretni itt a földön: – *Hittünk a szeretetben* (vö. 1Jn 4,16) – És a földön a szeretet mindig remél is valamit. Pontosan azt reméli, hogy nem fogja elveszíteni a szeretetet. A szeretet odaát örök Pünkösöd.

A hit

Vizsgáljuk meg egy kicsit közelebbről, hogyan is működik a Szentlélek a hitben.

Az első tapasztalat: a pünkösdi könnyek. Az igazi lelki élet sírással kezdődik. Amikor a Szentlélek kiárad a zsidó Pünkösöd napján, Péter kiáll a Jeruzsálembé feljött zarándokok elé, és elmondja első beszédét, ezt olvassuk az Apostolok cselekedeteiben: *Amikor ezeket hallották szívükben megrendültek, így szóltak Péterhez, és a többi apostolhoz: „Mit tegyünk, férfiak, testvérek?” Péter azt felelte nekik: „Tartsatok bűnbánatot és mindegyiktek keresztelkedjék meg Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára; akkor megkapjátok a Szentlélek ajándékát.”* (ApCsel 2,37-38)

Már a szívben lévő fájdalom is a Szentlélek ajándéka, a hit igaz kezdete. Péter beszéde súlyosan vádolja az emberiséget, amikor még egyszer felidézi Jézus perét: ti vagytok a bűnösök, ártatlant ítéltetek el. „*Tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy Isten Úrrá és Krisztussá tette őt, azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek!*” (ApCsel 2,36) Péterben a Szentlélek működik, mert a Szentlélek neve Paraklétosz, amely magyarrá fordítva nem vigasztalót jelent, hanem ügyvédet, pártfogót. Egyszersmind ügyész is, aki Jézus ügyét még egyszer lepergeti és rábizonyítja a világra és minden lelkiismeretre – élete egy pillanatában legalább – a bűnt. Jézus mondja: „*Ő, amikor eljön, meggyőzi a világot a bűnről, az igazságról és az ítéletről.*” (Jn 16,8)

A Szentléleknek ez az első működése rettenetes. Olyan sebet tép fel, melyet csak ő tud begyógyítani. Nem a mi egymásnak okozott sebeinket kezeli, azokkal nem törődik, hanem ránk bízta. Ő maga üt olyan sebet, amelyet csak ő tud bekötni.

Igen, a Szentlélek azért jött el, hogy újra elővegye Jézus történelmi bírósági perét, a világ által történt elítélését, és ez a helyzet megfelel a János-evangéliumnak, melyben a per kezdettől, Jézus megtestesülésétől fogva tart: „*Az ítélet pedig ez: a világosság a világba jött, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot, mivel cselekedtek gonoszak voltak.*” (Jn 3,19) Ezzel magukat ítélték el. Mivel? Azzal, hogy ő itt van. „*Nem én ítéllek el benneteket, hanem magatokat ítélitek el, engem látva.*” János-evangéliumának azt a mondatát pedig, hogy Pilátus beült bírói székébe, úgy is lehet fordítani – és vannak kódexek, amelyek ezt az értelmezést követik –, hogy a farsangi gúnyolódást, melyben Jézusra piros palástot adtak, koronát tettek a fejére, nádpálcát a kezébe, Pilátus megtette azzal, hogy saját bírói székébe ültette Jézust. És hirtelen a hívő számára csodálatos módon minden megfordul; néhány perc múlva ezt az embert széttépik, vér fog folyni, rettenetes kínok következnek, most pedig itt ül és ítéli a világot. Az ítélete nagyon kemény: Megbocsátok.

Jézus nem rehabilitációt vár. Szó sincs róla. Gyilkosainak egyetlen lehetőségük van: a megtérés. Jézus és a Lélek csak azért vádol, hogy a bűn elismerésére vezessen és feloldozhasson. Ez a hit igen lényeges mozzanata, mely feltárja Jézus halálának értünk felajánlott értékét.

Persze, nem biztos, hogy így kezdődik a mi hitünk Jézus Krisztusban. Csecsemőkorunkban meg lettünk keresztelve, és lelkünkbe behullott a hit magja. Mégis kikerülhetetlen, hogy életünk egy bizonyos szakaszában, egy adott pillanatban elsírjuk a pünkösdi könnyeket. Péter már megismerte ezt a zokogást, azon az éjszakán, amikor háromszor megtagadta Jézust. „*Nem ismerem azt az embert.*” *Jézus rátekintett, és ő keserves sírásra fakadt.* Hol van itt a Pünkösd? Jézus szemében, mely tükre a lelkének. Ez a tekintet egyszerre vádló és felszabadító, mert a Lélek van benne.

Az Úr Jézus szenvedésében kezd kiáradni a vádló és megbocsátó Lélek, és csak a pünkösdi könnyeket már ismerő igehirdető képes úgy hirdetni az ígét, hogy a Szentlélek egyesekre rábizonyítsa a bűnt. Nem azt, hogy ezt vagy azt elkövetted, hanem hogy az ellen vétettél, aki maga a Szeretet.

Júdást saját lelke vádolta, nem a Szentlélek. És saját magát akarta felmenteni, minthogy azonban ezt nem tehetette, kétségbe esett és az öngyilkosságot választotta.

A *Hiszekegyben*, a Szentlélekről szóló hitcikkelyt követően elsoroljuk a Lélek műveit: az Egyházat, a keresztséget a bűnök bocsánatára – ezek szorosán összetartoznak. Az Egyház maga a keresztségben bocsánatot nyert és újjáteremtett a hívek gyülekezete. Mivel az Egyházat a Lélek támasztja fel, az Egyház adhatja a Lélekben a bűnök bocsánatát. Ezt mondta Krisztus: „*Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyernek.*” És a hagyomány úgy tartja, hogy az ötvenedik napon, Pünkösdkor jött el, és ez felidézi azt a bizonyos ötvenedik esztendő, amelyhez most, a 2000. évet – a nagy megbocsátás jubileumi esztendejét – várva is közeledünk.

Júdást önmagából származó, objektivitásra hivatkozó önvádja öngyilkosságba hajszolta. *Ne higgyetek minden léleknek!* (1Jn 4,1) Az nagyon kevés még, hogy valaki elsírja magát, szégyelli a bűnét, fáj neki, hogy eltékozolta az életét. Ez önmagában semmit sem ér. A Szentlélek nem ezt a bűnbánatot várja, hanem mindig Jézus javára dolgozik, a Szentháromságon belül és azon kívül is. Személyesen övele szembesít minket, s lehet, hogy a bűn, amit elkövettünk, nem is olyan súlyos, mégis rettenetes fájdalom járja át az ember lelkét, mert rádöbben, hogy az ellen vétkezett, aki őt a legjobban szereti.

Amikor a Szentlélek vádol, és rábizonyítja a bűnt a világra, mindig Jézus Krisztust állítja elénk. Az Igazság Lelkének minden cselekvése abban áll, hogy a Jézusba vetett hitet feltámassza bennünk. Szent János első levele tanúskodik erről a legjobban: *Erről ismerhetjük meg Isten Lelkét: minden lélek, amely vallja, hogy Jézus Krisztus testben eljött, Istentől van. És minden lélek, amely nem vallja Jézust, nem Istentől van.* (1Jn 4,2-3)

Az Egyházban minden bűnt elkövethet az ember, hiszen gyöngé és esendő. Egyet azonban nem mondhat: hogy Jézus nem Isten, és nem testesült meg. Aki nem vallja, hogy Jézus a megtestesült Isten, az önmagát rekeszti ki az Egyházból, a Szentháromság egy Istennel és a keresztyékekkel való közösségből. *Abból ismerjük meg, hogy benne lakunk, és ő mibennünk, hogy a Lelkéből adott nekünk. Mi pedig láttuk, és tanúságot teszünk arról, hogy az Atya elküldte Fiát, mint a világ üdvözítőjét.* (1Jn 4,13-14) Ismétlem, a Szentlélek mindig a Fiúisten, Jézus Krisztus javára működik.

Szent Lukács azt írja, hogy Szent István és Szent Barnabás telve voltak Szentlélekkel és hittel. Ebben a kijelentésben a Szentlélek és a hit majdnem azonos. Annál nagyobb pünkösdi esemény nincs, mint amikor valaki hisz. Ha valahol csodákat művelnek, halottakat támasztanak fel, az mind mellékes ehhez képest.

Mert mi történik a hitben? A Jézust a halálból feltámasztó teremtő Szentlélek bennünket is feltámaszt a hitben, mert *senki sem mondhatja, hogy Jézus az Úr, vagyis Isten, csak a Szentlélek által.* (1Kor 12,3) Az az erő, amely a bűnös és hitetlen emberben a hitet feltámasztja, ugyanaz az erő, amelyet a Szentlélek kifejt Jézus testének feltámasztásában. Ehhez Isten teremtő ereje kell. A Szentlélektől támasztott hit lesz igazában a válasz Jézus feltámasztására.

Bizonyára már találkoztunk emberekkel, akik jobbak, mint mi, és mégsem tudnak hinni, mert még nem támasztott bennük hitet a Szentlélek. Ilyenkor megdöbbenünk, hogy minket Isten hogy elkényeztet! Az ilyen hitre el nem jutott ember Isten ajándéka lehet, hogy bemutassa, hogy a hit az embernek lehetetlen! Mint ahogy egy halott, egy hulla sem támadhat fel magától! Akkor viszont miért mondja az Úr, hogy akik nem hisznek, elkárhoznak? Mert Isten minden embert üdvözíteni akar, tehát a Szentlélek minden ember életében megjelenik a holtakat feltámasztó erejével, és felhívja a hitre – mindenkit a maga módján. Csakhogy ezt el is kell fogadni.

Aki a földi életet nem fogadja el, az öngyilkos lesz. Nemet mond saját létére, visszautasítja Isten teremtő szeretetét, Szentlelkét. Ilyen értelemben minden öngyilkos mintegy légszomjban hal meg: nincs benne az elevenítő Szentlélek. Persze nem az öngyilkost ítéljük el, mert lehet, hogy a környezete nem szerette őt, vagyis nem lehelte rá a Szentlelket. Aki a hitre való felszólításnak áll ellen, az ugyancsak a Szentlelket utasítja el, és a természetfölötti, isteni életre mond nemet.

A hit viszont új, feltámasztott életre támasztja az ember személyét. A Jézust a halottak közül feltámasztó Szentlélek húsvéti műve bennünk a hit kegyelmének megadása. *Ezért Krisztussal együtt feltámasztunk* – ahogy az Apostol mondja. Húsvét reggel ezt halljuk az Evangéliumban, és ez olyan megdöbbenítő. Csak ne utaljuk túl hamar a költői kifejezések világába! Az *együtt* nem időbeli egyezést fejez ki, hiszen Krisztus kétezer évvel ezelőtt támadt fel, hanem arra utal, hogy ugyanabban a Szentlélekben részesültünk, aki az ő testét feltámasztotta és az istenfiúság örök dicsőségébe emelte, s aki ugyanezzel a teremtő erővel

bennünk is mintegy feltámasztja az istenfiúságot. És még nagyobb egységről is szó van: a feltámasztó és a hitet támazstó Lélek nem csupán ugyanaz Krisztusban és bennünk, hanem a Szentlélek kiáradása a mi szívünkbe Jézus Krisztus halálának, Atyához való menetelének gyümölcse.

A Szentlélek nemcsak Jézust mint egyedet támasztotta fel, hanem vele együtt az Egyházat, az ő Titokzatos Testét is. Így beléptünk az ő életébe. Ahogy Jézus önmagát az Atyának átadó halálában a Szentlélekben testestül-lelkestül, vagyis emberi természetével beleszületett az Atyába, úgy most vele együtt a hit kegyelméből személyünkben mi is istenfiúi életre jutunk. Majd a következő lépésben, az utolsó napon ez megjelenik testünkön is. De a hitre való „feltámasztás” nagyobb, mint testünk feltámasztása, mert ez utóbbi csak következménye az előbbinek. Ezért mondja Vianney-i Szent János, az arsi plébános: „*Az, hogy a halálos bűnét őszintén meggyónó ember feláldozást kap, nagyobb dolog, mint a halottak feltámasztása.*” Isten személyünket benső életének részesévé teszi, s Jézus mennyei élete már itt a földön megkezdődik bennünk: *Isten fiai vagyunk, de még nem lett nyilvánvaló, hogy mik leszünk. Tudjuk azonban, hogy amikor meg fog jelenni, hasonlóak leszünk hozzá,* (1Jn 3,2).

A Szentlélek erejéből lett emberré Krisztus, az örök Ige, az Isten egyszülött Fia. Így a hit kegyelmében ugyanaz a Szentlélek most Krisztus istenfiúságába emel minket. A hitben tehát nem elsősorban tudást kapunk, hanem új életet. Szent Pál írja: *Aki Krisztusban van, új teremtmény* (2Kor 5,17). Ezért a megkeresztelt csecsemő mintegy csírájában részesül a hit, remény és a szeretet kegyelmében. Tudatosan csak évek múlva fog reflektálni rájuk.

A hit olyan pillanat, amelyben a Szentlélek új életet ad. Ez az élet nem tapasztalható közvetlenül, hacsak abban nem, hogy az illető felismeri Jézusban az Isten Fiát, közös természetük alapján. A hit tehát mindenekelőtt élet, majd erről az életről szóló örömhír és tudás is. Csodálatos dolog ez! Hiába nevezi magát Krisztus-hívőnek a felnőtt hittanuló Húsvét előtt, amíg nincs megkeresztelve, nem vehet részt az Eucharisztia ünneplésében, és nem veheti Krisztus testét. Miért? Mert ahogy Szent Ferenc mondja: „*Krisztust bennünk a Szentlélek veszi.*” Szent Ágoston pedig: „*Azért vehetitek Krisztust az oltárról, Krisztus testét, mert ti Krisztus teste vagytok.*” A katekumen, aki már az Egyház hitéből, tudásából részesült, már tud az istenfiúságról, belekerült a Szentlélek vonzásába, de mivel nincs megkeresztelve, az életcsíráat még nem kapta meg. Tudása még nem az ő hite, hanem az Egyházé. Akkor lesz ez a tudás az ő személyes hitévé, amikor ő is elnyeri a Szentlélekben az istenfiúi életet. Az igazi ismeret a keresztség szentségében bontakozik ki, mert a megkeresztelt már tudja saját magáról, amit eddig csak az Egyház tagjairól tudott, hogy Isten gyermekévé lett, az isteni természet részesévé.

Ezért keresztelhető meg a kisgyermek az Egyház hitére. Belehullik a lelkébe az új élet, és egyben megkapja a hitet csírájában, hogy hinni tudjon. Akik azt mondják, hogy a keresztséget csak saját személyes döntés alapján szabad kiszolgáltatni, talán akarataik ellenére leértékelik a keresztyénséget, hiszen egy pártba vagy egyéb szervezetbe való belépés szintjére degradálják azt, ami új élet. Megkérdezték a szüléink, hogy akarunk-e létezni? Megszavazhatatlan érték az élet, csak vállalni kell. Majd utána jön az életről szóló tanítás. Való igaz, nagyon sokat kell tanulnunk, mert házaló jehovista testvéreink igen könnyen lesöprik érveinket, ha vannak egyáltalán, és megingatják hitünket, ha nem szilárd alapokon nyugszik.

Ismétlem, először van az élet, utána a tudás. Egyébként a hitbeli tudás olyan mélységekben jár át bennünket, ahová földi tudás sohasem hatol. Ez az ismeret egyben létezésünk gyökereinek újjáalkotása. Amikor Szent Pál azt mondja, hogy ő új módon ismer – ez a korábban zsidó vallású, most megkeresztelt krisztusi ember észreveszi, hogy új módon ismeri a világot, mindent –, akkor arra következtet, hogy *a régi elmúlt és valami új valósult*

meg (vö. 2Kor 5,17) benne. A hit kegyelmében tehát a teremtő Szentlélek teremtve megvilágosít, megvilágosítva teremt.

A keresztség szentségének legősbibb neve: *illuminatio*, megvilágosítás. Ezért olvasták régen Nagyböjtben a katekumeneknek a vakon született meggyógyításáról szóló Evangéliumot. Miután ezt meghallgatták, elmondták nekik, hogy a keresztségben új látást kapnak, új világosságot. De a János-evangéliumban a világosság azonos az étellel, az istenfiúi étellel: „*Én vagyok a világ világossága. Aki követ engem, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága.*” (Jn 8,12) Amennyiben elnyeri, annyiban inkább élet, amennyiben tudunk róla, annyiban inkább világosság. A teremtő Lélek megismerteti Krisztus misztériumát, részesítve a feltámadott életből, illetve megadja az istenfiúi életet, feltárva előttünk annak mibenlétét.

Az igazi prédikáció, igehirdetés istenfiúi életünk feltárása a Szentlélek erejében. Ezért az igehirdetés megteremtheti bennünk az isteni élet nagyobb fokát. Előfordul, hogy valaki már keresztény, de egy egyszerű prédikáció alatt dőbber rá, hogy Isten gyermeke, az isteni természet részese. Nem úgy, mint Krisztus, aki személyes egységben van az Atyával és a Szentlélekkel, hanem a Lélek által részesedve belőle.

Az élet a tudásban lesz teljes. Szent Pál írja: *Isten a hit által tett megigazulttá, vagyis új teremtménnyé, hogy megismerjem az ő feltámadásának erejét.* Persze, az a tudás, amit a hit ad, felemeli az ember értelmét. Szent Pál az emberi értelmet *nousznak* nevezi görögül, de amelyik ember hisz, annak az értelmét *pneumának*, léleknek nevezi, szentlelkes valóságnak. Krisztus gondolatainak birtokában vagyunk – mondja. Megkaptuk ezt a kegyelmet, de a földön a gondolkodás vadhajtásai el akarják nyomni istenfiúi tudatunkat. Nem Krisnatudatunk van, hanem istenfiúi tudatunk. Ezért nekünk is azon kell lennünk, fáradoznunk, hogy ne a világhoz hasonljunk, hanem értelmünk megújításával alakuljunk át, hogy felismerjük mi az Isten akarata, mi a jó, neki kedves és tökéletes, (vö. Róm 12,2)

Valószínűleg mindannyian többé-kevésbé szórakozottan jövünk a templomba. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy összevissza mindenféle világi dolgokon jár az eszünk, bár sokszor azon is. De ha jámbor gondolataink vannak és teológiával foglalkozunk, az is egyfajta szórakozottság ahhoz képest, hogy azt tudatosítanánk magunkban, hogy Isten kiválasztott és fiává tett.

Ezzel a hitbeli tudással nem rendelkeznek a világ fiai, ezért írja Szent Pál a korintusiaknak: *Az érzéki ember azonban nem fogja fel, ami az Isten Lelkéé, mert oktalanság az számára, és nem tudja megérteni* (IKor 2,14). A lelki ember viszont mindent megért és elbírá. Isten a hitben megadta nekünk azt a lehetőséget, hogy saját lelkünk mélyén ragadjuk meg azokat a valóságokat, amelyekről a Lélek tud, vagyis Isten mélységeinek valóságait.

A Szentlélek a hit kegyelmében Krisztus egyetemes uralmának vet alá bennünket. Szent Tamás, aki kételkedett Jézus feltámadásában, mikor meglátja az ő sebeit, így kiált föl: „*Én Uram, én Istenem!*” Ebben nemcsak annak megvallása van benne, hogy Krisztus valóban feltámadt, hogy a názáreti Jézus Úr és Isten, hanem hogy ő az én Uram és az én Istenem. Ez a személyes hit lényege! Azonnal aláveti magát Krisztus uralmának. Persze ez az uralom – most vonatkoztassunk el mindenfajta politikai fogalomtól – mindenestül a szeretet világa. A hit engedelmisségéről szól Szent Pál, amikor azt írja, hogy a Szentlélek kényszerít rá minden értelmet a Krisztus iránti köteles hódolatra.

Természetesen az Úr Jézus feltámasztása a halálból – amelyre azt mondjuk, hogy egy pillanat műve – máig is tart. Ugyanígy a hit sem egy már kész és befejezett adottság, amely leszakadva a Szentlélekről a miénk, hanem olyan valóság, amelyet állandóan támaszt bennünk a Szentlélek, szüntelenül Krisztus uralma alá helyezve bennünket. A hit tehát úgy hat a szívünkben, mint teremtő, feltámasztó erő. Ebből érthető, hogy az üdvösség a hitnek és a hitből származó érdemnek nem pusztán jutalma, hanem csíráként már magában a hitben benne van. A hit lényege, hogy a Krisztust feltámasztó Szentlélek bennem hitet támaszt, és

Krisztus uralma alá von. Ez az uralom nem más, mint a Jézushoz való hasonlóság, egészen addig, míg be nem következik, amiről Szent Pál ír: *Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.* (Gal 2,20) Az Egyház misztériumának mélyén csöndesen jelen van ez a dicsőség, ez a minden halál, romlás, pusztulás fölötti hatalmas szentlelkes erő. Szent Pál írja a korintusiaknak második levelében: *Mert Isten, aki azt mondta: „A sötétségből világosság ragyogjon fel”, maga támasztott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon Isten dicsőségének ismerete Jézus Krisztus arcán.* (2Kor 4,6) Ebből következik, hogy a hitet leginkább a Krisztus törvényeinek alávetett mindennapi életünk bontakoztatja ki, tartja meg, és igazában a Krisztusnak alá nem vetett élet kezd ki. A hitet semmi sem fejleszti jobban, mint a Krisztusnak engedelmes élet. Ezért volt igaza Vianney-i Szent Jánosnak is, amikor valakit szinte kényszerített a gyónásra, holott az vallási kérdésekről akart vitatkozni. És a szentgyónás és feloldozás után nem voltak vallási problémái. Ahogy egész életét alávetette Krisztus uralmának és megbocsátó irgalmának, a hit kiteljesedett benne.

A hitet legtöbbször a tisztátalan élet kezdi ki, a szeretetlenség, a hazug életvitel. Valójában a hitben nem értelmi problémáink vannak elsősorban. Igencsak kétségesek számomra a hittel kapcsolatos értelmi problémák. Hiszen látom azt, főleg a modern filozófiákban, hogy nem egyébre, mint egyfajta félelemre vagy egy hatalmas betöltetlen vágyra épülnek. Ragyogó gondolatmenetek, lenyűgöző rendszer, mégis valahogy a levegőben lóg. A hit erősítésének ugyanakkor a legjobb módja, hogy alávetjük életünket, mindennapjainkat Krisztus uralmának. Nem egyszer-egyszer, hanem mindig. Nem lesznek értelmi problémáink. Olyan életformát alakítunk ki, amelyben Krisztus uralma nyilvánvaló. A hit terjesztésének is ez lesz az új módja (egyébként lényegileg mindig is ez volt).

A pápa úr beszél az újraevangelizálásról, hogy újra meg kell hirdetni az Evangéliumot. Mi ennek a módja? Olyan közösségekre van szükség, amelyekben Krisztus uralma egészen nyilvánvaló. Ahol amint megszólal az imádságra hívó csengő, mindenki örömmel hagy ott mindent, és megy imádkozni. Mindennek meghalnak, mert elérkezett az Isten imáadásának órája. Az ilyen közösség mindenestül a liturgiából fog élni. Szemlélődő lesz, vagyis egészen egy misztérium vonzásában él. És ebben a közösségben gyöngéd és erős, tiszta és egymást egészen felvállaló szeretet lesz jelen. Ezt jelenti Krisztus uralma.

A hit legmélyebb valósága ez. Az első ferences közösségek nem azért jöttek létre, hogy prédikáljanak, betegeket ápoljanak, tanítsanak. Ezzel szemben ma lépten-nyomon igazolniuk kell magát egy szerzetesi közösségnek, hogy van-e mellette valamilyen intézmény, hány gyereket tanít, hány beteget ápol. Ez nem lehet célja, fokmérője a szerzetesi életnek! A szerzetesi közösségek egyetlen „célja”, hogy bennük a tagok Jézussal egyesült életet éljenek. És ennek az életnek nagyon sok gyümölcse van. Ha egy ilyen krisztusi közösség megszólal, akkor minden szavában, minden tettében ott van Krisztus uralmának nyilvánvaló ténye.

A Szentlélek az Igazság Lelke is. Egy dogmák, tehát pontosan megfogalmazott igazságok nélküli kereszténység abszurd volna. Az Evangéliumot nyugodtan ki lehet dobni az ablakon, mert meggyalázzuk, ha nincsenek belőle forrászó, pontosan megfogalmazott igazságaink. A Szentlélek az Igazság Lelke. A János-evangéliumban olvassuk Jézus szavait: *„Még sok mondanivalóm volna számotokra, de most még nem tudjátok elviselni. Amikor pedig eljön az Igazság Lelke, ő elvezet majd titeket a teljes igazságra, mert nem magától fog szólni, hanem azt fogja mondani, amit hall, és a jövődő dolgokat hirdeti nektek. Ő majd megdicsőít engem, mert az enyémből vesz, és kijelenti azt nektek.”* (Jn 16,12-14)

Amikor Jézus ezeket a szavakat mondja, Péter, János, Jakab és a többiek nem elég erősek, hogy felfogják egylényegűségét az Atyával és azt, hogy minden általa lett. Egy hívő zsidó embernek ez felettébb nehéz. Megértéséhez ki kell szakadni abból a hitközösségből, amelyből a názáreti Jézus sosem szakadt ki. Mint ahogy a Szentlélek ereje, majd világossága kell ahhoz, hogy amikor a görögökhöz eljut a keresztény tanítás, és megkérdezik, hogy lehet Jézus egyszerre Isten és ember is, hogyan lehet egy személyben két természet, az Egyház

pásztorai meg tudjanak felelni nekik. Ha csupán szentírási idézetekkel dobálózva akarnának felelni, elárulnák a názáreti Jézus lelkületét, aki nem elégedett meg az ószövetségi Szentírás idézésével, hanem igenis dialógusba bocsátkozott az emberekkel. Micsoda felelőtlenség ilyen esetekben azt mondani: *sola Scriptura*, ott van az Írás! Ezt az apostolok soha nem mondták, hanem beszéltek, prédikáltak, tanítottak, kifejtették az Írásokat, ahogy annak idején Jézus az emmauszi tanítványoknak.

Olvassunk csak bele a nagy zsinatok dogmatikus határozataiba: micsoda egybecsengés van, micsoda szellemi erő és milyen hit, melyek a kérdező embernek, aki az Evangéliumra kérdez rá, az adott kor műveltségi színvonalának megfelelően elmondják a teljes igazságot.

A dogma, az az igazság, amelyet az Egyház vezetői megfogalmaztak, a Szentlélek műve, mely az Evangéliumot védi. A dogmák persze nem képesek kimerítően megragadni az isteni misztériumot, szerepük inkább az, hogy határt vonjanak, amelyet túlhaladva az emberi elme ingoványos talajra lép, s kikezdi az apostoli hitet. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a dogmák a Szentlélektől megvilágosított értelem erejével védik a szubjektív, pusztán emberi értelemről a kinyilatkoztatott igazságokat.

Számunkra az igazság személytelen és objektív, a szeretet ellenben személyes és szubjektív. Ennek a szembeállításnak azonban Isten titkaira vonatkozóan egyáltalán nincs létjogosultsága, hiszen abban az igazságban, amely arról szól, hogy kicsoda Jézus, éppen a szeretetről van szó. Tipikus példa a Karácsony. Azt mondják, hogy Karácsony a szeretet ünnepe. Kinek a szereteté? Azé a szereteté, amely néhány nap múlva, Szilveszterre kidobja a másikat a lakásból? Kinek a szeretetét ünnepeljük, ha nem az örökkévaló Istenét, aki saját életét akarta megosztani az emberrel, ezért küldte el hozzá egyszülött Fiát? Az, hogy kicsoda Krisztus, nem volt unalmas, elvont, életidegen téma az Egyház történelme folyamán, hanem a hívek nagy érdeklődésére tartott számot. Az efezusi zsinaton például óriási tömeg állt, várva, hogy mit döntenek Máriáról a püspökök. És hangos üdvívalgással ünnepelték annak kihirdetését, hogy a Szűzanya Istenszülő, az örök Istennek e világra szülője. Ünnepeltek, mert érezték, hogy ez korántsem mellékes kérdés, hanem olyan, amelynek a mindennapi élethez is köze van.

A Szentháromságról tudható igazságoknak ugyanígy igenis közvetlen köze van az életünkhöz. Egyébként maga a Szentháromság szó sem található az újszövetségi Szentírásban, és mégis összefoglalja az egész újszövetségi szentírás legnagyobb titkát, amelyből Jézus minden cselekedete források. A Szentlélek nemcsak a Szentírást sugalmazta, hanem az Egyházat is vezeti – a teljes igazságra. Én soha nem tudnám elfogadni józan ésszel, hogy mondjuk, kétezer évig az Egyház tévedésben volt, de most alapítanak egy új kis egyházat, amely tévedhetetlenül tudja, hogyan kell érteni, amit Jézus mondott. Rettenetes vétek a Szentlélek ellen, de az emberi logika ellen is! A Szentlélek sztrájkolt talán kétezer évig, míg eljött egy bizonyos személy, aki csalódott valamelyik szemináriumban és bánatában egy új egyházat alapított? Amely ráadásul a kétezer éve létező Egyházat pocskondiázza. Hát ki hozta el nekik a Szentírást, kik másolták le nekik évszázadokon át?

Ne veszítsétek el józan eszeteket! Mert bizony már ránk is hatott a dogmaellenesség. Persze, mert köznapi értelemben a dogmatikus egyet jelent a merev, életidegen és emberellenes magatartással. Az is kiderült, hogy Marx tételei, melyek sokáig megkérdőjelezhetetlen dogmaként voltak forgalomban, nem időtállóak. Tartalmaztak igazságokat, értékes meglátásokat, a történelem egy adott pillanatában talán egyeseket eligazítottak, valamire felhívták a figyelmet, de nem tarthatnak igényt arra, hogy örök, változhatatlan igazságokként kezeljük őket. Más a helyzet a kinyilatkoztatással, hogy Isten szólt, és mi komolyan vesszük, és minden emberi igazság felett állónak tekintjük az ő szavait. Ugyanakkor az Egyházban is van dogmafejlődés, elismerve ezzel, hogy a változhatatlan igazságnak koronként változhat a megfogalmazása, illetve egyre többet és többet tár fel a Szentlélek az isteni misztérium mélységeiből.

Az Igazság Lelke a rend Lelke. A Szentlélek nemcsak őrzi az Egyházban a kinyilatkoztatott igazságokat, hanem az igazság egyfajta hierarchiáját, rendjét is kialakítja. Például Krisztus titkához tartozik Mária, nem pedig fordítva. A teremtés titkához és Krisztus titkába tartoznak az angyalok, és nem fordítva. Aki ezt a rendet fölfordítja, az is vét az Igazság Lelke ellen. A Szentlélek nem a zűrzavar lelke, a rendetlenség a bűnös ember pszichéjéből származik.

Milyen rettenetes látni, hogy ma az Egyházban egyesek magatartása mintha azt sugallaná, hogy a Szentlélek a zűrzavar, a csapongás, a szeszély lelke, holott az igazságé, a rendé és a békességé. Az igaz, hogy ott fű a Lélek, ahol akar, de ez nem összevisszaságot jelent, hanem azt, hogy az Isten mélységeiből jön. Nem tudom, honnan jön, mert ki ismeri az Istent? És nem ismerem a végcélját, csak a hitből tudom. Nagy baj, ha a hitoktatásból kimaradnak a dogmák, az igazságok, és helyette élményközpontú „hittant” tartunk a gyermekeknek. Úgy tanítsunk, hogy az Igazság legyen számukra az élmény.

Tizennégy éves kamasz fiúkat tanítottam a gimnáziumban. És amikor a Szentháromságról beszéltem nekik, úgy figyeltek, mintha arról beszéltem volna, hogyan is működik a szerelem. Egyébként éppen erről volt szó. Mert ha Isten magányos lenne, akkor nem lenne szerelem. Egyáltalán, szeretet sem lenne. Hiszen Isten saját képére teremtette az embert. Miért feltételezzük eleve az ifjúságról, hogy képtelen az igazságért lelkesedni? Hát ha nem indít engem az igazság, ami egyben a valóság, akkor mi indítson? Megelégszünk jelszavakkal, vagy mindenből kiábrándulva közönyösen legyintünk? A felnőtt ember igenis képes arra, hogy lelkesedjen az igazságért.

Egy interjú a minap a rádióban akkora reményt ébresztett bennem a magyarság, a mi édes hazánk ügye iránt, hogy szinte hihetetlen! Kis általános iskolásokkal beszélgettek, akik elmondták, milyen pocsek ünnepélyeket csinálnak az iskolákban, és hogyan kellene jól csinálni. Igazuk volt. Megcsodálták, hogy egyesek a hazáért meghaltak. És természetes volt számukra, hogy van valami, amiért, valaki, akiért az életünket érdemes odaadni. Azt éreztem, hogy ezeknek a gyermekeknek valóban vannak szülei, és olyan tanítói, akik nem a „világnézeti semlegesség” jegyében tanítják és nevelik őket.

Van, ami a hitből tanítható, és azt kötelező megtanulni. Az igazság Lelke, a Szentlélek, elvezet bennünket minden igazságra. Azt mondhatják, hogy ez élettől elszakadt prédikáció, mert hát jobb lenne, ha konkrét tanácsokat, gyakorlati útmutatást adnánk a kedves híveknek. Egyre kevésbé fogok azt adni. Szokjuk meg, hogy életünk akörül forogjon, hogy az Isten Atya, Fiú és Szentlélek! És akörül, hogy Krisztus értünk a vérét áldozta, és a transzszubsztanciáció, az átlényegülés által valóban jelen van a kenyér és a bor színében, nem jelképként. A szeretetben nem mindegy, hogy valaki valóban jelen van-e, vagy csak valami szimbólumot küldött.

A Szentlélek, miközben feltámasztja Jézust az érzékelhető dolgok világában, egyúttal ezeket az érzékelhető dolgokat be akarja vonni, s a világ végén be is vonja az egész világot Krisztus dicsőségébe. A kenyeret és a bort beemeli az eljövendő világ erőterébe úgy, hogy Krisztus teste lesz a kenyér, és vére a bor. Az emberek szavait és Pál apostol szavait felemeli a Szentlélek, Krisztus szavává, a kinyilatkoztatás részévé teszi. És benneteket is „átlényegít”, s már nem csupán Krisztus nevében összejött gyülekezet vagytok, hanem a Szentlélek által Krisztus Titokzatos Teste.

Egyébként a Szentlélek a lehető legtágabb értelemben az Igazság Lelke, minden igazságnak a lelke, szerintem a matematikai igazságoké is. Isten ugyanis mint Szentháromság teremtett mindent, mindenhatóságával, mindenható erejével, vagyis az Atya Szentlélkével teremtette ezt a világot. Ezért lehetséges, hogy ott, ahol a leghétköznapibb, legnyersebb valóságba ütközünk, a Szentlélekkel találkozunk. És el kell gondolkodnunk, hogyan tovább. Például az, hogy tíz falunak egy papja van, és a helyzet még rosszabb is lesz, olyan valóság, amely által a Szentlélek azt akarja, hogy üssük bele a fejünket, és gondolkodjunk el, hogy

valamit egészen másképp kellene csinálni. Persze, ilyenkor meg fel kellene kiáltanunk, hogy most jöjj, jótanács Lelke, mutasd meg, mit tegyünk!

Thomas Merton írja:

„A hit nem indulat, vagy érzelem, nem öntudatlan, vak sodródás valami bizonytalan természetfölötti világ felé, nem egyszerűen az emberi szellem elemi szükséglete, nem csupán annak megérzése, hogy létezik Isten. Nem indokolatlan, pusztán az érzelmekre hivatkozó meggyőződés, hogy az ember valamiképpen üdvösségre hivatott és megigazult, nem is olyan valami, ami felbuzog a lelkünkben. A hit mindenekelőtt értelmünk beleegyezését kívánja. Tökéletesíti az észet, de nem rontja le. Olyan igazságokhoz juttatja az értelmet, amelyet pusztá okoskodással soha nem tudna megragadni. A hit nem teszi fölöslegessé az értelmet, nem tagadja meg, nem rombolja le.”

Mindezt én is naponta tapasztalom. Amivel az ember együtt él gyermekkora óta, arra nyílik föl az értelme is, hogy vannak fák, van apám és anyám, s ahogy van szeretet, úgy van Oltáriszentség. És Jézus itt van! És ha az ember életébe ez beépülne, ha engedné beépíteni, még emberségesebb ember lenne. A dogma megértése a szemlélődés közvetlen, rendes útja. Minden kereszténynek olyan mélyen kellene értenie a hitét, amennyire az ő állapotában csak lehetséges.

Szólnunk kell itt a hitellenes kísértésekről is, amelyek mindig a bennünk működő Szentlélek ellen való kísértések.

Ez a kísértés vonatkozhat a hit egészére. Valahogy így fogalmazódik meg bennünk: hátha mindabból, amit hiszek, semmi sem igaz. Nincs semmiféle Isten, sem angyalok, sem túlvilág. Erre csak egy válaszunk lehet, Lisieux-i Szent Terézé, aki maga is félelmetes hitellenes kísértésekkel küszködött: *„Istenem, szeretlek Téged!”* Ezzel a kísértéssel nem szabad szóba állni. Mint amikor őszintén szeretsz valakit, és ő is téged, és hirtelen elfog egy pillanatnyi szédülés, *„a szeretet tériszonya”*. Ha engednél a szédülésnek, mely a mélybe húz, az szellemi-lelki öngyilkosság volna, és a Lélek kioltása.

Ha azonban a hit tartalmának bizonyos részleteire vonatkozik ez a kísértés, akkor szembe kell vele nézni. Alázatosan tanulmányozni kell a kérdést, kérni a Szentlelket, hogy világosítson meg. Az efféle hitellenes kísértéseknek különböző gyökereik lehetnek. Igen gyakran az értelmi belátás hiánya mögött bűnös életvitel, görcsös ragaszkodások, kevélység húzódhat meg.

Jézus és nyomában az Egyház beszél a Szentlélek elleni bűnről, amely nem nyer bocsánatot. A Jézus ellen elkövetett bűn bocsánatot nyer. Az Atyaisten ellen elkövetett bűn bocsánatot nyer. Mit jelent tehát a Szentlélek elleni bűn?

Jézus kortársai látták azt, hogy Jézus csodát tesz. Ezt nem lehetett tagadni. De hogy ne kelljen elfogadniuk Jézust és megváltoztatni az életüket, kitaláltak egy ideológiát: az ördög hatalmával teszi a csodákat! E magatartás mélyén az a megátalkodottság rejlik, hogy nem engedek abból, ahogy élek, inkább érveket faragok. Ehhez hasonló igen sokunk életében kirajzolódik. Például hogy nem gyónok meg, mert ilyen meg olyan papot láttam, és az Egyház bűnei... Hát mi köze ennek ahhoz, hogy énnekem gyónnom kell? Hogy az Isten előtt el kell számolnom? Az az örök igyekezet, amely arra való, hogy mentse az én bűnös és megátalkodott életvitelemet az olyan igazság ellenében, amelyet már beláttam volna, azért veszélyes, mert bezár minden kaput a kegyelem előtt. Ezt azért nem lehet megbocsátani, mert a hiba „saját készülékünkben van”. Aki lehúzta a redőnyt, kioltotta a Szentlelket, azzal az Isten sem tud mit kezdeni!

A hitellenes kísértésnek a hit fogyatékos ismerete is oka lehet, tehát tanulni kell. Különösen fontos ez akkor, amikor az általános iskolában, gimnáziumban, főiskolán és egyetemen egyre nagyobb tudásanyagot kell elsajátítaniuk a tanulóknak. Hogy lehetne élő a

hitük, ha ma is ott tartanak hittanból, ahol elsőáldozásuk idején abbahagyták, miközben eltelt húsz év, és van két diplomájuk?

Sajátos hitellenes kísértésekkel küszködhet az agyongyötört, beteges pszichéjű ember. Egy általam igen tisztelt idős bencés atya mondta egyszer egy szépléleknek, aki fél órán át ecsetelte neki, hogy mekkora lelki szárazságban van: Lelki szárazság? Nincsen szorulása, kedves, nincsen baja az emésztésével? Tessék elmenni, és felírni egy kis hashajtót! Ezzel gyógyította a lelki szárazságot. A szent életű arsi plébánosról is feljegyeztek hasonló történeteket. Ez nem gúnyolódás vagy a lelki problémák bagatellizálása a részükről. Igazuk volt! Ez is a lelki élethez tartozik. Egy beteg test, beteg psziché szorongása igenis okozhat komoly lelki zavarokat, melyek feloldása néha egészen meglepő módon történhet.

A hit bennünk bontakozó élet és bontakozó tudás. Arra is figyelni kell, hogy nem szabad ott kezdeni a nevelést, ahol befejezni kellene. Hitben való nevelődésünk folyamatosan tart, és csak halálunk óráján fejeződik be. Kezdőknek nagyon kell vigyázniuk arra, hogy betartsák a sorrendet. Először is szakítsanak bizonyos bűnös szokásokkal, rossz társasággal, bűnre vezető szórakozásokkal. Azután ne olvassanak összevissza mindent! Az ilyenfajta mohó habzsolás igen könnyen lelki gyomorrontást idézhet elő. Nem elég, hogy válogatás nélkül olvas, de arra sem hagy időt, hogy az olvasottak szépen leülepedjenek benne, persze, hogy összezavarodik. Nem csoda, hogy nem tud kiigazodni, ha az alapok nincsenek meg.

Egy kezdő hívő nem kezdheti azzal, hogy ökumenizmust művel. Imádkozzon a más vallású, más felekezetbe tartozó testvérekért, de ne futkosson egyik templomból a másikba. Ha egy fiú udvarol egy lánynak, akkor nem udvarol az összes többinek, és ettől még tisztelheti, becsülheti őket. Nem szabad a palántát kitenni a fagyba. Ezért a katolikus óvoda, általános iskola, gimnázium – persze csak ha valóban katolikus és valóban iskola – létszükséglet ma Magyarországon, hogy amit a kisgyermek otthon tanult, annak ne az ellenkezőjét hallja a tanáraitól és a társaitól.

Látjuk, milyen óriási ügy a hit fejlődése! Természetesen ahogy az ember halad előre, előbb-utóbb rátalál arra, hogy a napi elmélkedés a megvilágosodás útja. Hogy naponta kell szembesülnie az Evangéliummal, amelyben Jézus szól hozzá, és amelynek mélységeit feltárja előtte a tudomány és az értelem Lelke.

A remény

Az embernek nemcsak apróbb-nagyobb gondjai és tennivalói vannak, hanem előbb-utóbb léte egészével, élete értelmének kérdésével is szembetalálja magát. Ehhez nem kell filozófusnak lenni. Ez az, amit a teológia mindennapi életünktől idegennek tűnő kifejezéssel üdvösségünk ügyének nevez. Azt hiszem, nem kell nagy erőt kifejteni ahhoz, hogy az ember az Evangéliumot úgy prédikálja, hogy a hívek rádöbbenjenek, hogy amit Krisztus tanít, a keresztény üzenet, az a mindennapokat érinti. Csak persze nem azon a szinten, ahol élünk. Most bevásárolunk, most főzünk, most jön a Húsvét ünnepe, előkészülünk rá, takarítunk – mindez emberi életünk része. De *ezekben és emögött* ott van, hogy mi lesz én velem magammal. Az ember rákérdez az egész létére, van-e az egésznek értelme. Ez pedig közvetlenül az Istennel való kapcsolat, még akkor is, ha nem annak nevezzük.

A hit, a remény és a szeretet isteni erény. Ez azt jelenti, hogy mindaz, aki hisz, remél és szeret, még ha nem is tudja, közvetlen kapcsolatra jutott Istennel. Aki az egész világon túli, a halálon túlra nyúló reménységgel remél, az akárminek tartja is magát, hívőnek vagy hitetlennek, igenis Istenbe kapaszkodott bele. A szeretetben ugyanerről van szó: Aki szeret, ismeri Istent, aki nem szeret, nem ismeri Istent – állítja Szent János. (vö. 1Jn 4,7-8) Ezek nem erények, hanem mintegy a természetes ember készülődése arra, hogy Istent megragadja.

A remény és a bizalom tipikusan személyközi esemény. Két személy között lehetséges, vagyis ember és ember, illetve ember és Isten között. Ha egy újszülöttet kitennék, s valami

csoda folytán állatok felnevelnék, úgy, hogy soha nem találkozna emberrel, valami veleszületett optimizmusféle talán derengene benne, de nem jutna reménységre, mert az állatokban nem lehet remélni, mint ahogy a növényekben és a kövekben sem. Az anyagi világot ismerni kell és uralkodni rajta. A remény az Isten után kiált, mert remélni csak valakiben lehet, valamiben nem.

A legnagyobb esemény a személyek találkozása, amely bizalmat kelt bennünk, hogy egyszer örökre találkozunk. A személy a bizalomra épít, ahogyan a házakat sziklára kell. Az a bölcs ember, aki a házát, vagyis az ő személyes életét Krisztusra építi.

Olyan mélységek vannak az Evangéliumban! Igenis filozófiai mélységek, amelyekre a legnagyobb lángelme sem jött volna rá, Isten azonban kinyilatkoztatta. A Szentlélek mindig a személyes világ felé visz bennünket, a gonosz lélek, a bukott szellem ellenben a személytelen világ felé, amikor például a gépek uralma alá akar hajtani, a kapcsolatokat kiüresíteni, mechanikussá tenni. És most az ezred végén olyan vallást kínál a New Age-ben, amely a személyes Isten helyett egy világprogram előtt hódol. Nem veszítek észre ezt az egyetemes, sötét támadást az ember ellen? A Sátán is rájött arra, hogy nem a vallást kell támadni, hanem az embert, és akkor nem lesz többé keresztény hit. Amíg azonban az ember ember marad, addig nem felejt el Krisztust, és a lelke nem felejt el Istent.

Mintha egy hatalmas, tudatos programmal állnánk szemben! S ez nem pszichológiai ellenségkép. Akinek egy csöpp esze van, észreveszi. Egészen addig, hogy a gyermek kezébe odaadjuk a tamagocsit. El kell rajta gondolkodni: ez már az a határ, amely az elembertelenedésnek eddig ismeretlen dimenzióit nyitja meg. Ez a kis japán játék kiírja, hogy enni kérek, inni kérek, aludni akarok, beteg vagyok. Ha nem viszi orvoshoz, meghal. Micsoda felelősséget zúdít a gyermek lelkére, aki képtelen ezt elviselni! De ez csak a kisebbik baj. A nagyobbik az, hogy a gép belépett oda, ahol a személyek találkoztak. Eddig a babával játszó kislány mondta meg, hogy most éhes, most szomjas a kisbabám. Mert a baba nemcsak azt jelentette, hogy az az ő gyermeke, hanem közben átélte azt a szeretetet, amit az anyjától kap. A tamagocsi ezt a sokszoros személyes viszonyt kegyetlenül és ördögi alattomosággal rontja le. És persze nem lehet elég korán kezdeni a lélekvándorlás tanítását. Mert a tamagocsinak több élete van. Nem csupán óriási üzlet, de az ember félelmetes manipulálása is, hogy az emberi valóságot virtuális valóságra cserélje.

Nem lehet elég korán kezdeni a lányok megrontását, mert elég őket megrontani, hogy az egész emberiség meg legyen mérgezve. Ezt tudta a Sátán is, amikor nem Ádámhoz, hanem Évához fordult. És tudja Isten is, hogy kivel kell beszélni: Máriával, aki képes elfogadni azt, hogy a Szentlélek ereje teremt, aki képes befogadni az Istent!

A bünbeesés után éppen a személyes Istennel szakadt meg az ember kapcsolata, és ezért van bennünk annyi hajlam a reménytelenségre is. Az Ószövetség elejétől a végéig Isten mint személy találkozik az emberekkel. Nem mint fényjelenség, nem mint a sci-fi filmek gonosz hatalma, amely tulajdonképpen egy világprogram. Itt is próbálják betáplálni az agyakba, hogy a világ mögött nem a gondolkodó, szeretni tudó és viszonzszerethető személyes Isten van, hanem *valami*.

Szinte istenkáromlás kimondani: „Kell lennie valaminek”, miután Isten elküldte egyszülött Fiát! Amikor Isten szinte föltépte a szívét, és megmutatta, hogy három személy: Atya, Fiú és Szentlélek, hogy a Mindenség mögött ott izzik a végtelen nagy isteni szerelem. Hogy ez a személyes Isten találkozik Ábrahámmal, és ígéretet ad neki, mire Ábrahám remélni kezd. Jákobnak megjelenik az égig érő lajtorja, mely előre jelzi Krisztust, aki összekapcsolja az eget és a földet, az Istent és az embert. Mózes szemtől szembe látja az Urat; Illés megtapasztalja a szelíd Istent, aki a csendben van jelen, de törődik Izraellel. És a próféták sora!

Izrael története a reménység története. Egyben történelemszemléleti fordulat is, hiszen ha megnézzük, Izrael történetén kívül a ciklikus világszemlélet uralkodik: ugyanaz jön vissza a

világba újra és újra. Ciklusok vannak, zárt körök, a lét kiáradása és visszahúzódása. Ennyi, amire a bűnbeesett ember kétségbeesésében rá tud jönni a maga eszével, s ezek a körben forgó, ciklikus ki- és beáramló világok a modern embernek is csak a rettenetes reménytelenséget kínálják fel. Ott kezdődik a modern történelem, hogy Isten szól Ábrahámhoz: „Jöjj ki ebből a pogány népből! Nagy nemzetté teszlek, és egy utódodban megáldom még a pogányokat is.” Ábrahám pedig engedelmeskedik, és elindul. És megy egyre tovább az isteni ígéretek vonzásában. Ez a sugalmazó Lélek műve: a bűnbeesett embert személyes szeretettel és ígéretekkel „csalogatja” az Isten.

Szent Pál azt írja a pogányokról, hogy nincs reményük, (vö. 1Tesz 4,13) Pedig ha megnézzük a római világot, volt elképzelésük a túlvilágról, de az Szent Pál szerint nem remény. Az az elképzelés, hogy majd odaát árnyszerű lelkünk lesz, és élőhalottként bolyongunk az alvilág homályában, nem nevezhető reménynek. És ő, aki találkozott a feltámadt Krisztussal, azt mondja, hogy mivel a pogányoknak nincs reményük, testüket átadták a kicsapongásnak. Hogy manapság is egyre terjed a paráznaság és a többi erkölcstelenség, csak felszíni jelenség, a baj gyökere mélyebben van: a szexuális szabadosság, a hedonista életeszmeny mögött a legsötétebb reménytelenség szakadéka tátong.

Az Újszövetség azonban egy jobb reményt tár elénk – ahogy a Zsidókhoz írt levélben olvassuk. Mert Izrael várakozása beteljesült, de hogyan? Úgy, hogy alig ismertek rá Isten ígéreteire. Isten azt mondta, hogy majd elküldi a Messiást, a felkent királyt, hogy eljön az Emberfia, és azt is mondta, hogy Emmánuel lesz. De nem gondolta egyetlen zsidó ember sem, hogy így lesz velünk.

Amikor Isten beteljesíti ígéreteit, ezzel végtelenül felülmúlja azt, amit eddig gondoltunk és vártunk. Alig lehet ráismerni, alig lehet követni. És az Újszövetség embere még nagyobb várakozásba sodródott bele, mert már ismeri azt, akit az Isten ígér, Jézus Krisztust, aki az utolsó vacsorán mindent tudtul adott nekünk. Ez a *minden* pedig a Szentháromság kinyilatkoztatása, hogy az anyag- és csillagvilág mögött, a létezésünk mögött ott van az Atya, Fiú és Szentlélek. Örök, személyes létezés, amelyet Jézus önmagában kínál föl nekünk, mint végső ételt és életet.

Íme, igazolva van az az esztelen és világot fölülmuló remény, amely az egészséges ember szívében megjelenik! Ezért szalad mindenki a húsvéti eseményekről szóló evangéliumi beszámolókból. Azokban az egyszerű, tenyeres-talpas halászberekben, Péterben, Jánosban, Jakabban, és a többiekben ezt a reménységet érintette meg Krisztus, és most reménységüket, hogy az embernek testestül-lelkestül van jövője, bizonyítva látták. A Feltámadott valahányszor találkozik övével, mindannyiszor a reménytelenségből a reménybe vezeti át őket. Ott kezdődik, hogy Húsvét hajnalán János látja a lepleket, és hisz. A látás és a hit között kapcsolat van.

Ezek nem ravaszul kieszelt mesék. (vö. 2Pét 1,16) Ezt nem lehet kitalálni, hiszen a feltámadás az ember számára azt jelenti, amit Lázárnál láttunk: kijön a sírjából és újra elkezd élni. Jézus azonban nem így jött ki, nem visszajött. Nem feltámadt a régi értelemben, hanem megdicsőült. Szabad a tértől és az időtől, ugyanakkor nem szellem: van csontja és húsa.

Az emmauszi tanítványok szomorúan mentek el Jeruzsálemből: „*Mi azt reméltük, hogy ő szabadítja meg Izraelt.*” Mennyire kicsi volt a reményük! Egy nemzeti felszabadítás csupán. Biztosan jó lett volna, de mi lett volna azután, a legvégén? És Jézus elkezd beszélni nekik... Vagy Mária Magdolna, aki egy halottat keresett, hogy lelke megnyugodjék: akit eltemetett, az a sírban van. „*Ha te vitted el...*” És valóban: Jézus vitte el a halottat – örökké! Mennyire a halál burkában élünk, mikor ott áll előttünk az Örökkévaló!

Majd Pünkösöd következik, a remény napja, amikor Jézusban fölismerik az Isten hatalmas Fiát. A Szentlélek két dolgot művel azzal, hogy reményt kelt az emberben: vágyat ébreszt Krisztus iránt, és bizonyosságot ad arról, hogy eljön. Ez a remény két komponense, amelyet

az ősegyházban megcsodálhatunk. A tesszalóniki hívek nap mint nap várják az Úr visszatértét. Hiszen látták elmenni, több mint ötszáz testvér! Bocsássuk hát meg nekik, hogy mindennap lesték az ég alját.

Szent Pál azt írja a híveknek, akik érdeklődnek a megholtak sorsa iránt, hogy el fog jönni az Úr, és mindörökre vele leszünk. Az, hogy szólnak majd a trombiták, aztán felhőn száll, ezek színpadi kellékek, ezt nem kell szó szerint venni. Ez az ókori ember számára azt jelenti, hogy az isteni világból jön. Azt kell szó szerint venni, ami ezután következik: *Mindörökké az Úrral leszünk*. Hogy hol és hogyan – Pál ezt nem tudja. De nincs ennél nagyobb öröme.

A Lélek tehát felkelti a vágyat Krisztus után bennünk is, és ugyanakkor megadja a bizonyosságot, hogy Krisztus eljön. Mivel adja meg? Szent Pál állandóan arról beszél, hogy bennünk van a Lélek pecsétje, a Lélek zsengeje és a Lélek záloga. Ezek a kifejezések azt jelentik, hogy a megkeresztelt ember részt kapott Jézus életéből, Isten gyermekei vagyunk. És ez nem más, mint ami az örökkévalóságban lesz. Tehát csak az bontakozik ki, ami már most is megvan: a vele való egy élet, a találkozás.

Mi, akik magunkban hordjuk a Lélek zsengeit, sóhajtozunk és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását. Isten, aki pecsétjével megjelölt minket, és mint foglalót szívünkbe árasztotta a Szentlelket. Ő, a Szentlélek, örökségünk foglalója, amíg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem váltja tulajdonát. Akiben ugyanis Krisztus Lelke lakozik, az Krisztushoz tartozik és ezért maga a Lélek tesz bennünk tanúságot, hogy Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, akkor örökösei is Istennek, Krisztusnak pedig társörökösei. (vö. Ef 1,11-14)

A keresztény tehát olyan találkozásban él Krisztussal, amely csírájában az örök élet kezdete.

A keresztény reménység nagy kincs, úgyhogy vigyázni kell rá. Először is a – különösen a kezdőket kísértő – végleteket kell kerülni: a vakmerő bizalmat és a kétségbeesést. Érdekes módon ezek a végletek ugyanabban gyökereznek.

A vakmerő bizalom abban áll, hogy az ember remél az üdvösségben, s közben bátran tovább vétkezik mondván, majd meggyónom, Isten irgalmas. Pedig a Szentlélek az Istenfélelem Lelke is! *Munkáljátok üdvösségeteket félelemmel és rettegéssel* – írja az Apostol. (Fil 2,12) Aki könnyedén veszi az üdvösséget, félreérti Isten szeretetét, és visszaél vele. Azután csodákat vár ott, ahol neki kellene cselekednie. És amikor a csoda nem következik be, amikor nem tud felkelni bűneiből, akkor meg kétségbeesik. A gyakori elbukások elcsüggesztik, reményét teljesen elveszíti, és ezzel üdvössége is veszélybe kerül. Tulajdonképpen a vakmerő bizalom és a kétségbeesés ugyanaz. Nyíltan vagy burkoltan, de mindkét esetben a Szentlelket utasítja vissza az ember.

Az igazi keresztény ne reménykedjen evilági javakban úgy, mintha azok végső boldogságot adhatnának. Ellenkezőleg: a keresztény remény feltételez egyfajta evilági reménytelenséget, hogy senki sem tud megvigasztalni, csak az Isten. Igazában bizonyos szellemi intelligencia, tisztaság kell ahhoz, és lelki érettség, hogy tudjon az ember úgy örülni a világ dolgainak, hogy közben látja, hogy mindez múlandó. Ez a fajta hozzáállás megóv attól, hogy Isten ajándékait az ő helyébe tegyem. Ezért Jób könyve vagy a Prédikátor könyve nem megkerülhető a Szentírásban. E világon minden csak hiúság, hiábavalóság. Sötét napjaink nem arra valók, hogy elkeseredjünk, hanem alkalmak, hogy ne istenítsük azt, ami nem Isten. Kellenek a szomorúságnak, a levertségnek, a sűrű sötétségnek ezek a napjai, hogy hűségünk Krisztus mellett megerősödjék.

A Krisztusba vetett igazi reménység ellentétben áll a világ bálványozásával. Éppen ezért az igazi keresztény remény óriási kritikai erő a fönnálló rendszerrel, a mindenkori hatalommal szemben. A próféták világosan láttak, még politikai és gazdasági szempontból is. Az igazi reménység, amikor életem reményét az élő Istenre építem, óriási szabadságot ad!

Csak aki reményben él, az szabad. És valójában ezt várnák tőlünk, nem pedig azt, hogy állandóan tapsoljunk az éppen aktuális uralkodónak, vagy mindenáron az ellenzékiek legyünk, hanem hogy az örökkévaló remény alapján legyen életünk olyan mérce, melyen lemérhető minden divat, mindenféle szellemi áramlat, amely örökkévalónak tünteti föl magát, s amely elhithetni igyekszik, hogy az emberiség fejlődése csúcspontjára ért.

A keresztény életben előrehaladva egyre jobban a reményből kell élnünk. Az jellemzi a felnőtt keresztény embert, hogy jónéhány döntést meghozott a reménység alapján. Nem tudok elképzelni hiteles keresztény életet egyfajta örökfogadalom nélkül. Ilyennek kellene lennie a bérnálásnak, a házasság szentségének, a szüzességi fogadalomnak. Az állhatatos és tiszta házasság, a szüzesség, a szent papság mindennél erősebben bizonyítja, hogy valaki remél az Istenben.

A keresztény ember hétköznapijaiba is mind jobban beszüremkedik az örök reménység. Lassan nem tart mást céljának, mint hogy állhatatos maradjon mindhalálig. Ezért a kegyelemért nagyon sokat kell imádkoznunk. Egyetlen papszentelésnél, örökfogadalomnál, házasságmegáldásnál sem tudok mást, többet mondani: Legyetek állhatatosak, hűségesek mindhalálig! Hiszen aki hűséges marad, annak Krisztus ígéri, hogy elnyeri az élet koronáját, aki maga az Isten.

És akik eljutottak a tökéletességre – mint a mi nagy szentjeink, akik néha egészen kicsik, úgyhogy alig vesszük észre őket –, már teljesen átadták magukat Istennek. Többé nem foglalkoznak magukkal. Felszabadultak arra, hogy Istenben elmerülve már csak testvéreikkel törődjenek.

A szeretet

A Szentlélek az egység Lelke a különbözőségben, és a különbözőség Lelke az egységben. Ezt foglalja össze az, hogy ő a szeretet Lelke. Mert az igazi szeretet egység, amely azonban nem oldja fel a személyeket. Az igazi szeretetben megvan a személyi különbözőség, amely viszont nem szünteti meg az egységet.

Amikor Jézus a Szentháromságról, Isten belső életéről beszél, a legaktuálisabb, minket legközvetlenebbül érintő igazságról szól. Hiszen az ember arra hivatott, hogy egy nap a Szentháromság életét élje a maga teljességében. És az utolsó vacsorán ezt mondja az Úr:

„Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad, és én őbenne, az bő termést hoz. Ha valaki nem marad bennem, azt kivetik, mint a szőlővesszőt és elszárad; összeszedik, tűzre vetik és elég. Ahogy engem szeretett az Atya, úgy szeretlek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben. Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket. Barátaimnak mondtalak titeket. Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.” (Jn 15,5-6.9.12.15-16)

Az egész szöveg tele van személyes névmásokkal: *én, ti, ő*, és a személyes viszony kifejezéseivel. Krisztus számára az *én, te, ő, mi, ti, ők* abszolút és örök értéket képviselnek, melyet nem lehet túlhaladni, mert az ember legvégső titka, hogy személy. Krisztus miatt döbbenünk rá, hogy személy mivoltunk milyen óriási dolog. Az egész kozmosz, az anyagi világ, a hegyek, növények, állatok, mind-mind mélységesen alattunk vannak, hatalmas szakadék választ el minket tőlük, mert mi Istennek vagyunk a rokona, a képmása. A Fiúnak az Atya csak a Szentlélekben Atyja. Az Atyának a Fiú csak a Szentlélekben Fia. Mindkettőjüknek közös azonban a lehetetük, a szeretetük, vagyis az életük. A Szentlélek egyesítve megkülönböztet, megkülönböztetve egyesít. Ez a keresztény hit legmélyeségebb titka, s egyben az ember igazi titka és egyetlen lehetősége is.

A pogány Kelet úgy hangsúlyozza a személyek közötti egységet, hogy megszűnik a személy. A végső titok a nirvána, a nagy feloldódás. Ezzel nem leszólni akarom a keleti vallásokat, de ki kell jelentenem, hogy mélyen a kereszténység alatt vannak végső céljukat tekintve. Az istentelen Nyugat viszont annyira előtérbe állítja a személyt és az egyediséget, hogy végül magányos egyedek poklát teremti meg, ahol a pokol Sartre szerint a másik ember. Mindkét világban a szeretetet iktatják ki akarva-akaratlanul, pontosan azt, amire az ember szíve vágódik. Miért? Mert nem ismerik, vagy nem akarják felismerni a Szentháromságot.

Nehéz megtanulni, hogy a másik személy, nem pedig eszköz, és nem is az én tükörképem. Mégis megvan a lehetőség a végtelen nagy egységre. Ez a keresztény mennyország, de ez a mi mindennapi életünk is.

Egyedül a Szentlélek képes olyan egységet teremteni, amely a személyeket nem rombolja le, és olyan személyes életet létrehozni, amely nem áll útjában az egységnek. A keresztény hitnek ezen lényege felette áll a keleti öntudatlanságban feloldódó egységnek, és a nyugati önzésbe fulladt beteges önállításnak. Valójában szenvedéseink oka nem más, mint ez a két véglet. Persze, mindkét elmélet és gyakorlat mögött ott van az ember dobogó szíve, amely mégis szeretetre vágyik, ahol nem oldódik fel a személy a másikban, hanem egy új világra ébred, és azt hiszem, ez egy következő réteg. A fejlődés erre tart, a *mi* felé. A Szentháromságban a Szentlélek a *személyesült mi*. Ha egy nap az emberiség eljutna erre, de ha akár csak két ember is, ez az emberi fejlődés legutolsó fázisát jelentené. A nagy *mi*, amely én is vagyok, meg te is, mégsem külön, mégsem egymást leigázva, egyfajta szentség, isteni valóság. Az emberi szív érzi ezt: elismerésre, elfogadásra, kiteljesedésre vágyik, nem pedig feloldódásra.

Jézus mindezt azért tárta fel nekünk az utolsó vacsorán, földi élete utolsó óráiban, mert tudta, hogy mi erre az életre vagyunk rendelve egymás között és Istennel. Azért mondta el, és én is azért ismétlem meg itt, ebben a hároméves nagy ezredvégi lelkigyakorlatban, ha más formában az aktuális felhangokra figyelve is, hogy az ő öröme legyen tibennetek, mibennünk, és örömtök, a mi örömünk ezzel teljes legyen (vö. Jn 15,11).

A Szentlélek az öröm Lelke, mert az öröm személyközi esemény. Figyeljük csak meg, hogy ma az örömről alig esik szó. Ha mégis, akkor legtöbbször összekeverik a gyönyörrel. A gyönyör a test és az idegek eufóriás állapota, amely lehet teljesen személytelen is. És a sátán ezzel fogja elkábítani az emberiség nagy részét, ahogy a Jelenések könyvében meg van írva. Pontosán azért, hogy az örömtől elszakítson. Nincs öröm ott, ahol egy személy elég önmagának. És ott sincs öröm, ahol feloldódnak egymásban az egymással egyesült személyek. Ott legfeljebb gyönyör lehet, amely ideig-óráig kábítószerként hat, azután marad az üresség és a kétségbeesés. Mert az öröm éppen az, hogy egy percre sem felejtsem el, hogy te ki vagy nekem. A *mi* egy magasabb öntudat. Ez a Szentháromság öröme, maga a Szentlélek jelenléte. Ebbe nyerünk bevezetést egész életünk folyamán, legyen az bármily szenvedésteli is. *A tanítványok pedig eltelték örömmel és a Szentlélekkel* – írja Szent Lukács. (ApCsel 13,52) Némely fordításban így szerepel: *a Szentlélek örömevel*. A Római levélben pedig ezt olvassuk: *Isten országa öröm a Szentlélekben*. (14,17)

Jézus példabeszédében a hűséges szolgának mondja Ura: „*Menj be Urad örömébe.*” Jézus maga is kitörő örömmel dicsőítette Istent a Szentlélekben. Az öröm mindig a szerető és szeretett lény olyan egysége, amelyben nem vesztek el személyiségüket, öntudatukat, hanem egy új, közös szinten élnek, a *mi* szintjén. Ez pedig mindig a Szentlélek műve.

Ezek után többé nem tehetünk egyenlőségjelet a különböző vallások és felekezetek közé. Nem mindegy, hogy unitárius vagyok vagy katolikus. Igen lényeges különbség, hogy hiszem-e a Szentháromságot vagy sem. Minden ezen múlik. A New Age szemében, mely táplálkozik India szellemi örökségéből is és a platonizmusból is, az érosz, a szerelem nem a maga különálló létezésében, sajátos individualitásában tekinti a másik személyt, hanem mintegy eszköznek, egyfajta vetítívászonnak tartja saját misztikus tapasztalata számára,

amely tapasztalat aztán éppen a másik teljes túlhaladását, sőt kiiktatását eredményezi. Ez a szemlélet, mely szerint a személyes kapcsolatokon mint lépcsőfokokon keresztül emelkedünk az isteni létezés szemléletére, a kereszténységet is nagyon mérgezi. Eszerint az isteni világba való eljutáshoz el kellene felejtenem a názáreti Jézust is. Nem, soha! Az ő arca az én örök boldogságom.

Ez Indiából jövő lelki magatartás, de a pogány Nyugat is ismerte ezt a felfogást, amely nemcsak a platonizmusból ered, hanem az ősi erotikus mágiákból is, amelyek nagyon stilizálva tükröződnek például Trisztán és Izolda történetében. Sajnos ez a felfogás, mivel ősi, vad és erős – úgy látszik, hogy a bűnbeesett ember felfogása –, időnként megjelenik keresztény köntösben is, amikor egyik ember eszköz a másik számára, hogy megtalálja Istent. A személy sohasem lehet eszköz, még Isten eléréséhez sem. A személy végcél, abszolútum, mert *az Ige testté lőn, és közöttünk lakozik*. A személy szentsége isteni szentség, mely soha nem haladható túl. A házasságban a férfi és a nő együtt Isten képmása lehet. Ezért mondom, hogy csak azok szerethetik ma egymást igazán, tiszta, szédületes nagy önátadással, akik teológusok, a szónak abban az értelmében, hogy mindenük az Isten. Különbözik minden szeretetkapcsolat kudarcra van ítélve. Mintha nem maga a szeretet lenne Isten, hanem a szereteten túli valaki vagy valami! Persze itt most figyelmeztetnem kell sokakat, hogy ne értsenek félre, a szereteten azt értem, amikor valakit törvényesen fel tudok vállalni Isten előtt, mindenestül, az üdvösségével együtt.

Buddha prédikációjában felhívja követőit a minden létező iránti szeretetre. Ezt mondja: *„Ahogyan az anya még életét is odaadja, hogy megvédje gyermekét, ilyennek kell lenni a minden élő iránti korlátlan jóakarottnak. A szeretet az egész világ iránti kimeríthetetlen szeretetnek kell mozgatnia és éltetnie.”* Hát nem ugyanazt mondja, amit Assisi Szent Ferenc ír regulájában: *„A testi anya szeretve szereti gyermekét, mennyivel inkább kell ápolnunk gondoznunk lelki testvérünket?”* És Ferencről feljegyezték, hogy soha nem látott szerelemmel szeretett minden létezőt, még a legkisebb kavicsot is.

Mégsem lehet egyenlőségjelet tenni Buddha és Szent Ferenc közé. A különbség a szeretet tárgyában van. Buddha nem egy individuum, nem egy egyedi létező szeretésére hív fel, hiszen számára az individualitás nem egyéb, mint pillanatnyilag összegyűlt fizikai, pszichológiai halmaz, amelyet a létezés utáni vágy sodor egybe. De a létezés utáni vágy illúzió, illuzórikus lánghoz, amelyet Buddha leleplez a tűzről szóló beszédében. Tehát mi van a másik személyében? *Semmi!* A buddhizmus tehát éppoly kevésbé kell szeretni a másik énjét, mint a sajátját. Egyáltalán, a buddhizmus felfogja-e az egység és a különbözőség misztériumát, amelyet a keresztény hagyomány személynek nevez? Nehéz rá válaszolni, de magatartásuk és szövegeik azt mutatják, hogy nem tekintik fontosnak a másik ember énjének valóságát, illetve nem különböztetik meg saját énjüktől.

Buddha így vall: *„Bejártam az egész világot anélkül, hogy találtam volna benne más szeretni valót, mint saját magamat.”* Mert a másik emberben, az egész világban önmagát látta viszont. A nagy aszketikus út végén, amikor már minden birtoklástól megszabadult az ember, kiderül, hogy nincs többé személy. Nincs már én, de nincs te sem, és Isten sincs. Csak a létóceán, amelyben feloldódnak a sóbábuk. Ürességóceán – mondja a buddhizmus, teljességóceán – mondja a hinduizmus, s a kettő ugyanarra a személyen túli világra utal. A személy abban a pillanatban, amikor egy végső ébredésben megszületne, feloszlik, mert nem érhet el az abszolút valóságig, akit mi Istennek nevezünk. Aki eljut az abszolútumig, az többé nem személy, nem ismer többé senkit, és őt sem ismerik.

Szemléletes és vonzó elképzelés, melynek zenéje van, képvilága, s millió csatornán árad a vallásra és hitre éhező fiataljainkra. Ebben úszik a világ. Ezzel szemben mint mond Szent Pál a Szeretethimnuszban? *Akkor majd úgy ismerek, ahogy én is ismert vagyok. A szeretet soha el nem múlik.* Ezt akarják tőlünk elvenni? *Mi a fiúság Lelkét kaptuk, akiben így kiálthatunk: „Abba, Atya!”*

Az abszolútumnak arca van: Krisztus. És a pünkösdi Lélek nemcsak egyesít, de meg is különböztet, igazi személlyé nevel minket. A lángnyelvek eloszlottak az apostolokon, mindegyikükre leszállt egy-egy. Mindegyik arra hivatott, hogy saját arcát vigye bele a mérhetetlen nagy egységbe, az alázat, a szolgálat és az odaadás által.

A nagy keleti misztikában, amikor az ember felszabadul a birtoklás világától és végre elkezdhetne szeretni, akkor a nirvána egyetemes ürességének örvényébe zuhan. Az ébredő szempillák azonnal lecsukódnak. Az arc, épp amikor valóban arc lenne, mint viaszárc lehull, és a semmi tátong mögötte. Beleborzongok. „*Aki szeret, az szenved – mondja Buddha –, aki nem szeret, az nem szenved.*” Tehát ne szeress, és nem fogsz szenvedni.

Krisztus azonban, aki szent keresztje által váltott meg minket az örök szenvedéstől, nem ezt hirdeti. A szeretet csak itt a földön okoz szenvedést, és az igazi szeretetben még a szenvedést is lehet szeretni – ahogy Szent Ágoston tanítja. Indiában lehetetlen, hogy a keresztet hordozó Isten Fia a keresztúton anyjával találkozzék. De vajon van-e annál gyönyörűségesebb, mint mikor ez a két szempár találkozik?

A mennyországban már nem lesz teher és szenvedés. De megmarad a szeretet, mert nem maga a szeretet okozza a terhet és a szenvedést, hanem az Istentől elszakadt teremtmény egyensúlyvesztése. Oly nehezen tanuljuk meg tisztelni a másikat! S nehezen tanuljuk meg a teljes egységet.

Indiának és a mostani pogány New Age-es Európának pontosan a Szentháromság kinyilatkoztatása hiányzik. Milyen zseniális a mi öreg pápánk! Az ezredvégen a legfontosabbat állítja szemünk elé: Ember, ismerd meg magad! Hogyan? Ha alkotónkra tekintünk: az Atyára, a Fiúra és a Szentlélekre, a háromszemélyű egy Istenre. A keresztény hívő saját lényé legmélyén a szeretetet mint abszolútumot pillantja meg, és önmagát is kegyelemként fogadja a szerető Istentől. Minden ajándék, minden lélegzetelállítóan ingyenes! Micsoda dráma, micsoda szépség! A személy végső titkát pillantjuk meg, végtelen gazdagságában.

A keresztény sohasem haladja túl az arcot, hanem megnyílik mélységeinek. Isten világosságot támasztott szívünkben a Szentlélek által, hogy Isten dicsőséges ismerete felragyogjon nekünk Jézus Krisztus arcán. A kereszténység egy arc vallása. Egy arcé, nem pedig az arctalan meditációké. Hová visz az effajta meditáció? Mit ad egy archoz képest, aki engem szeret? És milyen embereket nevel? Mert ez az arc Szent Pálokat nevelt, aki ezt mondta: *Mindent veszteségnek tartok Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének mindent fölülmúló voltáért. Őérte mindent veszni hagytam, és szemétnek tekintek.* (Fil 3,8) Szent Istvánokat nevelt, Szent Erzsébeteket. Ez az arc világított az üldözött keresztényeknek sötét börtönük mélyén.

Meneküljete az arctalan istenektől! Nem lehet keresztény értelemben lelki, azaz szentlelkes az olyan élet, amelyben az istenség arctalan.

Egyébként minden, ami arctalan, a Szentlélek ellen van. Ilyen például a személyes kapcsolatokat elfojtó hivatalosság az Egyházban, vagy a mechanikus, technicizált életmód, a túladminisztrált élet. Az elvont eszmék, amelyek eléréséért zárójelbe tesszük a másik embert. A Szentlélek személlyé nevel minket, és végtelen nagy egységre hív. Nekem arcom és nevem van, és ha ezt elveszteném, akkor önmagamam veszíteném el. De az Úr ígéri: *Új néven hívnak majd téged, melyet az Úr szája határoz meg.* (Iz 62,2) Szent János pedig: *Látni fogjuk őt, amint van.* (1Jn 3,2)

Ne fantáziáljatok az örök életről! Egyet szabad elképzelni: Krisztus arcát, aki meghalt értem, s aki isteni mindenhatóságában végtelenül szeret. Ez a keresztény mennyország! Van mennyország ezen kívül? Mennyország az, ahol nincs arc és nincs név?

A másik tévedés és véték a Szentlélek ellen, hogy az *ént* hangsúlyozzuk, az én jogait. Például az anya jogát ahhoz, hogy magzata jogait semmibe véve ne legyen anya. Az én túlhangsúlyozása, mindannyian érezzük, zsákutcába vezet. Ezért aztán felszabadítólag hat a

New Age által propagált egység: füstölők illatát szíva és sejtelmes zenét hallgatva isteni magasságokba vélünk emelkedni, holott csak csöbörből vödörbe estünk, egyik légszomjból a másikba.

Ezért beteg ma nagyon sok ember szerelme. A tizennyolc éves lány kétségbe van esve, ha nem jár valakivel. Járjon az Úristennel, mint ahogyan a szentek jártak! Valójában nem valakire vágyik, hanem egy érzésre, egy eszközre, hogy fogják a kezét, és érzéstelenítsék a magányát.

Van szentlelkes magány, amely tele van hittel. Ha valaki nem bírja a magányt, ne menjen férjhez és ne nősüljön meg, a másikat ugyanis nem használhatja érzéstelenítő gyanánt. Az ilyen ember szerzetesnek sem való, éretlen személyiség. A magány elől, az én önző poklából sokan egy másik pokolba rohannak: a diszkóba – ahol lágy drogot egyes írástudók szerint szabad fogyasztani, mert ugye az enyhe vétek elzárja az utat a nagy vétek elől –, és ott próbálnak feloldódni a zenében, mámorban, együttlétben. Ezek a fiatalok nem bűnözők, hanem áldozatok. Egy beteg társadalom áldozatai.

Ezért halódik ma a barátság, ami pedig a legnagyobb dolog emberek között, hiszen az Úr is azt mondja az utolsó vacsorán: „*Barátaim vagytok.*” Ma egyszerűen nincs barátság, csak önző, egoista emberek, akik a másikat kihasználva akarnak karriert csinálni, vagy pedig szintén egyfajta bódulatban közösen isznak.

És ezért beteg a vallás. Azt hisszük, hogy a múlt századi individualista vallásossággal szemben az a szentlelkes megoldás, hogy érezzük egymást a mise alatt. Fogjuk egymás kezét, önfeledten tapsolunk, dülöngélünk. Ezt az Anyaszentegyház az ősidők óta elítélte. A keresztény liturgia egyfajta antieksztázis, nincs benne semmi, ami élményt akarna nyújtani. Az értelemhez szól, az akaratot indítja, mert embernek tekint, s ajzószerekkel való izgatás helyett az igazságok által gyűjtja lángra szívünket.

Persze, könnyebb azt mondani, hogy én vagyok a minden, vagy én vagyok a semmi, mint elfogadni magunkat, mint létező valakit, személyt, aki másokkal személyes és felelős kapcsolatba lép. És Newman bíborossal mondhatjuk, hogy korunk az igazság forrását a maga emberi ciszternájával akarja helyettesíteni. Megriad a mély forrástól, Isten életének és irgalmasságának mély örvényeitől. Mi éppen Isten mélységébe és örvényeibe, az isteni életbe nyerünk betekintést! Thomas Merton gondolatai illenek ide zárókőnek:

„Krisztus azért imádkozott, hogy minden ember egyé legyen, amint ő egy Atyjával, a Szentlélekben. Azért ha te meg én azzá leszünk, aminek igazában szánt bennünket, akkor nemcsak azt fogjuk felfedezni, hogy tökéletesen szeretjük egymást, hanem azt is, hogy mindketten Krisztusban élünk, Krisztus pedig bennünk, és az egy Krisztust alkotjuk mindnyájan. Több örömöm lesz a mennyországban és Isten szemlélésében, ha te is ott leszel, hogy megoszd velem. Mert a szemlélődés csak másokkal megosztva éri el végső tökéletességét.”

A Szentlélek ajándékai

Izajás próféta Krisztusról, a Fölkentről jövendőli: *Az Úr Lelke nyugszik rajta. A bölcsesség és az értelem Lelke, a tanács és az erősség Lelke, a tudás és a jámborság Lelke, s az Úr félelmének Lelke.* (11,2) Amikor Jézus megkezdte nyilvános működését, szülővárosában, Názáretben olvasásra jelentkezik. Izajás tekercsét adják neki, ahol ez áll: *Az Úr Lelke van rajtam, ő kent fel engem.* Igen rövid volt az első beszéde, mindössze ennyit mondott: *„Most beteljesedett, amit hallottatok.”* (vö. Lk 4,17-18)

És nem elégedett meg azzal, hogy ő a Szentlélekkel fölkent, hanem megígérte övéinek, hogy nekünk is megadja a Szentlelket és ajándékait. Pünkösöd napján ezt teljesítette. Péter apostol éppen erről tesz tanúságot, amikor kiáll az emberek elé.

A keresztségben új életet kaptunk. Ez a keresztyénység. Nem vallás csupán, nem filozófia, nem teológiai rendszer, hanem Isten gyermekeinek új minőségű élete. Ezt nevezi a Szentírás örök életnek, mely már elkezdődött bennünk.

Mi ennek az életnek a tartalma? Az, hogy rá vagyunk oltva Isten belső életére. Hogy a Szentlelket kaptuk, aki maga a Szeretet. Ezért minden megkeresztelt, még a csecsemő is megkapta a hit, remény és a szeretet csíráját. És megkapja a hét ajándékot is, ahogy szent hitünk tanítja, mert mind a hét ajándék a szeretet megvalósulása és kibontakozása.

Hogy ezek az ajándékok kibontakozzanak bennünk, három feltételnek kell teljesednie. (Persze Isten a feltételeket áthúzhatja. Egy azonnal megtérőnek megadhatja minden ajándékát úgy, hogy egyszerűen a jótanács vezeti. De a keresztyén életnek, belső életünknek is, megvan a normális ritmusa, amelyhez Isten rendszerint alkalmazkodik.)

Az első: az ellene mondás a világ szellemének.

Amikor valaki eszének használatára jut, és elmondják neki, hogy meg van keresztelve, tanulja a hittant, megismeri a hitigazságokat, akkor egyúttal arra is meg kell tanítani, hogy ellene mondjon *„a sátánnak és minden pompájának és minden cselekedetének”*, mert mi nem a világ lelkét kaptuk, hanem azt a Lelket, amely Istentől van, hogy megismerjük, amit Isten nekünk ajándékozott. Ezt hirdetjük is, de nem az emberi bölcsesség által, hanem a Lélek által tanított szavakkal, lelkiekhez lelkieket mérve. *Az érzéki ember azonban nem fogja fel, ami az Isten Lelkéé, mert oktalanság az számára, és nem tudja megérteni.* (1Kor 2,12-14)

Mivel a világ szellemének való ellene mondásunk nem eléggé radikális, hiába van beültetve lelkünk földjébe ez a hétágú gyökér: a Szentlélek hét ajándéka, nem tud kibontakozni, mert vasbeton törmelékként nehezedik rá a világ szelleme. S amíg ezt el nem távolítjuk, ne is számítsunk arra, hogy a Lélek adományai vezetnek minket. És ez nemcsak a papságra vagy szerzetességre készülő fiataloknak szól, hanem mindenkinek, aki keresztyéneket vallja magát.

A második feltétel: az erkölcsi erények gyakorlása. Ilyen az *okosság*. Először is a hittől megvilágosított értelmemet használjam. Döntsek okosan. Ez egyben azt jelenti, utasítsam el a test okosságát. S miután éveig, évtizedekig a hit szempontjából mindig okosan döntöttem, egyszer csak a Lélek veszi át a vezetést a *jótanács* ajándékával.

Ilyen erkölcsi erény az *igazságosság* is, amelybe beletartozik, hogy elvégzem a kötelességem, megadom kinek-kinek, ami jár, elsősorban Istennek a köteles hódolatot. Ha ezt gyakoroltam, ha nem csupán az érzelmek szerint imádkoztam, ha éveken keresztül küzdöttem a szórakozottság ellen, akkor Isten egyszer megadja nekem, hogy kibontakozzék bennem a *pietas*, a *jámborság* ajándéka.

A *lelki erősség* a következő erkölcsi erény, amihez viszont az szükséges, hogy először erőt vegyek magamon. A keresztyén élet ma azért nehéz, mert az emberi életet tették tönkre. Hol tanítják ma a gyermeknek az önmegtágadást, az önlegyőzést, az állószilárdságot? A mai

nevelés mintha elfelejtette volna az örömmel hozott áldozat igazi embernevelő jellegét. A lelki erősség állandó gyakorlása vezet el ahhoz, hogy elnyerhessem az *erősség* ajándékát.

Továbbá a *mértékletesség* erényét kell gyakorolnom mindenben, hogy az *Úr félelmének* ajándéka kibontakozhasson bennem.

Nem hiszem, hogy a természetes hittől megvilágosított emberi élet és a szentlelkes élet között óriási szakadék lenne életünkben. A kettő között valami titokzatos átmenet van, amelyhez azonban az isteni kegyelem mellett komoly erőfeszítésre is szükség van, s ez ma többnyire hiányzik.

Láttunk egy remek kisfilmet a Katolikus krónikában. Medjugorjében van egy közösség, amelyben kábítószeres és teljes drogfüggőségben élő fiatalok meggyógyulnak. Szabadulásuk azonban kegyetlen erőfeszítést, türelmet követel. Mindegyiknek van egy úgynevezett őrzőangyala, aki elől nem szökhet meg, aki mindig vele van, aki egy percre sem hagyja el, hónapokig. És érdekes – ahogy elmondta a film készítője –, hogy az épp csak most érkezett fiatal arcán már három nap után látható a változás, ahogy tekintete megtisztul, vonásai kisimulnak. Ilyen volt az első századok kereszténységében a katekumenátus intézménye. Ha egy felnőtt jelentkezett, hogy keresztény akar lenni, mindig vele volt a keresztapa vagy a keresztanya. Ha komoly a szándékod, minden lépésedről tudni akarok, mindent látni akarok. És ez majd odavezet egy nap, hogy azt teszel, amit akarsz. De nem lehet ezzel kezdeni a nevelést, mert akkor megfosztjuk attól a tartástól, amelyre hűsége épülhetne.

Végül a Lélek adományainak kibontakozásához a harmadik feltétel: összeszedett élet Isten jelenlétében. Ehhez nagyon sokszor vissza kell vonulnunk lelkünk mélyére, Isten jelenlétében élni, kezdeni figyelni a Lélek sugallataira. Hallani azt, hogy lelkiismeretünkön keresztül valaki szól hozzánk. És átadni mindennap Krisztusnak a vágyainkat, akaratunkat, gondolatainkat, emlékezetünket, fantáziánkat, testi életünket, ösztönéletünket, emberi kapcsolatainkat és minden munkánkat.

Aki ezt a három feltételt figyelmen kívül hagyja, annak a Szentlélekről szóló ajándékok egyre érthetlenebbek lesznek. Pünkösöd felé kell is, hogy egyre érthetlenebbek legyenek azoknak, akik testi életet élnek. Akik ennek a világnak szolgálnak és nem képesek szakítani a bűnnel, azoknak mindez valami jámborkodó szöveg lesz. Viszont Isten szentjei, akik bűnbánatot tartanak és komolyan törekszenek az Istennek tetsző életre, egyre többet értenek meg belőle, s egyre inkább azt fogják mondani: ez nekünk szól, velünk történik.

A jótanács

Vegyük sorra ezeket a drága ajándékokat. A *jótanács* ajándékát az Úr Jézus megígérte a benne hívőknek: „*Mikor pedig a zsinagógába, elöljárók és hatóságok elé hurcolnak benneteket, ne aggódjatok azon, hogy hogyan és mivel védekezzetek, vagy mit mondjatok, mert a Szentlélek megtanít benneteket abban az órában, hogy mit kell mondanotok.*” (Lk 12,11-12) Hogy ezt nemcsak megígérte, hanem meg is adta az apostoloknak, annak bizonyítéka az a jelenet, amikor ezeket az egyszerű galileai halászokat a főtanács, amely nagyrészt – mai kifejezéssel élve – egyetemi tanárokból, professzorokból állt, beidézte. „*Parancsban hagytuk meg nektek, hogy ne tanítsatok az ő nevében – ez a keleti büntetés, ki se szabad mondani Jézus nevét –, s lám, ti betöltöttétek Jeruzsálemet tanításotokkal, és ránk akartátok hárítani annak az embernek a véréét.*” Erre Péter és az apostolok azt felelték: „*Inkább kell engedelmességnünk Istennek, mint az embereknek.*” (ApCsel 5,28-29)

Micsoda bölcsesség! És el kell gondolkodnunk azon, ami közvetlenül e jelenet után történt. *Ekkor egy bizonyos Gamáliel nevű farizeus, aki az egész nép előtt tiszteletben álló törvénytudó volt, felállt a főtanácsban és rövid időre kiküldte az embereket. Azután beszédet intézett hozzájuk: „Izraelita férfiak, vigyázzatok magatokra, mit tesztek ezekkel az emberekkel. Hagyjátok magukra ezeket az embereket, és engedjétek el őket, mert ha ez a terv*

vagy mű emberektől van, elenyészik. Ha azonban Istentől van, nem ronthatjátok le, nehogy az történjék, hogy Isten ellen hadakoztok. (ApCsel 5,34.38-39) Remek példát kaptunk arra, hogy Gamáiel gyakorolta a hit okosságát. Remélem, el is nyerte egyszer a Szentléleknek ezt az ajándékát! Ő ugyanis nem indulataitól elvakítva nézte ezt a tizenkét egyszerű galileai embert, hanem hittel, és a tapasztalatból kiindulva. Jóllehet Péter kemény dolgot vágott a fejükhöz: „*Atyáink Istene feltámasztotta Jézust, akit keresztfára feszítve megöltetek*”, Gamáiel mégis képes a hit okosságával vizsgálni az eseményeket. Pontosan ez az a magatartás, amely mintegy helyet készít a Szentlélek ajándékainak.

Ahelyett, hogy passzivitásba vonulva váránk a nehéz helyzetekben megmutatkozó Szentlelket, aki megszűjje, hogy mit is mondjunk és mit is tegyünk, először a hit okosságával kell mindent szemlélnünk, lemélnünk, megítélnünk. De vigyázzunk, a hit okossága nem a test és a világ okossága, ellenkezőleg: a világ szemében balgaság. És el kell utasítani a test okosságát, amely mindig, minden helyzetben remek, tévedhetetlen tanácsokat ad a bűnös és önző embernek. Aki lop, csal, hazudik, megcsalja házastársát, vagy az anyagiakat isteníti, mesteri fokon képes megválasztani a megfelelő időt, helyet és eszközöket tervei végrehajtásához. Szinte egy másik szellem hatására cselekszik, és számítása mindig bejön. Ezt az okosságot nekünk vissza kell utasítanunk, és bizony vállalnunk kell, hogy a világ szemében balgáknak tűnjünk, hogy a hit okosságát elsajátíthassuk.

A Lélek adományához, a jótanácshoz a hit okosságának állandó gyakorlása vezet. A jótanács tehát a Szentlélek azon adománya, amely a hittel gyakorolt okosságot tökéletesíti, míg egy nap teljesen átveszi a szerepét. Úgyannyira, hogy Jeanne d'Arc azt mondta a katonáknak, a tábornokoknak: Ti a magatok tanácsában voltatok, én pedig az én tanácsomban. Nem arra fogunk menni a hadsereggel, hanem ellenkező irányba. És neki lett igaza. Vagy említhetnénk Kolbe atya esetét, aki Japánban arra a helyre építette a kolostort, ahol minden ellene szólt. Akárhogy is ellenkeztek, kitarított elképzelése mellett. És amikor az amerikaiak ledobták az atombombát, a hegyoldal védettségében épült kolostor épen maradt a robbanás után.

Igen fontos számunkra ez az adomány, hiszen néha percekben belül kell rendkívüli súlyú döntéseket meghoznunk. Vannak pillanatok, amelyek olyanok, mint amikor a vonat befut egy állomásra. Van jegyünk, felszállhatunk, a vonat azonnal indul. Ha most bizonytalanok és tanácstalanok vagyunk, lemaradunk. Ha nem tudtunk dönteni, akkor amellettt döntöttünk, hogy nem szállunk fel. Ez a „döntés” azonban méltatlan egy értelmes hívő emberhez.

Persze, aki a lélekvándorlásban hisz, annak nincs szüksége a Szentlélek tanácsára, mert úgy gondolja, majd megismétli az életet. Aki materialista, annak sincs szüksége rá, de aki valóban hisz Istenben, az nem lehet meg nélküle.

Három olyan helyzet van az életben, amikor különösen nélkülözhetetlen a Szentléleknek ez az ajándéka.

Az egyik a pályaválasztás, a hivatáskeresés. Persze, itt is gyakorolni kell az okosságot. Imádkozni, másoktól tanácsot kérni. De mindez kevés, mert itt örök sorsunkról is szó van. Mit tett Szent Pál a hivatását érintő nagy döntés előtt? Ezt írja: *Egyáltalán nem törődtem testtel és vérrel.* (Gal 1,16) Ez a zsidó kifejezés azt jelenti, hogy nem hallgatott a tisztán emberi okoskodásra. Akkor sem szabad tisztán emberi okoskodásra hagyatkozni, amikor valaki például azon töri a fejét, hogy ez vagy az a lány lenne-e jobb felesége. Az Istennel való örök kapcsolatból kell nézni ezt a helyzetet is. Az Apostol így folytatja: *Jeruzsálemben sem mentem föl apostol-elődeimhez, hanem elmentem Arábiába.* (Gal 1,17) A hagyomány úgy tartja, hogy három éven át visszavonult életet élt. Budapest is lehet Arábia. Itt is megvalósítható az a fajta életforma, amelyben a hivatását kereső, arra készülő fiatal kikapcsolja az őt körülvevő örült nyüzsgést, és elviseli órákon, napokon át önmagát, lelki könyveket olvas, rendes időben lefekszik, korán kel és imádsággal kezdi a napot, egyszóval olyan körülményeket teremt maga körül, amelyekben meghallhatja Isten szavát. Szent Pál

folytatja: *Három év múlva azután felmentem Jeruzsálembe, hogy meglátogassam Kéfást, és nála maradtam tizenöt napig.* (Gal 1,18) Kell ez a külső egyeztetés, az Istentől kijelölt tekintély, aki előtt feltárom tervemet, amely az idők során megszületett és megérlelődött bennem.

A másik emberi helyzet, amikor nagy szükség van a jótanács ajándékára, a hivatásunkkal együtt járó bűnalkalom. Például egy orvos számára ilyen az, hogy az őt felkereső állapotos nőnek mit tanácsoljon, ha az nem akarja megtartani gyermekét. Vagy egy pszichológus számára, hogy mennyire engedi páciensének, hogy belé kapaszkodjon. A pap számára, hogy hogyan bánjon a hozzá vonzódó, lelkileg kötődő nővel, hogy az Istenhez kösse őket, ne pedig magához.

Ezek és a hasonló helyzetek igen-igen próbára teszik az emberi gyöngeséget. Kitérni nem lehet a döntés, a válasz elől, amelyre hivatásunk kötelez, ezért a Szentlélek segítségét kérve legjobb lelkiismeretünk szerint kell cselekednünk.

A harmadik élethelyzet pedig, amely mindannyiunkat érint: amikor tanácsot kérnek tőlünk. Sokszor szinte a szívüket hozzák elénk. Mennyire szükséges a Szentlélek ajándéka a szülőknek, a nevelőknek, a papoknak, a lelkivezetőknek! Milyen hatalmas feladatot ró rám, amikor valaki leteszi elem az életét, és várja, hogy mit mondok neki! A gyóntatások alkalmával gyakorta megtapasztalom ezt az óriási felelősséggel járó, egyszersmind csodálatos eseményt. És számtalanszor így fohászkodom: Jézusom, segíts! Nem is ismerem ezt az embert, aki előttem térdel. Te viszont végtelenül ismered és szereted őt! Mit mondjak neki? Könyörülj meg rajta és rajtam is!

Jó hasznát vesszük a jótanács ajándékának akkor is, amikor úgy érezzük, hogy az ellentétesnek látszó feladatok és erények szétszednek bennünket. Igazából ott ütköznek a kötelességeink, ahol még nem adtuk át magunkat egészen. A szenteknek nem voltak ütköző kötelességeik. Istenben éltek. Páli Szent Vince például Párizs nyüzsgő utcáin járva is állandóan Istenben volt elmerülve. Egyébként milyen pasztoráció az, ha nem öbenne vagyunk elmerülve? Csak így tanulhatjuk meg azt, hogy végül is Krisztus szívével kell szeretni az embereket, tehát jobban, mint a férjük, a feleségük meg a gyermekeik, és mégis tökéletesen szabadnak kell tudni maradni, és megőrizni a tökéletes tisztaságot, testileg-lelkileg.

És hogyan érhető el, hogy egyszerre legyen meg bennünk a galamb egyszerűsége és a kígyó ravaszsága – ahogyan az Úr kívánja tőlünk –, vagy hogyan lehet a szigorúságot és a gyöngéd szeretetet együtt gyakorolni? A jótanács ajándéka nélkül, bizony zavartak a gondolataink, kibogozhatatlanok az érzéseink, következtlenek a terveink, hirtelenek és felelőtlenek az elhatározásaink, meggondolatlanok a szavaink, oktalanok a cselekedeteink.

Mit kell tehát tenni, hogy növeljük ezt az isteni ajándékot? Elsősorban imádkozni. Foucauld atya azzal kezdte napját, hogy segítségül hívta a Szentlelket: „*Teremtő Lélek, jöjj közénk...*” Figyelni kell a sugallatokra, mint a fiatal Salamon király tette. Ezt kérte királysága kezdetén az Úrtól: „*Téged hallgató szívet adj nekem.*” És Istenbe merült, szemlélődő életre kell törekedni. Az Egyház történelme folyamán azok voltak a legjobb tanácsadók, akik igazi szemlélődők voltak és visszavonult életet éltek.

A jámborság

Minden igazi értéket el lehet torzítani, le lehet járatni. Így vagyunk a pietással is: pietizmus lett belőle. És valahogy a magyar *jámbor* szónak sincs ma már valami jó csengése. A tehénre mondják, hogy „igen jámbor fajta”. Az igazi jámborságot lejáratta a jámborkodás, az őszinte kegyességet a kegyeskedés. Mint ahogyan a giccs művészi értékelésre igényt tartó művészietlen munka, ugyanúgy a jámborkodás is csak utánzata az igazi jámborságnak. És itt nem mindjárt Tartuffe-re kell gondolni, aki külsőleg adja a jámbort, belül pedig velejéig romlott, hanem arra a jóhiszemű, de súlyos tévedésben élő emberre, aki – talán a lelki

intelligencia hiánya miatt – azt hiszi, hogy a vallásos élet követelményeinek eleget tesz, ha elmond bizonyos számú imádságot, és művirágot tesz a Szűzanya szobrához. Az ilyen ember nem látja, hogy a létezés és a nemlétezés mérhetetlen szakadékaik fölött áll. Sejtelve sincs arról, mit jelent a megtestesülés, a megváltás. Hitét csak külsőleg, a felszínen éli, nem egzisztenciális mélységben.

Elgondolkodtató, hogy a pietás régi lelkiírók szerint az igazságosság erényét teljesíti be. A justitia, az igazságosság – amelyet gyakorolni kell, akár tetszik, akár nem, mert egyszerűen Krisztus az Igazság –, azt jelenti, hogy mindenkinek megadom a magáét. Ma talán furcsának tűnik, hogy itt szokták tárgyalni a vallásosság erényét. Pedig remek lényeglátásról tanúskodik, számunkra pedig a felfedezés örömét adhatja. Arról van ugyanis szó, hogy amennyiben teremtmény vagyok, végtelen hálával, hódolattal és imádással tartozom az én Teremtőmnek, mégpedig egyénileg és közösségileg egyaránt. Az ősembertől egészen a múlt századig úgy tudták, hogy az államnak az istenség előtt hódolnia kell. Ma az a felfogás uralkodik, hogy nem, a vallás magánügy. Hát egy nap azért az egész emberi történelemmel el kell számolni! Valóban annyira bölcsek vagyunk? Nem arról van szó, hogy az államhatalom fonódjon össze egy bizonyos vallással, hanem hogy kötelessége nemcsak eltűnni, de előmozdítani a lét végső értelmének keresését, és azt vallásos tisztelettel övezni. Különben csak egy praktikus emésztőgödör lesz az ember, egy élvezeteket habzsoló, állatnak is rossz valami. Emberségünkhöz hozzátartozik, hogy keressük: mi végett vagyunk a világon. És ennek a végső igazságnak meg kell adni a tiszteletet. Imádat, hódolat illeti a létezés adó abszolútumot. Ezt az igazságosság követeli, s nem kell hozzá semmiféle jámbor érzés.

Ne ugorjuk át a lépcsőfokokat! Közeledjünk Isten titkához úgy, ahogy őseink tették: sarut levéve, imádkozva és hódolva előtte. Azt csak később tudtuk meg, hogy ő a Szeretet, és csak akkor értettük meg, amikor elküldte egyszülött Fiát, aki emberré lett értünk, s aki kiárasztotta ránk Szentlelkét. Azóta azt mondhatjuk a fölséges Istennek – bárcsak egy nap át tudnánk érezni ezt a hatalmas ajándékot –: *Abba, Apuka*. Ez nem bizalmaskodás Istennel, hiszen maga Krisztus tanított rá. A pietás ajándéka abban nyilvánul meg, hogy a szerető Atya jelenlétében vagyok, az ő gyermekeként viselkedem. Szent Ferenc atyánk szenvedett attól, hogy milyen fönséges és milyen távoli az Isten. Ugyanakkor elsírta magát, hogy mennyire szeret. Ha nincs meg bennünk az ilyen megrendülés Isten titka előtt, akkor az nem igazi pietás, nem gyermeki lelkület.

Az istentisztelet erényét gyakorolva ki kell irtani életünkben az istenkáromlást. Hány keresztény ember vádolja magát azzal a gyónásban, hogy káromkodik! Ez olyan súlyú bűn, amely után az ember nem érdemli meg, hogy aznap akár egy falatot is egyék. A káromkodás összeegyeztethetetlen a keresztény élettel, a szeretettel, hiszen annak nevét vesszük ocsmányul az ajkunkra, akinek létünket köszönhetjük. Teljes meghasonlás, tudathasadásos állapot, amikor valaki templomba jár, s ugyanakkor káromkodik. Az egyiket a kettő közül sürgősen be kell szüntetnie! Ne gondolja senki, hogy megkapja azt az ajándékot, hogy érzellemmel tud majd imádkozni, hogy mélységes öröm fogja el Isten jelenlétében, amikor őt káromolja, gyalázza, megveti.

És itt az adomány és az erény közti különbség. Az erényt gyakorolni kell: imádkozom, ha édesnek érzem, ha nem, mert kötelességem. A Szentlélek adományát elnyerve azonban a kötelesség többé nem kötelesség, az iga édes és a teher könnyű. Mire képesít ez az adomány? Elsősorban szíves, örvendező engedelmességre. *Isten az örvendező adakozót szereti*, nem az önsajnálatba süppedő keserű lelkeket.

Azután képesít a teljes önátadásra. Mert végül is a jámborság adománya abban teljeseedik ki, hogy mindenestül rábízom magam Istenre. Ezért valami csodálatos módon megállók ott, ahol a tékozló fiú egy pillanatra megállt. Az Atya már messziről látott engem, élém sietett, mert isteni szívével mindig is szeretett. Nyakamba borult és megcsókolt. Ez a csók, és ennek el nem felejtése a jámborság adománya. Ezért aki megkapta a pietás adományát, úgy beszél

Istenről és az ő tetteiről, az ő angyalairól és szentjeiről, és az ő szent Egyházáról, mint ahogyan a megtért tékozló fiú beszélne atyjáról, a szolgálóiról, és az atyai házról.

Könnyű észrevenni, hogy egy tudós teológus megkapta-e a Szentléleknek ezt az ajándékát, vagy sem.

Ha elmélkedést tart teológiai előadás címén, súlyosan hibázik, hiszen az volna a dolga, hogy intellektuális módon, érvekkel és példákkal kifejtse a hit igazságait. Hiszen ha az ókeresztény szentatyák nem így tettek volna, ha megvetették volna a szónoki beszéd minden eszközét és a logika szabályait, ma nemcsak dogma és hitrendszer nem lenne, de maga a katolikus Egyház sem állna fenn.

A másik véglet, amikor a professzor teljesen száműzi a pietást teológiai munkásságából. A tudományosság címén így a következő súlyos hibákba esik: először is teológiai tudását saját tulajdonának tartja. Nem az isteni Ige alázatos szolgálója többé, hanem mesterré és tanítóvá teszi magát. Saját véleményét merészen szembe szegezi az egyetemes zsinatok határozatainak. Emiatt súlyos baj van a katolikus Egyházban: heterodoxia, összevissza tanítás. Egyházi jóváhagyást kaphat olyan könyv, amely szerint Szűz Mária nem a Szentlélektől foganta Jézust, hanem Józseftől.

Az ilyen „forradalmi” nézetek hirdetője stílusában rendszerint pökhendi és szemérmetlen. Azt hiszi, hogy ezzel imponál a hallgatóinak. Lerombolja gyermeki hitüket, de nem építi fel a felnőtt hitet, amely intellektuális megrendülésből fakadhatna egy dogmatikaórán. A sajátosan isteni személyekről és dolgokról, az Egyházzal és pásztorairól lekicsinylően nyilatkozik. Szűz Máriáról kijelenti, hogy egyszerű zsidó asszony volt. Szomszédai szemében bizonyára az volt, de nekünk nem úgy kell őt néznünk, ahogy a szomszédai nézték, hanem ahogy a mindenható Isten nézte, amikor elküldte hozzá Gábritel arkangyalt, aki így köszöntötte: „*Örülj, kegyelemmel teljes!*” Ha hívő vagyok, akkor Szűz Máriát kegyelemmel teljesnek tartom, nem pedig egyszerű zsidó asszonynak.

Természetesen ezzel a pietás nélküli viselkedéssel egy teológus elkerülhetetlenül identitáskriszisebe kerül. Állandóan civilbe vágja magát, és kényelmetlen neki, valahányszor fel kell vennie a papi ornátust. Nem is csodálom.

Szükséges a pietás, igen-igen szükséges, különösen a papoknak és szerzeteseknek. Miért, talán ők külön fajta a kereszténységben? – kérdezhetnénk, mint ahogy én is kérdeztem eleinte. Azóta rádöbbsentem, hogy ők, mivel állandóan az isteni dolgokban forgolódnak, sokkal könnyebben elszemtelenedhetnek. Hivatásukat mesterséggé degradálva mondják vasárnaponként a harmadik misét, bennfentesként Istenhez és hivatásukhoz méltatlanul nyilatkoznak az Egyház dolgairól és így tovább. Ellenben milyen nagy kegyelem, amikor szavukat és tetteiket a Lélek kenete járja át!

Természetesen a jámborság ajándékára minden hívőnek szüksége van. Enélkül csupán kötelesség lenne az Istennel való kapcsolat. Így viszont élet, öröm, felüdülés, boldogság. Mit tegyünk, hogy kibontakozzék ez az adomány bennünk, hogy el ne szemtelenedjünk a végtelenül jóságos Istennel szemben? Gondoljunk bűneinkre s arra, hogy honnét emelt ki bennünket Isten irgalma. Vagy idézzük fel a vele való első találkozás élményét. Az apostolok sohasem felejtették el, János még az órát is megjegyezte, amikor Jézussal találkozott. Azután végezzük Isten jelenlétében leghétköznapibb, legközöségebb cselekedeteinket is. Próbáljuk egyszerűen istentiszteletté alakítani egyszerű, szegényes életünk valamennyi mozzanatát.

Mindezekről a dolgokról már mindannyiunknak van némi tapasztalatunk. Engedjük, hogy a Szentlélek ajándékai kiteljesedjenek bennünk Isten dicsőségére, és az Anyaszentegyház javára!

Az istenfélelem

Amikor az Úr félelmének ajándékáról hallunk, valószínűleg többünknek eszébe jut Szent János első levelének részlete: *A szeretetben nincs félelem. A tökéletes szeretet kizárja a félelmet, mert a félelem győtrelemmel jár. Aki pedig fél, nem tökéletes a szeretetben. Szeressük tehát Istent, mert Isten előbb szeretett minket.* (1Jn 4,18-19)

A szeretetben tehát nincs félelem. Akkor micsoda a Szentléleknek ez az ajándéka, az Úr félelme? Az a fajta félelem, amely a bűnbeesett Ádámot arra vitte, hogy elbújjon a kert fáinak mögé az Isten elől, nem fér össze a szeretettel. Nagyon is jól értjük e jelenet mondanivalóját, hiszen Ádám ivadékaiként ma is bujkálunk. *Az Úristen hívta az embert: „Hol vagy?”* A bűnbeesett ember első szava, hogy bevallja: *Elbújtam, mert félek tőled. Elbújtam, mert nem is akarlak látni.* (vö. Ter 3,9)

Ez tehát az a félelem, amely nem egyeztethető össze a szeretettel, amely távolít Istentől, annyira, hogy csöndesen ateistává is tehet. Ha az Isten nem megy a bűnbeesett ember után, akkor az ember örökre elveszett.

A bűnös ember rettegő félelme: szennyes félelem. A tékozló fiú szívében azonban egészen más félelem bontakozik ki, amikor így szól magában: *Fölkelek, elmegyek apámhoz, és azt mondom neki: Apám! Vétkeztem az ég ellen és teellened! Már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezze, csak béreseid közé fogadj be engem.* (Lk 15,18-19) Hallgassuk csak figyelmesen, mit mond a szívében ez az ember! Nagyon mélyről fakadnak a szavai, hiszen a Szentírás is azt mondja, hogy *magába szállt*. Atyámhoz megyek. Csakhogy azt mondja az Úr: *„Senki sem jöhet az Atyához, csak én általam.”* És azt is mondja: *„Senki sem jöhet hozzám, ha az Atya nem vonzza.”* Ez a vonzás pedig a Szentlélek. Amikor a bűnbeesett ember szívében felkel a vágy, hogy az Atyához menjen – s hány meg hány ember lelkében felkel újra meg újra –, és ugyanakkor az a meggyőződés is, hogy nem méltó a szeretetre, megszületett benne az Úr félelmének ajándéka.

Figyeljünk a szavak környezetére is. Amikor a Szentírás csak félelemről beszél, az általában rosszat jelent, a bűnös ember rettegő félelmét. A Szentlélek ajándékának viszont a neve: az *Úr félelme*.

Ezt a kettősséget fejezi ki Szent Pál szótárában a rabszolga szó is. Többnyire a bűnben fetregő ember rettenetes rabságát fejezi ki Szent Pál ezzel a szóval. Ugyanakkor van, hogy így mutatkozik be: *Pál, Jézus Krisztus rabszolgája* (vö. 1Kor 7,22). Ezzel ezt mondja: úgy akarok ahhoz az Istenhez megköötözve lenni, aki végtelenül szeret, mint ahogyan a rabszolga van urához kötve, teljes kiszolgáltatottságban, saját szabadságom teljes feladásával. Mert az Úr Jézus rabszolgájának lenni a legnagyobb szabadság.

A félelemmel szemben az Úr félelme nem is félelem. Valami egészen más. A szavak alig képesek kifejezni az isteni titkokat. Látszólag csupán egy hajszal választja el az Istentől való rettegést az Úr félelmétől, valójában azonban két homlokegyenest ellentétes valóság. A bűnbeesett Ádám retteg az Istentől, el akar rejtőzni. A tékozló fiú viszont vissza akar menni az Atyához, és mer mezítelenül odaállni eléje, vagyis kifosztottan, szégyenletes méltatlansága tudatában.

Az Istentől rettegő ember azért bújik el a kert fáinak közé, hogy elrejtse mezítelenségét. Ez modern és egyben nagyon régi kísértés. Az Istentől elrugaszkodott bűnös ember szívében félelem él, amely időnként a szemében is megjelenik, például, ha egy pappal találkozik. És ne botránkozzunk meg: amit ő átélhet, az tényleg rettenetes. És menekül.

Többször előfordult, hogy a szentmisében azon izgultam, hogy a turisták az Evangéliumnak legalább még két soráig maradjanak a templomban, addig, amíg felolvasom, hogy: *Úgy szeressétek egymást...*, de hiába. Nem bírták ki, pánikszerűen kimenekültek.

Próbáljuk megérteni ezt a rettegő félelmet. Igazában arról van szó, hogy titkosan, Isten ellenére akarja megoldani az életét, aki ebben a félelemben él. Maga akarja felöltöztetni

mezítelenségét, vagyis létbeli szegénységét, amit már nem tud rejtegetni. Maga akarja megvalósítani önmagát, szemben az Úr félelmében élő emberrel, aki viszont mezítelenül odaáll Teremtője elé, és irgalmára bízta magát.

Ez a kétfajta félelem két világ. Nagyon vigyázzunk, melyik hatásának tesszük ki magunkat! Kibontakozásában az egyik a maga belső logikájával a kárhozatba és az önpusztításba visz, a másik pedig szintén saját belső természete szerint az üdvösségre vezet.

Jól megvilágítja ezt Júdás és Péter esete.

Júdás a bűnös önkritikájának tisztánlátásával mondja: „*Elárultam az igaz vért!*” És rohan, el Jézustól, hogy felakassza magát. A nagy csinnadrattával meghirdetett Isten nélküli boldogulás, az önmegvalósítás és a kétségbeesés egy töről fakad. Az Isten nélkül építkező nagy birodalmak, a bábeli tornyok összeomlása után a *hakeldama* következik, azaz az öngyilkosság és az önpusztítás. Mert aki az Isten elől akar elbújni, az igazában önmagától is menekül. Nem tudja elviselni mezítelenségét, vagyis azt a szegénységet, amit az Isten nélküli lét feltár, mert ez Isten nélkül tényleg elviselhetetlen.

Egészen más Péter világa, aki az Úr közelében marad. Tudja, hogy ő is elárulta, megtagadta Jézust, de öntudatlanul is vár egy tekintetre. És miközben Jézus tekintetére vár, eltölti az istenfélelem, amely kiüzi szívéből a rettegést. Péter nem engedett a rettegésnek, és mikor rá tekintett az Úr, keserves sírásra fakadt. Szeretetre való méltatlanságának tudata megmaradt élete végéig. Itt a földön tehát a szeretetből sosem hiányozhat az Úr félelme. Megmarad akkor is, amikor harmadszorra megkérdezi az Úr: „*Simon, János fia, szeretsz-e engem?*” Péter erre elszomorodott. Miért? Mert eszébe jutott tagadása. Ezért ezt mondja: „*Uram, te mindent tudsz, te azt is tudod, hogy szeretlek téged.*” Sőt még akkor is, amikor Rómában vértanú lett, s eszébe jut az Úr szava: „*Nagyobb szeretete senkinek sincs, mint aki életét adja barátaiért.*”, még akkor is ott marad az Úr félelmének ajándéka! Ez fejeződik ki a hagyományban, amely szerint nem tartja magát méltónak arra, hogy halálának módjában utánozza a Mestert, ezért azt kéri, hogy fejjel lefelé szögezzék a keresztre.

Fordítsuk ezt a két keresztet egymás felé: Jézus feje fönt és lába lent; Péter vele szemben, lába fönt és feje lent. Egymásra néznek. Íme a tökéletes szeretet megnyilatkozása az ember részéről. Ebben a szeretetben nincs rettegés, de ott van az istenfélelem: Uram, nem vagyok méltó, de mégis szeress tovább a te szent keresztedről, és én is szeretlek téged az én keresztemről, hiszen ez a két kereszt egy. Én felnézek rád, te lenézel rám, de eszembe jut, hogy az utolsó vacsorán fordítva volt: a lábamtól te néztél felfelé énrám.

A bölcsesség kezdete az Úr félelme. (Zsolt 110,10) Az Újszövetség ezt így mondaná: A szeretet kezdete az Úr félelme. De ezt a kezdetet nehogy rosszul értsük. Nem azt jelenti, hogy beindít valamit, majd pedig elszakad tőle. Ez forrás, princípium. A földi életben a szeretet forrása az istenfélelem. Ez teszi az Úr iránti szeretetünket olyan szeretetté, amely nem fél az emberektől. Aki szégyell megvallani engem e nemzedék előtt, azt én is szégyellem megvallani Atyám és angyalai előtt – mondja az Úr Jézus. (vö. Lk 12,9)

Az igazi szeretetnek a napfényre kell jönnie. A jegyesség, a barátság végül is nem maradhat titokban. Azt, aki szeret engem, és akit én szeretek, meg kell vallanom az egész világ előtt. Nemcsak abban a környezetben, ahol tisztelik, hanem ott is, ahol elítélik, vádolják. A mi Urunkat sokan nem ismerik, mások ma is igazságtalanul vádolják, ismét mások vadul gyűlölik. Egyesek keresztény létükre még a nevét sem merik kiejteni. A kereszténység legalapvetőbb kísértése egyre inkább az, hogy ellenállunk-e ennek a nagy sodrásnak, meg merjük-e vallani az Urat?

Sajnos, be kell vallanunk, gyengülünk! Egy üzemben, egy sportegyesületben, ha hirtelen vallási kérdéstről esik szó, és hozzád fordulnak: hát te? Ha a többiek elmondják, hogy hisznek az ufókban, a sorsban, a csillagokban, te vajon megvallod-e a keresztre feszített Istent? Kimondod-e: Én Jézus Krisztusban hiszek? Érdekes, egyre többet beszélünk az istenszeretetről, és egyre kevesebbet arról, hogy az Urat meg kell vallani. Az a szeretet,

amely fél megvallani önmagát, az nem szeretet. A világtól, a közízléstől, közfelfogástól való félelemtől éppen az Úr félelme szabadít fel!

Lelkivezetői tapasztalatom, hogy a fiataloknak óriási terhet jelent a mai leromlott közízlés, ez a Krisztus-ellenes, töményen életellenes, teljesen értéksemleges világ. Egyikük-másikuk egyedül áll egy egész faluban a hitvalló keresztény meggyőződésével! És így legyen napi áldozó? Az lesz! Még az öregasszonyok is megbotránkoznak, mondván: ennyire talán nem kéne túlzásba vinni a vallásosságot...

Nem szeretet az, amelyet elfojt a világ félelme. Az Úr félelmével fojtsátok el magatokban a világ félelmét! Ezek az ajándékok mind összefüggnek, mindegyik a szeretet tulajdonsága. Mert az a szeretet, amely nem figyel, és nem kér tanácsot, nem szeretet. Az a szeretet, amely nem jámbor, nem él gyermeki tisztaságban az Atyaisten jelenlétében, nem szeretet. És most látjuk, hogy az a szeretet, amelyből hiányzik az Úr félelme, szintén nem szeretet.

Új, eredeti vonását pillanthatjuk meg az Úr félelme ajándékának John Henry Newman bíboros zseniális hasonlatának segítségével. Valakiről beszélsz, mondjuk, egy nagy társaság előtt, és úgy tudod, hogy az illető nincs ott. Nem mondasz róla rosszat, sem valótlan. Mégis, ha hirtelen észreveszed, hogy ott ül, nem fordul-e meg a fejedben, hogy mennyire másképp fogalmaztál volna, ha tudtad volna, hogy ott van! Hát még ha jó barátod az illető! Az Úr félelmének ajándéka annak szüntelen tudata, hogy jelen van az Isten. De még mennyire! Jobban, mint ahogyan mi most itt jelen vagyunk. Hogyan gondolkodom, érzek, beszélek, cselekszem az ő jelenlétében? S főleg, ha közvetlenül róla beszélek, róla gondolkodom? Íme, itt az Úr félelme szentlelkes ajándékának egy hallatlan szép új vonása, amelyet most felismertünk: amíg az Istentől való rettegés arra ösztönzi Ádámot, hogy elbújjon Isten színe elől, az Úr félelmének ajándéka arra indít bennünket, hogy mindig a jelenlétében éljünk, nem csak a templomban. Például egy vidám társaságban Szilveszter éjszaka, vagy a Balatonparton pihenve.

Egyik rendtársamról, egy idős atyáról mesélték, hogy a társalgóban mindig úgy ült, hogy egy bizonyos irányba sohasem fordult. Az egyik kíváncsi testvér utána járt, hogy ennek az a magyarázata, hogy mivel tudja, hol van a rendházban az Oltáriszentség, véletlenül sem akar neki hátat fordítani. Lehet, hogy ez gyermekes dolog, de biztos, hogy a szeretet jele! A szeretetben pedig minden fontos. A szeretetben nevetséges, gyermekes dolgok is nagy súlyt nyernek. Milyen jó lenne ezt az ajándékot birtokolni! Hogy kiirtaná a szívünkben a bűnnel való paktálást, a megalkuvást! És azt is, ami még nem bűn, de bűnre vezető alkalom lehet, amikor még csak ízlelgetjük a világ jó ízét, de mögötte már más vonzások jelentkeznek.

Az Úr félelméről szóló elmélkedést Szent János első leveléből vett idézettel kezdtem, amelyben elhangzott: *A szeretetben nincs félelem.* De arra is érdemes odafigyelni, ami közvetlenül megelőzi ezt az idézetet: *Isten szeretete azzal éri el tökéletességét bennünk, ha teljes bizalommal tekintünk az ítélet napjára.* Nem arról szól, hogy ne tekintsünk az ítélet napjára, hanem azt, hogy teljes bizalommal tekintsünk rá. Aki a szeretet címén nem tekint az utolsó ítéletre, az nem szereti azt a Jézust, aki eljön nagy hatalommal és dicsőséggel ítélni eleveneket és holtakat. Az egy másik Jézust szeret, aki nem jön el ítélni eleveneket és holtakat, aki nem mondja a balján állóknak: „*Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, nem ismerlek titeket.*” Olyan Jézus előtt hódol, aki az átkozottaknak is azt mondja, hogy áldottak, aki a bűnbánatot nem tartóknak is megbocsát, aki a megátalkodottakat is üdvözíti, vagyis erőszakkal a saját szeretetére kényszeríti, ami pedig abszurdum. A mi Jézusunk nem ez a Jézus! A mi Jézusunk az evangéliumok Jézusa és az apostoli hitvallás Jézusa, aki igenis eljön ítélni nagy hatalommal és dicsőséggel.

Akiben Ádám rettegése él, az elbújik az ítélet elől. Ennek három-négy különböző módja is van.

Van, aki úgy tesz, mintha nem lenne utolsó ítélet, és az életből kiiktatja a végső megméréstés gondolatát. A médiumok nagyrészt erre nevelnek. Amit megszavazunk, az a

törvényes, és fölötte áll minden Istentől rendelt természeti törvénynek. Nincs abszolút érték, nincs végső ítélet! Márpedig tudjuk, hogy van, hiszen mindig ítéletet mondunk, amikor megállapítjuk, hogy ez jobb, mint az. A jóság fokát csak akkor lehet megállapítani, ha van végső jóság. A hittitkok alapjai az értelmünkbe is be vannak táplálva. Szent Justinus filozófus létére kijelenti, hogy a kereszténység az igazi filozófia. Tertullianus pedig megtérése után megállapítja: az emberi lélek természeténél fogva krisztusi.

Van, aki önmagát állítja saját bírójául: maga akarja fölmenteni vagy elítélni magát. Az első a farizeusi vallásossághoz vezet, amely azt mondja: én templomba jártam, én böjtöltem, én befizettem a misét a megholtjaimért, én jó vagyok. Az a szörnyű, hogy sokaktól lehet ilyent hallani, akik ezután mintegy kihirdetik maguknak az ítéletet: jár nekem az üdvösség! A második épp ellenkezőleg, kijelenti: én menthetetlen vagyok. És öngyilkosságba menekül. Az öngyilkosság az egyik legnagyobb lázadás az Isten ellen, mert az utolsó ítélet jogát veszi el az Emberfiától. S végül van, aki az előbbi kettőt ötvözve azt mondja: Minden ember gonosz, csak én vagyok jó, és ezt nem bírom tovább – és így vet véget életének. Ezzel is a világtörténelem és önmaga fölötti végső ítélkezés jogát bitorolja.

Akkor mi a megoldás?

Bízunk rá magunkat az Emberfiára, aki majd eljön nagy hatalommal ítélni a világot, mert ő az Emberfia, de ő az Isten Fia is, az, aki a kereszten meghalt a mi bűneinkért. A Úr félelmének ajándéka abban nyilvánul meg, hogy életem megítélését, végső megítélését egyedül az Úrra bízom. Kis dolgokban persze védhetem magam. Aki soha nem tudja azt mondani: most igazam van, azt se mondhatja hitelesen: most tévedtem. Az nem alázat, hanem álalázat, bambaság, ha valaki soha nem tudja és nem érzi, hogy egyes részletkérdésekben neki van igaza.

Amíg az ember meg nem találja Krisztust, aki a végső igazság, addig csak a saját lelkiismeretére hallgathat, még a Szentírással szemben is. De attól fogva, hogy megtalálta Krisztust, vagy helyesebben szólva engedte, hogy megtalálja őt Krisztus, aki maga az Igazság, már nem a lelkiismeret a végső fórum, hanem Krisztus szava és az írás szava. Ezért írja Szent János: *Mert ha a szívünk vádol is minket, Isten nagyobb a szívünkknél, és tud mindent.* (1Jn 3,20) És kit nem vádol a szíve, aki becsületesen szeretné követni Krisztust, aki gyónásról gyónásra halad a lelki élet útján? Mégsem veszem a bátorságot, hogy elítéljem magam. Félek átvenni tőle azt a hatalmat, ami csak az övé, hogy ítélkezzem magam fölött, és éppen ez a félelem vezet el a legteljesebb szabadságra, a félelem nélküli szeretetre.

Miért szólunk olyan keveset, szinte semmit sem az Úr félelmének ajándékáról? Egyrészt, mert nem ismerjük, vagy mert összekeverjük azzal a rettegő félelemmel, ami nem lehet a szeretetben. Másrészt, mert emberi kapcsolatainkból is mintha hiányoznék az, ami a Szentlélek ezen ajándékának egymás között megjelenő formája és kezdete. Pedig az emberi szeretetben is jelen kellene lennie az Úr félelmének megfelelő valóságnak. Sajnos ez ma alig létezik. Az emberek vagy rettegnek egymástól, elbújnak és manipulálják egymást, vagy ezt a rettegést érzéstelenítendő, öntudatlan egybeolvadásra vágyakoznak. Mind a kettő a szeretet kudarca.

A szeretet egyesülés, de nem az éntudat elvesztése. Az én nem fal, amely elválasztana a másiktól, hanem az egységből felbukkanó világítótorony, ahol csodálhatom a szeretet titkát, ahol tudhatok a szeretetről. Az igazi szeretet nem beöleli magába a másikat mintegy fölfalva, elnyelve őt, hanem átöleli. Az *én* és a *te* különbözősége marad. Mikor a nagy *miben* a Szentlélekben egyesülnek, ráébrednek a másik felcserélhetetlenségére. Arra a csodára, hogy végül is nem a minőségeit szereti, hanem őt magát. Szerelmesének nem az idomait, mert azt másokból is összerakhatja, és különb jön ki. Barátjának nem a tehetségét, mert találkozik nagyobb tehetségű emberrel. A szeretet megáll a személy titka előtt, nem ront be, hanem alázatosan ott marad a misztérium küszöbén.

Ma arra is nagyon hajlamosak vagyunk, hogy a másik félig megfogalmazott vágyait, kéréseit, apró félelmeit, izlését ne vegyük egészen komolyan. Azon a címen, hogy szeretjük őt, elillan belőlünk az a hamvas félelemféle, amely még megvolt bennünk akkor, mikor szeretetere pályáztunk. Nem szabadna feledni azt a pillanatot, amikor a tömegeből egyetlen lettünk az illető számára. Ezt nem feledni – ez valami olyan, mint az Úr félelmének ajándéka, a „nem vagyok méltó” átélése, amely nem nyomasztó súly, hanem ártatlan örvendezés forrása.

Végül az igazi szeretet, testvéreim, Isten-jelenés, ahol a másik az égő csipkebokor, ahogy Tóth Árpád írja az *Esti sugárkoszorúban*. Sarut levéve szabadna csak közeledni hozzá! Ahol emberek az örök életre szólóan is felvállalják egymást, ahol Istenben szövetséget kötnek, ott jelen van az Isten, magában a szeretetben.

A gyűlölet nem lerontja a szeretetet, hanem a szeretet helyébe lép. Lerontja viszont a szeretetet például a gyöngéd tisztelet teljes hiánya. Az igazi gyöngéd tisztelet adja a szeretetnek azt a hullámvázát Isten és az ember, illetve ember és ember között, amely a szeretet egyetlen igazi története. Távollét: hallgatás, csönd, a szeretet csöndje. Együttlét: szavak, gesztusok, a szeretet párbeszéde. Nincs beszéd csönd nélkül, és nincs igazi emberi csönd beszéd nélkül.

Az Énekek énekében észrevettük, hogy a szeretet története itt a földön nem más, mint együttlétek és távollétek, találkozások és elválások sorozata. A szeretetben előrehaladva és növekedve azonban más lesz az együttlétek és távollétek jelentése, tartalma, s ez egyaránt érvényes Istennel és embertársainkkal való kapcsolatunkra. Amikor az együttlét összeköt, a távollét pedig elválaszt minket, még csak kezdők vagyunk a szeretetben. Még veszélyben van a szeretet, de a távollét próbája megedzheti. Amikor a távolság összeköt, és az együttlét elválaszt, akkor tisztul a szeretetünk, csak tartsunk ki. Amikor pedig együttlét, távollét egyaránt összeköt, már elértük a szeretet teljességét itt a földön. S bár ez nincs szenvedés nélkül, az örök élet lényege már megvalósul, hiszen Szent Pál szerint az örök élet az, hogy mindörökké az Úrral leszünk.

Az erősség

Az Úr mondja: „*Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl a keresztyét és kövessen engem. Mert aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, aki pedig elveszíti életét énértem, megtalálja azt.*” (Mt 16,24-25)

Túlságosan súlyos szavak. Elméletben talán tudjuk, de gyakorlatban akkor ráz meg bennünket a tény, hogy Krisztus követése a halálraszánt étellel egyenlő, amikor mellettünk vértanúk születnek. Mennyire szükségünk van az erősség adományára! A Lukács-evangéliumban ezt mondja az Úr Jézus mennybemenetele előtt: „*Maradjatok a városban, amíg el nem tölt az erő benneteket a magasságból.*” (24,49) És Lukács evangélista második könyvében, az Apostolok cselekedeteiben folytatja: „*A Szentlélek eljövetele pedig erővel tölt majd el benneteket, hogy tanúságot tegyetek rólam.*” (1,8) S az Apostolok cselekedetei mintha azt akarná bemutatni, hogy mire kaptak a keresztyény ezt az erőt. Ott van például István, akit kegyelem és erő töltött el, és olyan bölcsen beszélt a Lélek által, hogy nem tudtak neki ellenállni (vö. ApCsel 6,8-10). Ez az erő a vértanúságra képesít, még ha a gyöngeségben nyilvánul is meg, amikor a test a rá zúduló kövek alatt összeesik, és az emberi lélek elgyöngülve felkiált: „*Uram, Jézus, vedd magadhoz lelkemet!*”

Ha azt állítom, hogy a Lélek ereje bennünket, keresztyényeket a vértanúhalálra képesít, akkor nem egyszerűen azt mondom, hogy a halálra, hiszen minden ember halálra van szánva, majd pedig az örök életre. A vértanúk halálában a szeretet tökéletessége áll előttünk, tehát az erősség a szeretet teljességéhez kell, *mert senkinek sincs nagyobb szeretete, mint aki életét adja barátaiért.* István – akárcsak az Úr Jézus – még a gyilkosaiért is imádkozott: „*Uram, ne*

ródd fel nekik ezt a bünt!” Ezért a vértanúk vére a kereszténység magvetése. Ugyanaz az erő mutatkozik meg a vértanúk szenvedésében, mint ami Krisztus kereszthalálában, hiszen ugyanaz a Szentlélek működik bennük. Nagyon sokszor előfordult, hogy a római bírúk, a pogányok megijedtek, mert istenjelenésnek tűnt a vértanúk tanúságtétele. Szinte leborultak a vértanú előtt, mert olyan erő áradt ki belőle, amely felülmúlja az emberi természetet.

Igen, a keresztény élet a vértanúhalálra szánt élet. Szent Rita ezt mondta: Inkább halva lássam a fiaimat, mint hogy egyetlen halálos bünt elkövessenek. És halva is látta őket. Goretti Mária szüzessége védelmében vállalta a kegyetlen halált, Apor Vilmos mások szüzességének, házassági tisztaságának a védelmében. Keresztény-e az az ifjúsági csoport, ahol ezen a téren a súlyos bűn nem számít súlyos bűnnek? Keresztény-e az a család, ahol a házasságtörés szinte mindennapos esemény? Ahol a fiaiknak, lányaiknak megengedett az együttélés a szent szövetség előtt? Morus Szent Tamás életét adta a házasság felbonthatatlanságáért és a pápa iránti hűségéért. Nincs a tízparancsolatnak olyan parancsa, amelyért ne haltak volna meg vértanúk. *„Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat.”* (Jn 14,15)

Sokan talán azt gondoljuk, hogy a mi helyzetünk más. Mindennapi életünknek semmi köze a vértanúsághoz. Ez nagy tévedés! Életünk hajója azért ringatózhat most olyan békésen a nyugalom és csend kikötőjében, mert a mélyben behorgonyoztunk a keresztségkor letett ígéretbe, a hiszek szóval Krisztusba kapaszkodtunk, és ellene mondtunk a sátánnak, minden cselekedetének, minden pompájának. És ha ez a döntés ott van az életünkben, akkor lehet a felszínen is valami nyugalom. Ugyanakkor nagyon is kísért bennünket a sok kis megalkuvás: egy apró hazugság – nagyon sokszor mondják is, hogy a jó érdekében, mintha a jó érdekében szabadna hazudni –, egy kis hiúság, egy tisztátalan pillantás. A keresztény élet felszínén elfedik a vértanúhalált is vállaló hit és életforma valóságát ezek a megalkuvások, és azzal hitegetnek bennünket, hogy a keresztény élet lehet nyárspolgári életforma. Így fordulhat elő, hogy a keresztények élete semmiben sem különbözik szomszédaikétól, akik nem ismerik Krisztus keresztségét.

Ez a következetlenség, meghasonlás, a mély döntés és a mindennapok között talán a legnagyobb kudarcunk és gyöngeségünk. Az Úr Jézus életében a felszínen sem volt önbecsapás, mert az ő irántunk való szeretete a felszínen és a mélységben egyaránt a teljes odaadásban nyilvánult meg.

„Hallottátok, hogy ezt mondták a régieknek: Ne ölj; aki pedig öl, méltó az ítéletre. Én viszont azt mondom nektek, hogy mindenki, aki haragszik testvérére, méltó az ítéletre. Hallottátok, hogy ezt mondták a régieknek: Ne paráználkodj! Én viszont azt mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz azért, hogy megkívánja őt, már paráználkodott vele a szívében. Ha pedig a jobb szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt és dobd el magadtól; mert jobb neked, hogy elveszen egy a testrészeid közül, mint hogy az egész testedet a gyehennára vessék.” (Mt 5,21-22.27-29)

Ha a mindennapokban nem mutatkozik meg – bár kicsiben, de mégis – a vértanúk ereje, akkor az a mélyben letett radikális fogadalom is lassan szétmállik, elenyészik. S az Úr Jézus figyelmeztet: *„Nem mindenki, aki azt mondja: »Uram, Uram«, megy be a mennyek országába.”*

Ezeket végiggondolva tudatosul bennünk gyöngeségünk és ugyanakkor az erősség adományának szükségessége. Hiszen sebezhetőségünk nyilvánvaló. Nélküle nincs is lelki erősség és bátorság. Josef Pieper írja, hogy az angyal nem lehet bátor, mert nem sebezhető. Az ember lényege szerint sebezhető, ezért lehet bátor. A seb pedig nem más, mint olyan esemény, amely akaratumk ellenére történik velünk és fájdalmat okoz. Erő kell hozzá, hogy elviseljük.

Ebből nyilvánvaló, hogy az erősség, a vértanúk erőssége szükséges a mi mindennapi életünkhöz is. Keresztény erősség, bátorság nem létezhet a vértanúságra való készség nélkül. Ha ezt nem látjuk be, akkor még nem követjük Krisztust.

Egyszer egy rendtársam egyetemista fiataloknak tartott hittanórát, és tanítványai megkérdezték tőle: És most az atya képes lenne meghalni Jézusért? Ebben a szorongatott helyzetben – mert bizony az tud lenni, amikor a hittanulók kérdést tesznek fel –, megadta neki a Szentlélek, hogy zseniálisan válaszoljon: Most nem arra kaptam kegyelmet és erőt, hogy meghaljak Jézusért, hanem arra, hogy nektek jó hittanórát tartsak. (Azt hiszitek, hogy egy tanárnak, hogy jó órát tartson, nem kell valami a vértanúk erejéből, egy életen át?) Majd így folytatta: De ha mindig felhasználok Isten erejét, akkor remélem, hogy ha elérkezne az idő és az alkalom, hogy meg kellene halnom Jézusért, a Szentlélek ehhez is megadná az erőt. Remek válasz! Azért is, mert feltárja a békés felszín és a rettenetes mélység kapcsolatát a mindennapokban. A Szentlélek ereje igazából az *életre* képesít. Olyan magatartásra, amely szembenéz a halállal, sőt azon túlra, az örök életre tekint, és már a jelen életben képes készülni rá. E nélkül az erős természetfölöttség nélkül a kereszténységnek nincsen ereje. Ízét vesztett só csupán, amit a harmadik évezredben kidobnak és eltipornak.

Azt hiszem, mindannyian átéltük már, hogy időnként a hétköznapi életben álló nem is túl nagy feladatok megoldásához, nem különösebben nagy kísértések legyőzéséhez is a vértanúk erejéhez hasonló erő kell. Néha majd belehalunk, hogy kimondjuk: Tévedtem, neked van igazad! Vagy: Ne haragudj, én vagyok a hibás. Szívvel sajnálom, bocsáss meg! Természetfölötti erőre van szükség ahhoz is, hogy huzamosabb ideig jó szívvel a kedvére tegyünk valakinek: Legyen, ahogyan te akarod! És ez sokszor azzal is így van, aki szívünkhöz közel áll, hát még ha kifejezetten ellenszenves! Ha azonban ez a készség nincs meg az emberekkel való kapcsolatunkban, hogy mondhatjuk Istennek, hogy *legyen meg a te akaratod?* Szinte a vértanúság ereje kell ahhoz is, hogy lemondjunk néha egy kis kényelemről, cseppnyi hiúságról, apró hazugságról, jóleső pletykálkodásról.

Most kezdjük látni, hogy a mindennapi élethez szükséges erő kapcsolatban van a vértanúság erejével. Ezért az igazi lelkipásztorok és a lelki mesterek nem engedték, hogy vezetettjeik, lelki gyermekeik ábrándozzanak a vértanúságról, hanem mindennapi kötelességük hősies teljesítésére nevelték őket. Mert a szeretet ideje csak a mai nap, és a szeretet területe csak a napi kötelesség. Ezért mondja az Úr: „*Aki utánam akar jönni, vegye fel a keresztjét, mindennap.*” Az, hogy egy édesanyának korán kell felkelnie, el kell készítenie a kiránduló gyerekek reggelijét, vár rá a rengeteg mosnivaló, és a férjét is el kell viselni, aki épp munkanélküli és mindenért morog – ez kereszt? Igen, a mindennapi nehézségek, a kisebb-nagyobb önlegyőzést kívánó, szeretetedet próbára tevő helyzetek szállkák, amelyek az én keresztomból valók – felel az Úr. – Te megijednél a keresztemtől, ezért szállkává hasogattam a nagy keresztet, hogy minden napra csak egy kicsi jusson belőle, annyi, amennyit el tudsz viselni. De bízom benne, hogy te képes vagy viszonsszeretni engem, keresztet szállkáit elviselve. Tudod, hogy az én keresztet a Szentlélektől illatozik? Benne ajánlottam fel magam mennyei Atyámnak, érted. Abban a kis szállkában, amellyel ma találkozol, benne van a Szentlélek éppen elégséges ereje, ha szeretetből te is felajánlod magad nekem, s velem együtt a mennyei Atyának.

Persze, mindez azt a benyomást keltheti valakiben, hogy csak szomorú lehet a keresztény élet. Pedig éppen a kereszt által jött az öröm a világra! *És aki meg akarja menteni az életét, elveszíti azt.* Minden emberi élet a halállal szembesül. A testnek és a világnak élő istentelen ember állandóan kudarcot vall. Meg akarja ragadni az életét, és amikor két marokkal fogja, akkor azt kell éreznie, hogy kicsúszik a kezéből. Minden gyönyörűségét és örömét megkeseríti a halál biztos tudata. A Krisztusban hívő pillanatnyi rövid szenvedése ellenben nem mérhető az eljövendő dicsőséghez és a szeretetnek ahhoz a tiszta ízéhez, amelyet megtapasztal. A szeretetből elviselt halálra való készség így lehet a keresztény élet alapja.

Viszont csak azokban a helyzetekben számíthatunk a Szentlélek erejére, amelyeket nem a mi erőfitogtató nagyképességünk választott. Szent Polikárp püspök vértanú, a második század közepén beszámol egy Kvintusz nevű frígiai emberről, aki megrettent a vadállatok láttán, vagyis elárulta Krisztust. Ez a férfi előbb önként jelentkezett és másokat is rábeszél erre. A prokonzul ismételt unszólása azonban rábírta arra, hogy esküt tegyen és áldozatot mutasson be az isteneknek. „Ezért tehát, testvéreim – írja Polikárp –, *ne azokat dicsérjük, akik önként ajánlkoznak, az Evangélium ezt nem tanítja.*” Szent Ciprián, aki maga is vértanú lett, ebből már elvet von le: „*Tanításunk tiltja, hogy valaki önként jelentkezék vértanúságra*”, mert legkevésbé az önjelölt számíthat az erősség lelkére. A bátorság feltételezi a sebezhetőséget, de nem az önsebzést és a sebek keresését. A seb elfogadása viszont egy mélyebb sebezhetetlenséget őriz. Aki inkább vállalja a halált, mint azt, hogy megtagadja Krisztusba vetett hitét, az a hit sebezhetetlenségét őrizte meg. Aki vállalja a gúnyt és a megvetést, sőt a halálban kapott sebeket a tisztaságáért, az tisztasága sebezhetetlenségét őrizte meg. Ebben az értelemben is érvényes, hogy a gyöngeségben mutatkozik meg az erő.

Az erősség Lelkét birtokló keresztény ismeri a félelmet. Csak a bátor képes félni, a vakmerő nem, mert a bátor szeret, a vakmerő ellenben önmagát szereti. Ez a fajta félelem és szeretet itt a földön egymást feltételezik. Ha valaki nem szeret, nem fél. Igaz, a fonák szeretet fonák félelmet is szül. Ugyancsak Josef Pieper írja: „*Bátor az az ember, aki nem a végső, a mulandó bajoktól való félelemben nem vehető rá arra, hogy feladja a végső és tulajdonképpeni jót, amivel kitenné magát a végső és feltétlen félelemnek. A végső félelemtől való félelem az istenszeretet negatívjaként a bátorság alakja.*” Hiszen ez áll Sirák fia könyvében: *Aki az Urat féli, nem reszket.* Így tehát az istenfélelem ajándéka összefügg az erősség ajándékával.

Persze, a lelki erősség ajándékának, akárcsak minden Szentlélektől kapott ajándéknak, megvan a természetes alapja. Van pszichikai erősség, van erkölcsi erősség és misztikus erősség, amely a Szentlélek ajándéka.

Mi az a pszichikai erősség? Pszichológusok mondják, hogy majdnem valamennyi lelki betegség közös alapja, oka a bátorság és az erősség hiánya. Az ilyen ember nem bírja elviselni a kapott sebeket. Nem képes az önátadásra, szorongó énközpontúságban él. A biztonság görcsös akarása, az önmaga elengedésére való teljes képtelenség jellemzi. Vagyis saját életének olyan beteges szeretete, amely éppen annak elvesztéséhez vezet. Az készül fel a Lélek adományaira, aki képes hordozni és feldolgozni a pszichikai sebeket, nem engedi azokat elmérgesedni. Nem engedi meg, hogy pszichológiai „áttétek” jöjjenek létre.

Van továbbá erkölcsi bátorság és erő is, amelyet politikai bátorságnak is lehetne nevezni. Abban áll, hogy az ember meggyőződéséért, a köz javáért képes még az életét is odaadni. Olykor a nem hívő embertől is megköveteli a becsületesség, hogy életét adja egy nemes ügyért, egy magasztos célért, s ez az önfeláldozás sem lehetséges a Lélek ereje nélkül. Elég annyi, hogy egyszerűen ember akar maradni az elembertelenedett világban, és ezért vállalja a megaláztatást, üldözést, akár a halált is. Ha ez a fajta erősség hiányzik, akkor mire épül a Szentlélek ereje? Igaz, tehet csodákat a Szentlélek, de az erősségre nevelni is kell az embert. Ma pedig a modernnek nevezett nevelés lejárhatja, mazochizmusnak nevezi mindazt, ami önmegtagadással jár, mely a gyerekekben és az ifjúságban kinevelné a jellemzilárdságot: a türelmet, az értelmes áldozatok sorozatát. Pedig bizony a legkisebb gyerektől is meg kell követelni a szeretet nevében, hogy tudjon lemondani, és hogy elviselje az ütések, melyek elkerülhetetlenül érik.

Van azonban misztikus bátorság, misztikus erő is. Ez a Szentlélek tulajdonképpeni ajándéka, amely persze, átminősíti az előzőeket is. Avilai Szent Teréznel találtam egy meglepő mondatot: „*Azt állítom, hogy a tökéletlen embernek nagyobb bátorságra van szüksége ahhoz, hogy a tökéletesség útjára lépjen, mint a vértanúsághoz.*” Ezt ő maga tapasztalta. Apáca volt, s még mielőtt megkapta volna azt a bátorságot és az erő kegyelmét,

egy lanyha életvitelű kolostorban élt. (Persze, a mai átlagos kolostorokhoz képest sok tekintetben ez is igen szigorúnak számított.) S amikor a kolostorba behoznak egy Jézus szenvedő arcát ábrázoló képet, Teréz megretten. Minden megváltozik benne, és egy új világ nyílik meg előtte, de tudja, hogy milyen nehéz átlépni azt a küszöböt, amely a szentségre vezet. Nagyobb erő kell ehhez, mint a vértanúsághoz.

A Szentlélektől kapott erősség legteljesebb megnyilatkozása az, hogy az embert képessé teszi arra, hogy belépjen egy felsőbb világba. Mégis mindannyian tapasztaljuk, hogy ettől visszariadunk. Milyen hívásokat kapunk a szentbeszédek által! Vagy a mélységes csönd, esetleg a csöndben felhangzó hegedűszó által. Mind e mögött a Szentlélek van, aki hív bennünket! Érezzük, hogy meg tudnánk tenni, mégsem tesszük meg. Ott állunk a nyitott ajtó előtt, s nem lépünk be. Hiányzik az erő, hogy átlépjük a küszöböt. Milyen kevés az, aki közülünk elindul! Ezek mentik meg Krisztus Egyházát és az egész emberi történelmet. Nem a nagyhangúak, nem azok, akik sok látványos dolgot tesznek. Az emberiség története mindenekelőtt ez a belső történet. És most mindegyikünk gondoljon a saját maga életére! Hát nem ott állsz egy ajtó előtt? Nem hívnak a szentek? Nem látod, hogy képes lennél belépni és mégsem teszed? És min múlik? Apró kényelmességeken, kötődéseken. Hát nem a vértanúk ereje kell a keresztény élethez? Magához az emberré váláshoz?

Jöjj el, Szentlélek Úristen, bocsásd ránk a magasságból a te erődöt, hogy megszülethessünk Isten gyermekeként!

A tudomány

Egyetlenegy ajándék sem áll ellentétben emberi természetünkkel, képességeinkkel, talentumainkkal. Természetünkbe írt legalapvetőbb tulajdonságunk, hogy képesek vagyunk az Istenre. Ádám, a bűntelen ember, ahogy Boldog Duns Scotus János tanítja, még érezte és látta a létezést, szemlélte a létezés csodáját, amely végtelenül egyszerűbb és ugyanakkor gazdagabb, mint a formák és színek kavargó sokszerűsége.

A görög filozófusok úgy határozták meg az embert, mint értelmes állatot, vagyis értelmes lényt (*animal rationale*). És az emberi értelemnek kettős funkciója van: gyakorlati, amely ahhoz segít, hogy a teremtett dolgok természetét megismerve uralkodni tudjunk rajtuk (ez a természettudományok alapja), és egy másik, amellyel az ember rákérdez, mintegy rácsodálkozik a létezésre: miért vagyok, honnét vagyok? Ezzel igazában Isten mélységeibe tekint. És amióta az ember ember, ez a két funkciója megvolt az értelmének. Hamis az a beállítás, amely szerint kezdetben csak a praktikus, mindennap szükséges dolgokkal foglalkozott az értelem, s csak azután, mikor már ezekre nem volt gondja, kezdett el filozofálni. A rácsodálkozás, rákérdezés nem luxus, nem fölösleges, elvont valami; bizonyos tekintetben megelőzi a praktikus gondolkodást: megalapozza és beteljesíti.

Sajnos azokban a korszakokban, amelyekben a praktikus értelem szinte csodákat művel, mint napjainkban is, kezd sorvadni a létezésre rácsodálkozó értelmi tevékenység. Az a tapasztalat, hogy Isten nélkül nyugodtan be lehet szerelni a központi fűtést, és ahhoz sem kell imádkozni, hogy felmenjünk a Holdba, csak meg kell szerkeszteni az úrhajót, sokakat arról győz meg, hogy az imádság fölösleges és haszontalan az alkotó munkához képest.

Csak hogy egy remekül berendezett lakásban, csodálatos technikai felszerelések közepette is megesik, hogy az ember hirtelen nagyon magányosnak, kiszolgáltatottnak és fenyegetettnek érzi magát. A durvább lelkűeknek kell egy szívinfarktus, a halál közelségének tudata, hogy feltegyék maguknak a kérdést: mire való volt az életem, miért is vagyok ezen a világon? A finomabb lelkű embernek elég egy lehulló virágszirom, a napnyugta látványa, vagy a búcsúzás attól, akit szeret, hogy megkérdezze magától: végül is mi lesz velem? A természet szépségei és a művészi alkotások mind túlmutatnak önmagukon és ezen a világon is. S az ember, amikor lelkileg-szellemileg akar gazdagodni, s ezért utazik, múzeumokba,

koncertekre jár, nem kerülheti ki a kérdést, hogy mindez a szépség mire való. Ahogy Babits Mihály a lényegre tapint Esti kérdés című versében:

*„miért nő a fű, hogyha majd leszárad?
miért szárad le, hogyha újra nő?”*

Amikor egy hangversenyen felhangzik Bach vagy Mozart zenéje, egy dallam, mely egyszerűen megsebzti a szívet, mintha arról beszélne, hogy ember, vedd észre: van örök élet, ez a világ pedig mindenestül elmúlik! A festészet és szobrászat remekműveiben valami e világon túli ragyogás van, melyhez képest törpévé zsugorodik egész életem, nagy terveimmel együtt.

Érdekes, hogy azok a korszakok viszont, amelyekben keresték a létezés végső értelmét, egyben alkotó korszakok is voltak. Az imádkozó korszakokban többet, jobban és vidámabban dolgoztak az emberek. Amikor úgy gondolták, hogy elég imádkozni, vagyis imádni az Istent, akkor katedrálisokat emeltek, és bámulatos lendületet kapott a tudomány és technika. Óriási dolgokat hoztak létre, mert nem csupán civilizációt építettek, hanem kultúrát. S ahogy ezek a szentlelkes korszakok megtalálhatók a történelemben, ugyanúgy tetten érhetők saját egyéni életünkben is. Az imádságban és szemlélődésben töltött időszakok életünk legtermékenyebb korszakai.

A Szentlélek a tudomány ajándékával az értelemnek azt a szerepét erősíti, emeli fel önmaga fölé, amellyel rácsodálkozik a létezésre. Most már nem keresi, mert megtalálta a létezés értelmét. Minden dolgot, minden eseményt Istennel, a végső okkal való kapcsolatában szemlél. És nemcsak így szemlél, de így ítél is meg mindent. Ezt nevezik a szentek tudományának.

Így szemlélte Szent Ferenc atyánk a teremtett világot, mint egy hatalmas szentostyát, vagyis Istentől kapott, nekünk a semmiből előhozott ajándékot, amelyben saját szeretetét közli velünk. Ezért a dolgokban Szent Ferenc nem a minőséget kereste csupán, a kellemest vagy kellemetlent, hanem a létezésük által közölt isteni szeretetet. Igazában az birtokolja a tudomány ajándékát, aki e minőségeket nem veti meg, de mögöttük, létezésük mélyén Isten szeretetét érzékeli. Szent Ferenc nem vetette meg a minőségeket. Jakoba asszonytól, a nemes római hölgytől mandulakrémmel töltött süteményt kért halála előtt. Azonban a földi édességben is az égi szeretet édességét ízlelte meg, s az emberi szeretetben feltáruuló isteni világot. Ugyanakkor a kellemetlenségek, keserúségek mögött is a létezés által közölt isteni édességet kereste. Leírja, hogy megtérése kezdetén, miután irgalmasságot cselekedett a leprásokkal, akiknek látványa korábban iszonyatot keltett benne, „*az, ami előbb keserű volt számomra, átváltozott lelkem és testem édességére*”. Naphimnuszában pedig hálát adott a Teremtőnek a jó és a rút időért egyaránt.

Thomas Mertonnak vannak remek sorai erről:

„Ha Istent keresném minden eseményben és minden pillanatban, akkor sokszor találkoznék vele. Isten szeretetének napja melegít engem, s az ő szeretete küldi a hideg esőt. Isten szeretete táplál a kenyérrel, amelyet megeszem, s ő táplál a böjtöléssel és éhséggel. Isten szeretete küldi a téli napokat, amikor fázom és beteg vagyok, s a nyári meleget, amikor a munkában izzadok. Ha a dolgokban csak a meleget és a hideget, az ételt és éhséget, betegséget vagy munkát, a szépséget és a gyönyört, a sikert és sikertelenséget, anyagi javakat vagy kárvallást venném figyelembe, akkor munkám egyszer-egyszer akaratomnak nyereség lenne, de csak ürességet találnék benne, nem boldogságot. A fő gondom ne az legyen, hogy gyönyört, sikert, egészséges életet vagy pénzt, nyugalmat találjak, sőt még erényt és bölcsességet sem, még kevésbé ezek ellenkezőjét: fájdalmat, balsikert, betegséget, halált,

hanem minden történésben egyetlen vágyam és örömem az legyen, hogy tudjam: ez számomra Isten akarata. Ebben nyilvánul meg szeretete és nyilvánulhat meg az én viszonzószeregetem.”

Testvérek, hiába jöttök hozzám mint paphoz, hogy vigasztaljalak meg benneteket; ha mindig a minőséget keresitek a dolgokban, nem tudlak benneteket megvigasztalni, mert nem tudom megváltoztatni e minőségeket. A férj menjen a feleségéhez, a feleség a férjéhez egy jó szóért, simogatásért, sokszor éppen erre van szüksége. A Szentlélek vigasztalása azonban nem hasonlítható az emberi vigasztalásokhoz. Nem enyhíti a fájdalmat, szenvedést, hanem értelmet, értéket ad neki. Krisztus földi életében a legkilátástalanabb helyzetben is azt kereste, hogy mit akar ezzel az Atya, mert abban egy pillanatig sem kételkedett, hogy jót akar és szeretetből akarja.

Végül is ez a szeretet kérdése. Ezért ez az ajándék a Szeretet Lelkétől való. Csak az igazi szeretet képes a szeretett lény minden megnyilvánulását elfogadni. Nem csak a kellemeseket, amelyek nyilvánvalóan közlik velem a szeretet édességét, hanem a kellemetleneket is, mert a szeretetben hit is van. A közöttük történő minden eseményt és a létezését magát is szeretetük fényében szemlélik.

Hogyan műveljük ezt az ajándékot? Az első, hogy szívünk ne a felszínen éljen. Ez a kezdet. Aki képtelen lemondani egy ízről, egy illatról, egy érintésről, a saját kényelméről, az igenis rabja a világ minőségeinek. Nem lesz képes a világot Istenhez való viszonyában, vagyis a maga mélységeiben látni és élvezni. És ezt nemcsak Krisztus tanítja, hanem minden lelki mester és a lelkiismeret is.

Nagyon jó lenne megtanulni Szent Ferenc atyánk imáját, melyhez hasonlót más szenteknél is találunk: „*Téritse el, Uram, értelmemet a te szent szerelmednek tüzes és mézédés folyama mindattól, ami az ég alatt van, hogy meghaljak a szerelmed iránti szeretettől, ahogy te irántam való szeretetből meghalni méltóztattál.*” Ez nem a teremtmények megvetése, hanem a teremtmények bálványozásának visszautasítása, vagyis a teremtmények igazi szeretete. Egyéniségük legmélyebb megbecsülése, mert minden teremtmény, egy virágos ág, egy jóleső falat legmélyebb tulajdonsága nem az, hogy virágzik, illatozik, vagy jó íze van, hanem hogy Istentől jön, s hogy pontosan olyan, amilyennek ő akarja. A dolgok nem tudnak nem szentek lenni, mert szentnek lenni annyi, mint olyannak lenni, amilyennek Isten akarja.

Még fontosabb, hogy döntéseinket is a végső ok és a végső cél, a boldog Szentháromság és az örök élet reményében hozzuk meg. Ha döntéseink az események és a dolgok felületébe kapaszkodnak, gyökértelenek maradunk. Tehát ne aszerint döntsünk, ami hiúságunknak jobban kedvez, ami kényelmünket kielégíti, ami kellemesebb, testiesebb, bár megengedett. Amikor ezek a választásainkat eldöntő motívumok, akkor rálépünk arra az útra, amelyet Jézus széles útnak nevez. Az pedig, tudjuk, hogy hová vezet... Persze, ez ne jelentsen hamis aszketizmust. Nyugodt lélekkel kell tudni pihenni, ünnepelni, kikapcsolódni, örülni egy jó ebédnek. Mégis, ha mindig ezt keressük, akkor nem keressük Istent.

Az volna az igazi, Isten szándéka szerinti, hogy minden találkozás a teremtményekkel mintegy áldozás, *communio* legyen, de miattunk nem az. Mert mi kisajátítjuk, Isten-szerepre használjuk.

Nagyon fontos, hogy elmélkedéseinkben, ha jelentkezik, adjuk át magunkat a csodálkozásnak, csendnek és a mélység megízlelésének. Ne akarjunk prédikációt, okos gondolatokat írni, előadást szerkeszteni, megfogalmazni valamit akkor, amikor Isten szinte kikapcsolta, elnyugtatta gondolkodásunkat. Milyen nagy kegyelem az!

Az értelem

Míg a tudomány ajándékának tárgya a teremtett világ, az értelem ajándékáé a kinyilatkoztatás világa. És ez is csak a Szentlélektől jöhet, hiszen ő ismeri egyedül az Isten mélységeit.

A kinyilatkoztatással kapcsolatban, amely Ábrahámától a prófétákon keresztül tartott Krisztusig, és Krisztus Urunk által beteljesedett, csak két magatartás létezik: vagy elfogadom, vagy visszautasítom. Olyan nincsen, hogy felét elfogadom, felét visszautasítom. Nincs jogom az ész ítélőszéke elé citálni egyik vagy másik hittitkot. Ha valamelyiket elutasítom, mi alapján fogadom el a többit?

Van valami hasonló az emberi kapcsolatokban is. Sok mindent megtudhatok a másik emberről, ha megfigyelem. Akár tudományos vizsgálatnak is alávettem. Szabadságának legbensőbb világát azonban csak akkor ismerem meg, ha méltat arra, hogy szól hozzám, én pedig meghallgatom. És most megértjük, hogy a teológia nem kevésbé tudomány, mint a matematika, csak más a módszere. Mert egy személy szól hozzám, és a személyhez, már a teremtett személyhez sincs más hozzáférési lehetőségem, mint ez az alázatos hallgatás. A teológia a hallgatás tudománya, a meghallgatásé.

Nevetséges, ha valaki kijelenti, hogy a természettudományok biztos ismeretet adnak, a hit pedig bizonytalant, tehát a természettudományokra lehet építeni, a hitre nem. Az a hit, amelyet a kereszténység megvall, nem véleményt, bizonytalanságot fejez ki, hanem a forrásra utal: Isten szólt. Amire a hit irányul, azt nem az értelmekkel következtettem ki, hanem meghallgattam valakit. A tudomány adataiért a természetes értelem felelős, s a természetes értelem dolgozza fel. A hit adta tudás sem kevésbé biztos, sőt! Hiszen személyes életünket nem a természettudományok adataira építjük, hanem a személyes kapcsolatokra, amelyekben szintén hitre, bizalomra van szükség, kevés az egzakt tudás.

Így tehát nem csoda, hogy Isten belső életét és titkait is azon az úton lehet leginkább megismerni, ahogy egy teremtett személy titkait. Szól magáról, kinyilatkoztatást ad, én pedig elfogadom. De ahhoz, hogy igazán megismerjem a másik emberi személy belső titkait, hogy belelássak a mélységeibe, kell, hogy a lelkéből adjon nekem. A barátság legmélyebb tapasztalatát fogalmazta meg Nazianzi Szent Gergely, amikor barátjáról, Szent Vazulról írva kijelentette: „*egy lélek voltunk két testben*”.

A személy megértéséhez kevés a következtetés, a logikus értelem. Ahhoz az kell, hogy legbensőbb életében is részt vegyek a szeretet által, mert a szeretet egyesít, és az értelemmel föl nem fogható mélységekbe enged bepillantást. Emberek között is előfordul, hogy aki szeret bennünket, jobban ismer, mint mi saját magunkat. Végül ugyanis a szeretet maga válik megismerő képességgé. Ez a ferences iskola, a voluntarista iskola tanítása, mely egyre jobban igazolódni látszik a XX. század végén.

Az Úr Jézus saját Lelkéből adott nekünk, hogy megismerjük őt. Isten titkai megértésének ezen fokán túl nem segít többé a hittudomány, amely szükséges egy darabig, de itt már a szeretet veszi át a vezető szerepet.

Dante nagy műve, az *Isteni színjáték* igazában Aquinói Szent Tamás művének gondolatmenetét követi. A hittől megvilágosított értelem a misztérium kapujáig jut csak el, s ott a szeretet veszi át a vezetését. Az istenlátásról ír a Paradicsom 33. énekében, az utolsó sorokban:

*„Miként a mérnök, ki a kört szeretné
megmérni, töpreng, hogy titkába lásson,
de mérő elvét hasztalan keresné:
ollyá tett engem ez új látásom
töprengve tudni, hogyan egyesüle*

*kör a képpel, s hogy árad át egymáson,
de szárnyam ahhoz hasztalan feszüle –
míg villám fénye tárta szememet fel
és égő vágyam ekként teljesüle.
Csüggedtem volna, lankadt képzelettel,
de folyton gyors kerékként forgatott
vagyat és célt bennem a Szeretet, mely
mozgat napot és minden csillagot.”*

Az értelem ajándéka tehát összefüggésben van a szeretettel. A szeretetben történő megértés olyan megértés, amilyennel Assisi Szent Ferenc pillant a megtestesülés titkába Greccióban Karácsony éjszakáján, vagy Krisztus kínszenvedésének misztériumába úgy, hogy megjelennek testén az Üdvözítő szent sebei.

Hogyan ápoljuk ezt az ajándékot? A kezdők olvassák a Szentírást, tanulják a hittant, naponta elmélkedjenek, és vezesse őket a szeretet. Különösen a teológia művelésének magasabb fokán mutatkozik meg, hogy valakiben megvan-e ez az ajándék, vagy nincs. Különösen a férfiakat fenyegeti az – láttam a volt tanítványaimat –, hogy megszedíti őket a tudomány. A nők szerencsésebbek. Láttam egy-két nővért, aki teológiát végez, átelmélkedve, átérzve, olykor a könnyekig meghatódva. Hiszen arról szól ez a tudomány, akit szeretek: Jézusról! Annál veszélyesebb viszont az „okos” apáca, aki megfejtette Isten titkait, és tudja, hogyan kell érteni azokat: nem úgy ám, ahogy a Szentírásban le van írva, hanem egészen másképp, „modern” értelmezésben...

A haladók élete már az isteni titkok világának medrében folyik. A lelki élet és a pszichikai élet között óriási különbség van, s itt inkább a nők vannak a veszélyben, mert hajlamosak túlzásba vinni önmaguk elemzését, érzelmi életük boncolgatását: ez és ez fáj, ezt és ezt érzem, ettől és ettől félek. Ez nem lelki élet, hanem önsajnálát, amivel kár a gyóntató papok idejét rabolni. A lelki élet egészen más! Isten felé fordulunk, mint Lisieux-i Szent Teréz. Betegen fekve, egyik nővértársa sértésétől megsebezve is azt kérdi az őt meglátogató nővértől: Mit hallottál az Evangéliumban? Megragadott valami ma a zsolozsmában? És élete a pszichikai élet sekélyes medréből Isten életébe helyeződik át. Nem az a fontos számára, ami külsőleg: testileg, pszichikailag, egyénileg vagy közösségileg történik vele, jóllehet kötelességét mintaszerűen elvégzi, hanem az Úr egy szava, amely világosságot gyújt lelkében. Nem a profán időben él, amely a változások egymásutánja, bár mindig nagyon pontos, hanem a liturgikus időben, amelyet az Úr ünnepei, és a szent időszakok tagolnak.

És a tökéletesek? Ők olyanok, mint Szent János, a szeretett tanítvány: odahajtják fejüket Jézus keblére, és ízlelgetik az isteni titkokat. És ez már átvezet a Szentlélek harmadik és legnagyobb ajándékához, a *bölcsesség*hez.

A bölcsesség

A *bölcsesség* úgy foglalja össze az összes többi ajándékot, mint ahogyan a szeretet az erényeket. Ez nem a görög bölcsesség, a filozófia, hanem az isteni dolgok ízes ismerete, ahogy Szent Bernát megfogalmazta. A Szentlélekhez intézett orációban is ez áll: *recta sapere*, add, hogy az igaz dolgokat ízlelhessük. Ez az az ajándék, amely magát a szeretetet is teljessé teszi itt a földön. Ez talán furcsán hangzik, s azt a látszatot keltheti, hogy ellentmond annak, amit eddig tanítottam, hiszen a szeretet a mindent tökéletessé tevő tűz, hogyan lehetne hát teljessé tenni? Pedig nincs ellentmondás. Nem azt mondtam, hogy a bölcsesség tökéletesíti a szeretetet, hanem hogy teljessé teszi, mert a tökéletes szeretet nem biztos, hogy teljes.

Mikor tökéletes a szeretet? Akkor, amikor megvalósul a teljes önátadás, a lelki sötétségben, a szárazságban, elhagyatottságban, minden vigasztalást nélkülözve is. Ez a tökéletes szeretet azonban nem teljes. Mert csak a kölcsönös, viszonzott szeretet és annak ízlelése, megtapasztalása a teljes szeretet. A mennyországban nem a tökéletes szeretetre jutunk csupán, hanem a teljes szeretetre: a szeretet tiszta örömeire és élvezetére. A húsvéti idő könyörgésében ezért így imádkozunk: „*Add, hogy az örökké tartó örömök élvezetére jussunk!*” Szükséges, hogy legalább egyszer megízleljük a szeretet teljességét itt a földön, különben nem érhetnénk el a tökéletes szeretetet, mert nem tudnánk kitartani.

A bölcsesség ajándéka azonban képessé tesz arra, hogy az egyszer megtapasztalt édesség ízével egész földi életünkre jóllakjunk. Az birtokolja a bölcsesség ajándékát, aki megízlelte Isten szeretetének édességét, s aki ennek emlékét újra és újra felidézi magában. A bölcsesség megingathatatlaná teszi a hitet, mert mintegy tapasztalati ismeretet ad az isteni dolgokról.

Az áldozás percei igen fontosak. Azt valljuk az Oltáriszentségről, hogy „*minden gyönyörűséggel teljes*”. Ezen a ponton már nem kísért a hitetlenség, s ha kísértene is, nem ér el a szívünkig. A reménynek rendkívüli szilárdságot ad, mert azt ízlelteti meg, abba kóstolunk bele, ami vár ránk a mennyben. Igen, Jézus nem ment a színeváltozás hegyéről mindjárt a mennybe, hanem vállalta értünk a szenvedést, az apostolokkal azonban előre megkóstoltatta a mennyország édességét, s velünk is ezt teszi életünk Tábor hegyi élményeiben.

Isten éppen azért adja meg nekünk az eljövendő dicsőség megízlelésének örömét, hogy ebből merítsünk erőt mindennapi kereszthordozásunkhoz, a jó harc megharcolásához.

Amit szem nem látott, fül nem hallott, ami az ember szívébe föl nem hatolt, azt készítette Isten azoknak, akik szeretik őt. De akkor Szent Pál honnét tud róla? Olvassuk tovább: *Nekünk azonban kinyilatkoztatta Isten a Lélek által.* (1Kor 2,9-10)

A Szentlélek az Egyházban

A Szentlélek Isten legnagyobb műve az Egyház. Szent Péter apostol Pünkösöd napján kiállt a Jeruzsálembé felzarándokolt honfitársak és idegenek elé, és így szólt: „*Miután tehát Isten jobbjá felmagasztalta őt, és elnyerte az Atyától a Szentlélek ígérését, kiárasztotta azt, akit ti láttok és hallotok.*” (ApCsel 2,33) Tehát az Egyház az a látható, hallható jel, amelyet az Atyaisten alkotott, mégpedig ahogy a görög atyák mondanák, a két kezével: elküldte a Fiút és elküldte a Szentlelket. A világmindenségben, a történelemben nincsen nagyobb, kézzelfoghatóbb isteni mű, mint az Egyház, amely Krisztus titokzatos teste. Gondoljunk arra az első ünnepélyes isteni mondásra: „*Teremtsünk embert képünkre és hasonlatosságunkra!*” Isten egy Isten, de három személy, ezért az emberiséget is mint személyek közösségét akarja, amelyben olyan egység van, mint a Szentháromságban. Ehhez adta a Szentlelket egységesítő erőül. Talán a kinyilatkoztatás legnagyobb mondata ez: *Isten szeretete kiáradt szívünkbe a nekünk adott Szentlélek által.* Megáll az emberi értelem! Isten saját benső szeretete, legbensőbb titka lett az ember titka.

Isten kezdettől fogva Egyházat akart. A bűn hiúsította meg ezt az eredeti tervet, és Egyház helyett emberiség lett a maga vallásaival és államrendszereivel. A mindenkori államhatalom azon törekvése, hogy egyben Egyház is legyen, és mindent összefogjon, Isten örök tervéről tanúskodik – és persze arról, hogyan torzult el mindez az ember bűne miatt. Az Egyháznak viszont nem ezen a szinten kell restaurálnia az isteni tervet. A bűn merénylet az Egyház ellen, pontosabban az Atyaisten Egyházat teremtő szeretetének és a Fiú elküldésének visszautasítása, a Titokzatos Test visszautasítása, s a Szentlélek kiáradásának akadályozása. Függetlenül attól, hogy a bűn ki vagy mi ellen irányul, lényege szerint Istennel és Egyházával való szembefordulás. Éppen ezért az Egyház megszületése alapvetően a bűnön és a halálón aratott győzelem, és mélységeiben a pokol kapui sem vesznek erőt rajta.

De térjünk csak vissza Szent Péter pünkösdi beszédéhez. Tehát az, amit látunk és hallunk, az Egyház születése, a Fiúisten és a Szentlélek elküldésének az eredménye. Az emberről nagyon sok igazságot ki lehet mondani, rondát és szépet egyaránt, a pornográfiától a legmagasabb szintű szépirodalomig, a szociológiai művektől a filozófiai, antropológiai művekig, de ez mind csak részigazság. Nekünk, akik hiszünk, úgy kell az emberre tekintenünk, ahogyan Isten tekint rá. És a legmélyebb valóság nem az, hogy irigyek is tudunk lenni és gyilkolni is képesek vagyunk, vagy hogy bár rosszak vagyunk, tudunk jót is tenni, hanem az, hogy Isten képmása vagyunk, még ha eltorzított, elhomályosult képmása is. És ez nem csupán egy szép jellemző vonása az embernek a sok rúttal szemben, hanem a legmélyebb valóság minden rút és szép mögött, a legnagyobb titok minden titkon túl. Ez azt is jelenti, hogy az ember mélységeibe leszállva valamiképpen Istennel találkozunk. Ezért Istent nem lehet száműzni a földről, mert ehhez az embert kellene száműzni. Rendkívüli jelentőségű tehát az a kijelentés, hogy Isten az ő képére és hasonlatosságára teremtett bennünket. Így akart jelen lenni a kozmoszban. Ennek logikájából fakad a megtestesülés titka. Ugyanígy, amit most a Szentírás alapján az Egyházzal végiggondolunk, hogy szívünkbe fogadjuk és soha többé el ne felejtsük, az nem az Egyháznak, a papságnak és a híveknek szép és jó oldala, idilli képe a másik, ugyancsak létező rút és visszataszító oldallal szemben, hanem az Egyház minden jó és minden rossz tulajdonsága mögött lévő isteni terv és isteni valóság.

Az út, amelyre most hívlak benneteket, testvérek, ma nagyon nem divatos út: a liturgia útja. Az Egyházat nem kell megalapítani, mert meg van alapítva, illetve állandóan a születés állapotában van, hanem le kell szállni misztériumának mélységeibe, és ahhoz megtérni, amit ott látunk. Annak a közösségnek van jövője, méghozzá óriási jövője az Egyházban, amely

nem a divatos értelemben vett jó közösség akar lenni, hanem elhatározza, hogy Isten jelenlévő szentháromságos művét keresi az Egyházban, s azt felvállalja, felhossa a felszínre és ahhoz igazodik.

Ugyanez áll a családalapításra is. A II. vatikáni zsinat úgy fogalmaz, hogy a keresztény család az Egyház kicsiben: *ecclesiola*. A férfi és a nő házastársi kapcsolatának a Szentháromság titkában kell meggyökereznie. Van egy szerető és egy szeretett lény, de jelen van maga a szeretet is: a Szentlélek. Ez a házasság pünkösdi vonatkozása, s ilyenformán a házasságot a Szentháromság képeként is fölfoghatjuk.

Ha egy egyházközség vagy egy szerzetesközösség meg akar újulni, vegye a bátorságot, hogy arra figyeljen, ami az Egyház a maga mélységeiben, s azt vállalja föl. Mert sokkal könnyebb az Egyházzal egy divatos képet adni, hogy megnyerjük a fiatalokat, de akkor minek nyertük meg őket? Az Egyház divatos képének, amely el fog múlni, mert más lesz a divat. Tíz év múlva majd újra csak divatos képet akarunk festeni róla más kiadásban. Ez nem azt jelenti, hogy nem kell megfelelnünk a kor kihívásaira. Igenis észre kell vennünk az idők jeleit, de az Egyház a hit tárgya. így vallunk a Hiszekegyben: „*Hiszem az egy katolikus keresztény Anyaszentegyházat.*” Ezért nemcsak az Atyához, a Fiúhoz és a Szentlélekhez kell megtérnünk, hanem az Egyházhoz is mint Krisztus Titokzatos Testéhez. Ami az Egyházban nem a hit tárgya, az emberi ésszel alakítható és alakítandó. A liturgia azonban a hit tárgya és forrása, nem szabad tehát kényünk-kedvünk szerint változtatgatni, hozzátenni vagy elvenni belőle, mert azzal magát a hitet változtatjuk meg.

Nézzük most azt a szöveget, amely az Egyházra vonatkozó tanítás szentírási alapigéje, s amelyet elolvasva kétféle reakciónk lehet: vagy az elfogadás és ujjongás e csodálatos misztérium miatt, vagy pedig az unatkozás.

Aldott legyen Urunknak, Jézus Krisztusnak Istene és Atyja, aki Krisztusban minden mennyei, lelki áldással megáldott minket.

*Mert kiválasztott minket őbenne
a világ teremtése előtt,
hogy szentek és szeplőtelenek
legyünk előtte a szeretetben.
Eleve arra rendelt minket,
hogy fiaivá fogadjon Jézus Krisztus által,
akarátának jóságos tetszése szerint,
és magasztaljuk dicsőséges kegyelmét,
amellyel megajándékozott minket szeretett Fiában.
Benne van számunkra a megváltás az ő vére által,
a bűnök bocsánata,
kegyelme gazdagságának megfelelően,
amelyet igen bőségesen juttatott nekünk
minden bölcsességgel és ismerettel.
Megismertette ugyanis velünk
akarátának a titkát jóságos tetszése szerint,
amelyet elhatározott benne,
az idők teljességének megvalósításáról:
hogy Krisztusban mint Főben újra összefogjon mindent,
ami az égben és ami a földön van.*

*Benne részesei is lettünk az örökségnek, mi, akik erre rendeltettünk annak végzése szerint,
aki mindent akarátának végzése szerint cselekszik, hogy magasztaljuk az ő dicsőségét, mi,*

akik már azelőtt is reméltünk Krisztusban. Benne ti is hallottátok az igazság igéjét, hittetek is neki, és megkaptátok a megígért Szentlélek pecsétjét, aki foglalója örökségünknek, amíg Isten teljesen meg nem váltja tulajdonát dicsőségének magasztalására. (Ef 1,3-14)

E szédületes szövegben talán úgy lehet kiigazodni, hogy nagy alázattal és egyszerűséggel észrevevessük az összetartó elemeket.

Ez szentháromságos szöveg. Szent Pál a mi Urunk, Jézus Krisztus Atyját áldja, a teremtő Istent, aki Krisztusban kiválasztott minket, fiává tett, de mivel vétkeztünk, ezért meg is váltott, s benne megkapjuk a Szentlélek pecsétjét. És itt minden beteljesedik. Az Egyház csak utalásszerűen szerepel a szövegben, de nagyon is jelen van. A *minket* és a többes szám első személyű igealakok az Egyházra vonatkoznak, amely most előttünk áll a Szentháromságban élő gyökereivel.

Három időmegjelölés szerepel ebben a szövegben. Az első a minden időt megelőző örökkévalóság, amikor még csak egyedül az Atya szívében élt a világra vonatkozó terv, melyben a világ és az Egyház egy. A második a teremtés, amelyben tudunkra adta jószágos tetszése szerint akaratának titkát, vagyis megalapozta az Egyházat, amit a bűn kikezdett, de megsemmisíteni nem tudott. Harmadikként pedig az eljövendő örök életről beszél, amelynek zálogát, pecsétjét, előzetesét már megkaptuk a Szentlélekben, s ezzel kezdetét vette a teremtés végső beteljesedése.

Először a világ teremtését megelőző örökkévalóságban, vagyis az Atya örök tervében lévő Egyházat nézzük. Amikor a Szentlélek föltár valamit nekünk a Szentírásban, akkor nem kell *belátni*, hogy mindez miért fontos, elég *tudnunk*, hogy szükséges. Ez a szabadulás módja. Ha még nem is érzékeljük, mert éppen más problémák foglalkoztatnak, mégis azokra is csak ez az igazi megoldás: Isten örök tervének szemlélése.

Szent Pál apostol az efezusiaknak írt levelében csak a negyedik fejezetben kezd erkölcsi kérdéseket tárgyalni. Csak itt írja le azt a világot, mely ugyanaz a világ, amely minket is körülvesz, ahol a pogányoknak sötétség borult az elméjükre, elidegenedtek az istenes élettől, tudatlanság tartja fogva őket, szívük megátalkodott, hogy reményüket veszítve fajtalanságra adták magukat, és hogy nyereségvágyból mindenféle ocsmányságot üznek. (vö. 17-19) Szent Pál nem járt a fellegekben, nagyon is tisztában volt korának kísértéseivel és bűneivel, közlőről ismerte azokat, akiknek írt, s a veszélyeket is, melyek leselkedtek rájuk. De nem elégedett meg azzal, hogy kórképet adjon az erkölcsi állapotokról, hanem Isten szívében kereste a megoldást rájuk. Csak Isten szívéből kiindulva és onnét megvilágítva lehet elfogadni ezt az életet.

Ezért nem hiszek az olyan jelenésben, amelynek üzenete csak arról szól, hogy micsoda fertőben élünk, hogy mennyire elzüllött az emberiség, és nem beszél az Atya örök tervéről, nem adja ezt a végtelen nagy perspektívát.

Azt írja Szent Pál az efezusiaknak, hogy Isten öröktől fogva gondolt ránk. Ez az egy mondat elég lenne nem egy napra, egy egész életre. Egyáltalán, hogyhogya gondol ránk? Az az Isten, akit mi fel tudunk fogni az értelmünkkel, a filozófusok istene nem gondol az emberre így és öröktől fogva. Ő viszont Krisztusban kiválasztott, vagyis megteremtett, és fogadott fiává rendelt bennünket. Az idők teljességétől fogva Krisztusban mi is gyermekei, fiai lettünk az Atyának. Az Egyház titkát csak itt, a gyökereiben érthetjük meg, az örök isteni tervben, s ugyancsak itt pillanthatjuk meg a világ létezésének isteni indítóokát is, mert az Egyház és a világ Isten tervében egységet alkot. Továbbá látjuk a megtestesülésnek és a Szentlélek kiáradásának abszolút jellegét, vagyis hogy semmitől se függ, de minden jó belőle származik.

Isten gondolataiban nincs időbeliség, nincs olyan, hogy egyszer csak gondol valamire, ami az előbb még nem volt az eszében. Isten nem is gondolkodik, mert a gondolkodás gyakorlása annak elismerése, hogy amire most rájöttük, azt az előbb még nem tudtuk. De

gondolataiban van rend, értékrend. *A mélységeket szemléled s a kerubok fölött trónolsz.* (Dán 3,55) Pontosan arra nevel bennünket a teremtés és a kinyilatkoztatás által, hogy minden, ami rajta kívül van, hierarchikus rendbe illeszkedik. Van kevésbé értékes, értékesebb, s van abszolút érték. Az egész történelemben és az egész teremtett világban nincs nagyobb érték a mennyei Atya számára, mint a názáreti Jézus, az ő megtestesült Fia, illetve Fiának megtestesülése.

A megtestesülés tehát abszolút érték, amelyben minden más érték benne van. Erre vonatkozik, hogy *benne teremtett mindent.* Az örök megtestesülés, Karácsony fényében ragyog a mindenség. Isten ragaszkodik hozzá, hogy ezt az eredeti tervet szemléljük. E himnusz első részében szó sincs a bűnről és a megváltásról, hanem arról, hogy Krisztusért és Krisztusban van csak értelme mindennek. Nem a bűn miatt jött el, de mikor eljött, már egy hajótörött emberiséget talált – Isten ezt természetesen öröktől fogva látta, de nem emiatt kellett a Fiúnak eljönnie, hanem mert *így tetszett az Atyának* –, s így az emberiség irgalmas szamaritánusa lett. Isten első gondolata – nem időben, hanem fontosságban, rangban – a Fiú elküldése. Ez azonban magába foglalja a Szentlélek elküldését is, mert a Fiú, az örök Ige általa ölt testet Máriában, s később benne nyerjük el az istenfiúság kegyelmét.

Az ember csak a Szentlélek befogadása által létezhet Krisztusban, és mondhatja Krisztus Atyjának: „Abba, Atya!” Ezért majd amikor Szent János evangélista a Szentlélek elküldéséről beszél, amikor Jézus a hét első napján az apostolokra lehel és azt mondja: „*Vegyétek a Szentleket!*”, a teremtés első napját idézi fel, amikor Isten lehelete a vizek fölött lebegett, és azt, amikor a Teremtő Ádám orrába fújta az élet leheletét, és akkor lett élőlény. Ez volt az őspünkösöd. A bűntől függetlenül egy örök isteni terv szerint az emberiség Krisztus Titokzatos Testévé hivatott lenni, a Szentlélek kiárasztásával.

Így tehát az Egyház az az intézmény, az a valóság, amelyet Isten minden más teremtmény előtt akart. Ilyen szempontból tehát nem az Egyház van a világban, hanem a világ van az Egyházban. Ebben az ős isteni akaratban a világ és az Egyház egy, mint ahogy majd az lesz az utolsó ítélet után, a feltámadáskor is. A kárhozottak lesznek kizárva – magukat zárták ki. Itt van az Egyház és a világ kapcsolatának igazi mélysége, – de csak ebben a mélységben van átjárhatóság. Az Egyház nem sajátíthatja ki a világot, a társadalmi és politikai életet, s a parlamentet sem kötelezheti arra, hogy egyházi módon gondolkodjon. Az ember szívére vonatkozik ez a mélységes terv. Ez az Egyház katolicitásának, egyetemes voltának a gyökere. És most látjuk, hogy ez nem mellékes tulajdonsága, hanem legnagyobb ajándéka.

Valójában egyetlenegy missziós vallás sincs a kereszténységen kívül – még ha ma egyes szektás csoportokat hatalmas pénzzel is támogatnak, hogy vallásukat terjesszék –, mert csak Jézus Krisztus mondta azt tanítványainak, hogy menjetek az egész világra. És a zsidó embernek meg kellett hogy törjön a hite, még a Jézusba vetett hite is, hogy azután kivigye és megossa a pogányokkal.

„*Menjete az egész világra!*” Az Atya és a Fiú Lelke, a Szentlélek Isten tervében az emberek közötti kapocs, maga a Szeretet. Ő nem globalizáló, uniformizáló, nem is internacionális, hanem a szíveket egyesítő Lélek. Az Egyházra vonatkozó első kijelentés az Apostolok cselekedeteiben: *A hívek sokaságának pedig egy volt a szíve és a lelke.* (4,32) Ez az Egyház egységének ősforrása, és szentségének is alapja, mert egyedül Isten a szent – ahogy a *Glóriában* mondjuk –, vagyis a világtól elválasztott, megközelíthetetlen, egészen más, végtelen jó, tiszta világosság, illetve az, aki és ami Istenhez tartozik. Ebben áll az Egyház létbeli szentsége, jóllehet tagjai erkölcsileg nem feddhetetlenek. Igazában mindig az a feladatunk, hogy azzá legyünk, amik már vagyunk.

A Szentlélek nem felejtí Isten örök és szeplőtelen tervét, a bűn és megváltás mögötti ártatlan világot, amelynek kimondhatatlan ragyogása, édes íze, illata átjárja a szent liturgiát, és ha azt nem e világhoz akarjuk alkalmazni, hanem rajta keresztül Istenből, mint forrásból akarunk részesülni, akkor ezt az eredeti tervet föl is ragyogtatja. *Ne szabjátok magatokat e*

világhoz. – írja az Apostol. (Róm 12,2) Ezért is nagyon veszélyes a liturgiát a mai világhoz alkalmazni. Mindenesetre az egészen nyilvánvaló, hogy az ünneplésre összegyűlt nép a keresztdozatot jött együtt ünnepelni, s ugyanakkor emögött ott a dicsőséges Szentháromság és a Szentlélek műveként az Egyház a maga teljességében, Isten eredeti, ősi tervének ragyogásában.

De miért kell megpillantanunk a bűn nélküli, eredeti isteni tervet?

Ugyanez a kérdés fölmerülhet az Egyház Édesanyjával, a boldogságos Szűz Máriával kapcsolatban is, aki a Szeplőtelen Fogantatás. Miért vette ki őt Isten a Szentlélek kegyelme folytán Fia, Jézus Krisztus kereszthalálának érdemeiért az eredeti bűn alól? Mert csakis benne ismerjük meg az embert, magunkat a valódi mélységeinkben. A bűn nem tesz emberebb emberré, épp ellenkezőleg, elembertelenít. Csak a szeplőtelen emberben láthatjuk emberségünk igazi, mélységes valóságát. Ez a szemlélés általi gyógyulás. Ugyanígy az Egyház eredeti ragyogásában láthatjuk, tanulmányozhatjuk minden emberi kapcsolat legmélyebb valóságát, és az eljövendő világot. A szeplőtelen Szűz és a szeplőtelen Egyház nem idea, elérhetetlen esemény, hanem valóság, amelytől eltérve az ember az illúziók, a látszatok és az örök halál mélységeibe zuhan.

Az Egyház, mint láttuk, benne volt már a teremtésben. Persze Isten a világot, az embert fejlődő lénynek teremtette, hogy felnőjön hozzá, ezért a kezdeti kegyelem csak csíra volt. Ádám nem ismerte a Szentháromságot, mint ahogy a kisgyerek sem tudja, hogy az a férfi és az a nő, akit ő papának, mamának szólít, hogyan az apja és az anyja, mégis tökéletesen tudja élni a gyermek-szülő viszonyt. A bűn előtti emberiség így alkotott Egyházat tudta nélkül, és az Egyház akkor azonos volt a családdal és a családok kapcsolatával, a rokoni és baráti szálakkal. A bűn nélküli állapotban Isten országa és az Egyház azonos volt. S azonos lesz majd az egyetemes feltámadás után is – az Úr Jézus említi a világ kezdetétől az igazaknak készített Országot.

Ádám vétkével azonban törés keletkezett az emberiség és Isten Egyháza között. Az Egyház ugyanis nem csupán Istennek irántunk való szeretete, hanem a mi Isten iránti szeretetünk is. A bűnnel az emberiség mint hűtlen menyasszony megtörte az ő Teremtőjével való egységet, a Vőlegény, a Teremtő és Fölépítő szeretete azonban megmaradt. Az Isten országa ugyanis nem más, mint hogy Isten szereti az embert, hiszen magának teremtette. Az Egyház az Isten országán belül annyival több, hogy benne mi is viszonszeretjük az Istent úgy, ahogyan ő szeret minket Krisztusban.

Jézusban, a megtestesült Fiúban, illetve a Fiú megtestesülésében egy új és örök szövetség jött létre, mely a Szentlélek befogadásával vált teljessé. A kereszténység csak ebben a jegyesi misztériumban értelmezhető. Az Egyház megjelenésével kialakult Isten országának középpontja, egy hatalmas erőcentrum, ahol az ember viszonszeretheti az Atyát Isten Fia módjára a Szentlélekben. Az Egyház az üdvösség szentsége, s valamiképpen minden ember rajta keresztül nyeri el az üdvösséget.

Isten minden embert meghív az ő országába. Ádám elveszítette az istenfiúság kegyelmét, a Szentlelket, azonban Istenhez való hasonlósága megmaradt. Isten uralma így nem szűnt meg, de az Istentől elszakadt Ádám félni és rettegni kezdett. Ez a bűn legnagyobb büntetése, amelyet magában hordoz. Isten azonban Ádám után ment, saját Fiát küldte el hozzá. *Mert úgy szerette Isten a világot, az embert, hogy egyszülött Fiát adta érte.* Jézus pedig meghirdette Isten országát, és kinyilatkoztatta az Atya szeretetét. Saját halálában magára vette az ember halálát, följajánlva magát a bűnös emberért az örök Lélek által. És a Szentlélek létrehozta az Egyházat.

Milyen éhség van a mai ifjúságban a közösségre, a hiteles közösségre! Mi az, hogy hiteles közösség? Az, hogy hétvégén összejönnek, beszélgetnek, énekelnek, kirándulnak? Majd ha össze lesznek zárva egy rendházba, vagy mint férj és feleség egész életükre, akkor megtanulják, mi az a közösség! Ha ezt az összezártságot, végső soron az Istennel való

összezártságot meg akarják kerülni, akkor illúziókat kergetnek. A keresztény közösségbe becsempészett minden emberi ábránd a valódi közösség útjában áll. Össze kell törnie ahhoz, hogy a valódi közösség megmaradjon.

Azt szoktam mondani, az teheti le az örök fogadalmat, aki már százszor elképzelte, hogy nem ide való, és az égvilágon semmi se vonzza, és Jézusért mégis itt marad. Persze, kell az öröm, kell a lelkesedés, a vonzalom, de ez mindig csak az indulás. Jézust is mindent otthagya követték a tanítványok. Amikor azonban Jézus az élet kenyeréről beszél, és megkérdi tőlük: „*Talán ti is el akartok hagyni?*”, így felelnek: Uram, mi ugyanúgy nem értünk, mint a többiek, mégis maradunk, mert neked örök életet adó igéid vannak.

Dietrich Bonhoeffer írja: „*Aki a keresztény közösségről alkotott álmát jobban szereti, mint magát a közösséget, az minden őszinteség, komolyság és odaadás mellett is csak a keresztény közösség elrontója lesz.*” Isten gyűlöli ezt az ábrándozást, mert az ilyen ember perbe száll először testvéreivel, utána Istennel, s végül kétségbeesésében önmagával.

Mi szükséges egy keresztény közösség megalakításához? Az, hogy észrevegyük, Isten már megalapította. És az, hogy ezt a mély közösséget felvállaljuk egészen addig, hogy a Szentlélek által Krisztusban élő áldozat legyünk. Ez az a krisztusi halál, mely ugyanabban a pillanatban megdicsőülés is. Egy rendet csak így lehet megalapítani. Szent Ferenc megtapasztalta ezt hosszú évek alatt, miközben társai szép lassan mindent kiszedtek a kezéből. Mégsem hagyta ott őket, hanem „beállt” testvérnek. Valahogy életünk alaptörvénye ez: *Ha a búzaszem el nem hal, nem hoz termést.* Ha azonban valóban a Szentlélekben hal el, akkor ez maga a megdicsőülés.

Isten valóban lerakta közösségünk, az Egyház alapját, amikor a megváltás gyümölcseként szívünkbe kiárasztotta szeretetét a nekünk adott Szentlélek által. Szeretnénk persze a szeretet érzelmeiben és hangulatában élni, s ez nem is rossz, hiszen az örökkévalóságban majd abban élünk. Most azonban meg kell vizsgálnunk, hogy milyen lélektől jön ez a jó hangulat és kellemes érzés, s vennünk kell a fáradságot, hogy széthúzásunk és meg nem értésünk vagy éppen barátságunk és rokonszenvünk mélyén fölfedezzük az Isten által lerakott közös alapot, az egy Lelket, a Szeretet Lelkét, aki a létezés legmélyebb rétegében alkot belőlünk közösséget, Egyházat.

Benne ti is hallottátok az igazság igéjét, hittetek is neki, és megkaptátok a megígért Szentlélek pecsétjét, aki foglalója örökségünknek, amíg Isten teljesen meg nem váltja tulajdonát dicsőségének magasztalására. (Ef 1,13-14)

Az *örökségünk foglalója* kifejezés azt jelenti, hogy a Szentlélek már előre részesít bennünket az örök életben, bár most még a hit és a remény által. Amit mi most a mélységben élünk, nem különbözik az örök élettől. Isten gyermekei vagyunk, és megkaptuk a Szentlelket.

Ez az a két ajándék, amely az idők teljességét jelzi. *Amikor érkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született, és a törvény alattvalója lett, hogy azokat, akik a törvény alatt voltak megváltsa, és elnyerjük a fogadott fiúságot. Mivel pedig fiak vagytok, Isten elküldte Fiának Lelkét szívünkbe, aki azt kiáltja: „Abba, Atya!”* (Gal 4,4-6) Már az is zseniális, hogy ezt Szent Pál ilyen tömören össze tudja foglalni. Ha az ember állandóan olvassa, tanulmányozza a Szentírást, úgy, hogy már belőle él, előbb-utóbb ráébred arra a bizonyosságra, amely az evidencia erejével hat rá: ez nem egy ügyesen megszerkesztett vallási szöveg, hanem egyszerűen arról van szó, hogy minden mindennel összefügg! A Lélek kiáradása az Egyház tagjait Krisztussá alakítja, az Atya gyermekévé. A nagyon fontos *fogadott* jelző nem azt jelenti, hogy kevésbé vagyunk fiai az Atyának, mint Krisztus, hanem hogy mi a semmiből teremtettünk, Krisztus pedig öröktől fogva Fiú. A Szentlélek cselekvése mindig teremtés, hiszen a szeretet teremtő erő, az emberi szeretet is, amely a létezést érinti meg bennünk. Nem azt mondja, hogy jó, hogy ilyen vagy, hanem hogy jó, hogy vagy. Nem

halhatsz meg, örökkévaló vagy. Ezt azonban csak az isteni szeretet mondhatja ki reálisan, az emberi szeretet csak annyiban, amennyiben isteni szeretet, vagyis teljes, igazi szeretet.

„Bizony, bizony mondom neked: ha valaki nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába” – mondja Jézus Nikodémusnak (Jn 3,5), vagyis nem örökbefogadás, hanem születés által leszünk az Atya gyermekei. *Mindazoknak azonban, akik befogadták (Krisztust), hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek; azoknak, akik hisznek az ő nevében, akik nem a vérből, sem a test ösztönéből, sem a férfi akaratóból, hanem Istenből születtek.* (Jn 1,12-13) Ez a kijelentés a János-evangélium Prológusában a keresztségre utal. Elég lenne egyetlen szentséggel foglalkozni egy életen át, hogy beleszédüljünk, szinte beleőrüljünk a gyönyörűségbe! Nem tudjuk, mik a szentségek. Fel sem fogjuk, micsoda isteni ajándékot kaptunk bennük. Nem megszavazás kérdése, hanem abszolút kötelességünk, hogy belőlük éljünk. Csak általuk, csak belőlük élve ízlelhetjük meg az istengyermekség csodáját.

Szent Péter apostol írja: *Szívből szeressétek egymást, újjászületve nem romlandó, hanem romolhatatlan magból Isten élő és örökké megmaradó igéje által.* És utána Izajást idézi: *Mert minden test olyan, mint a fű, s minden dicsősége, mint a fű virága; elszárad a fű és lehull a virága, az Úr igéje azonban örökre megmarad.* (1Pét 1,22-24) Tehát szembeállítja a földi életet a keresztségben nyert új élettel. Testi születésünk pillanatától kezdve a halál felé sodródunk. Az egynapos gyerek is öregszik, csak még nem látszik rajta. Az egész emberiség élete egyetlen hatalmas gyászmenet. S egyszer csak látjuk szembejönni Jézust. Tegyétek le a koporsót, mit sírtok – mondja, és fölkelte a halottat. A Szentlelket adja nekünk: bensőnkben új élet indul útjára, s szüntelenül a forrás felé tart.

Ősi keresztény tapasztalat, hogy belül nincs öregedés. Míg testünk a halál felé tart, személyünk a Szentlélekben való születéssel az örök élet felé – mert a keresztséggel nem fejeződött be a születés, hanem ma is tart. Itt kell megragadnunk a keresztény hit ajándékának lényegét. Ha ezt elfogadom és ehhez alakítom az életemet, minden kitisztul.

A lelki élet alapja nem egyfajta erkölcsi erőkifejtés – persze ez is szükséges –, hanem annak tudata, hogy elpusztíthatatlan élet van bennünk, az, hogy Isten gyermekei vagyunk, *az isteni természet részesévé lettünk* (vö. 2Pét 1,4). Igehirdetésünk, hitoktatásunk, egész misszióink kudarca, hogy ezt nem vesszük komolyan, hogy nem ebből élünk. Pedig azért, mert a Szentlélekben adott istengyermekség lelki valóság, nem kevésbé realitás, mint a földi élet, sőt igazában ez a legnagyobb realitás. Olyan valóságos a mi istenfiúságunk, mint amilyen valóságos Jézus Krisztus örök istenfiúsága. Csak mi részesedés által jutottunk hozzá, ő pedig a személyes egység révén. Ez az istenfiúság túlmutat testi, földi életünkön: az örök élet kezdete bennünk.

Amíg ezt nem kezdjük újra megtanulni, papok és hívek egyaránt, addig a liturgia, a szent istentisztelet nem lehet forrás és csúcspont. És viszont: amíg meg nem szeretjük a szent liturgiát, addig nem fogjuk fel az üzenetet, hogy Isten gyermekei vagyunk. A szentmise ugyanis ott érint bennünket, ahol Isten gyermekei vagyunk. Ébreszthet szép érzelmeket, jó gondolatokat is – de ez kevés, a szentmise nem erre való. A mise istengyermeki életünket táplálja bennünk, és ha semmit sem érzünk, akkor még jobban örülünk, mert ez az istengyermekség nem érezhető, mindenestül fölülmúlja az érzékelés világát. Időnként persze betör az értelmünkbe, a pszichénkbe, és a Szentlélek tanúsítja ilyenkor, hogy Isten gyermekei vagyunk. De a szentmise, a szent liturgia azt a réteget éri el bennünk titokzatosan, ahol az Atya számára születünk a Szentlélekben.

Aki a szentmisét anélkül akarja közelebb hozni a keresztény néphez, hogy rádöbbené istenfiúi méltóságára, az a szentmisét csupán eszköznek tekinti. Jobb esetben a hívek irracionális vallási vágyainak kielégítésére, rosszabb esetben az ifjúság megnyerésére – de minek? Hiszen kár bárkit is olyan egyháznak megnyerni, amely kevesebbet ad, mint az istenfiúság. Rettenetes és sokszorosán hamis vallási világot teremtünk, ha nem istenfiúságunk

titkával közeledünk a szent misztériumokhoz. A liturgikus ötletek egytől egyig halálraítelt vállalkozások, a legbugyutábtól a legesztétikusabbig, a legkimódoltabbig, mert kivétel nélkül mindegyik az ízlésénél fogva akarja megragadni az ifjúságot. Ez az ifjúság elárulása! Hol teszi egy fizikatanár, hogy nem magával a fizikával nyeri meg a fizikának a diákokat? Hogy jöhetett be ez a minőségromlás, ez a rettenetes rombolás az Egyházba? És nem számít, hogy a káplán úr tiszta lelkű és jó szándékú. Ezzel a jó szándékkal van kirakva a pokolhoz vezető út. Az egész keleti Egyházban fel sem merül az az örült ötlet, hogy a liturgiát valami más által szerettesék meg. Ahelyett, hogy alázattal a liturgia lényegéhez alakítanánk gondolatainkat, akaratainkat, ízlésünket, mindennapi életünket, a liturgiát alakítgatjuk, legjobb esetben jó vallási elgondolásainkhoz, missziós terveinkhez, pasztorációs irányvonalunkhoz, végül akaratainkhoz és ízlésünkhöz, és végül mindennapi életünkhöz. Ez borzasztó! A gyerekeken és az ifjúságon lehet lemérni ennek kudarcát. Nem beszélve arról, hogy ez hirtelen megváltoztat egy alaphelyzetet. A mise arra való lesz, hogy megnyerjünk embereket, holott eredetileg a Vőlegény és az ő Menyasszonya, az Egyház bensőséges együttléte, ahol nincs helye kívülállónak.

Nagyon sokat jelent az, hogy az ősegyház csak akkor beszélt a szentmiséről, amikor már megkeresztelte a felnőtteket. Mert tudta, hogy addig nem értené meg a misztériumot, mert az istenfiúság kegyelme kell hozzá. Még ahhoz is, hogy az Evangéliumot az Egyház hitével hallgathassa. Istengyermezségünk kegyelmét vesztegetjük így el. Milyen kár, hogy éppen az istenfiúság Lelkének, a szent liturgia Lelkének, a Szentléleknek nevében csinálják mindezt!

Egyetlen hiteles, maradandó, szentlelkes irányzat van az Egyházban, az utolsó vacsora óta a világ végéig: a szent misztériumoknak istenfiúságunk tudatában történő szegényes, de méltó, nem világias ünneplése. A szegényesen azt értem, hogy lemondunk mindenféle érzelmi fölajzottságról. A szentmise a legszebb és legistenibb valóság a földön, de csak akkor, ha nem magunkat, nem evilági értelemben vett közösségünket ünnepljük, hanem az istenfiúságunk mélységeiben létrejövő közösséget. Ratzinger bíboros írja: *„Az a közösség, amely magát ünnepli, valójában nem ünnepel semmit. Az a képlet, hogy az oltárt teljesen körülzárjuk egy zárt láncban, így fogjuk a kezünket, az a képlet, amire a legerőszakosabban kell reagálni, mert semmi köze az Egyházhhoz.”*

Miután az Egyházzal szóló elmélkedésünk során eljutottunk az istenfiúság valóságához, nézzük meg ennek az ajándéknak az újdonságát. Az Ószövetség nem ismerte az Isten Lelkében történő születést. Bár Joel próféta által előre mondta Isten, hogy *„kiárasztom lelkemet minden emberre”* (3,1), de ki gondolta volna, hogy ez a harmadik isteni személy lesz. Azt hitték, az isteni erő, az ihletés lesz az. Ezekiel óta az Ószövetség Isten Lelkének kiadását a messiási időkre várta. Ezt érezte meg Keresztelő János, aki azt mondja, hogy a *Messias Isten Lelkébe fog alámeríteni, megkeresztelni benneteket.*

A két nagy ajándék, a Fiúisten és a Szentlélek akkor lehet a hívőké, ha Jézus felmagasztaltatik. Jézus halálából, az ő átszűrt szívéből árad a víz a keresztség szentségében, s a vér az Eucharishtiában, s mindkettő a Szentlélekben áll fenn. A Fiú és a Lélek tulajdonképpen két nagy ajándék, melyeket az Atya nekünk ad, és egyben önmagát adja. Jézus azért megy el, hogy csakhamar visszajöjjön. Mikor, hogyan? A Szentlélekben. Itt marad a kenyér és a bor színe alatt, és visszajön a Szentlélekben. Mindkettőnek a feltétele, hogy előbb elmenjen az Atyához. Ha nem ajánlja fel magát áldozatul, nincs Eucharisztia. *„És ha én el nem megyek, nem jön el a Vigasztaló.”* Szent Pál az Úr Jézus Húsvétjából kiáradó Szentlelket egyenesen azonosítja az Ábrahámnak adott áldással, amely Krisztus Jézus által a pogányokra szállt, hogy a hit által elnyerjék a Lélek ígérését, (vö. Gal 3,14) És ez már az örök élet kezdete. Halálunk után lényegében nem lesz más életünk, mint amelyik már elkezdődött, istengyermeki életünk a Szentlélekben.

Ez a normális élet emberileg, pszichológiailag is, mert különben hiányzik valami emberségünkből. Bensőnkben, lelkünk mélyén valami Isten után kiált. Úgy vagyunk

megteremtve, hogy valakiben legyünk: Isten gyermekei a Szentlélekben. Ez az istenfiúság már az örökkévalóság kezdete. A mai idő, a mai nap és az eljövendő örök élet találkozik. Az Egyház maga is az időben elkezdett örökkévalóság helye és ideje. Azt megelőzően, hogy Korintusban, Tesszalonikában vagy Budapesten van, Jézus Krisztusban és az Atyaistenben és a Szentlélekben van az Egyház. S a szentmisében, amely, mondjuk, délelőtt 10 órától 11-ig tart, a konzekráció ideje Jézus húsvéti órája, az a pillanat, mikor Krisztust a Szentlélek feltámasztotta a halálból, és a világban jelenvalóvá tette. A Krisztust feltámasztó Szentlélek most is így működik, és a világba hozza a feltámadt Krisztust a kenyér és a bor színébe rejtve. És ugyanakkor létrehozza az Egyházat. Húsvét nyolcadnapján a megkeresztelteknek prédikálva Szent Ágoston azt mondja, hogy amit az oltáron láttok, az ti magatok vagytok. Azt veszitek magatokhoz, ami ti vagytok: Krisztus titokzatos testét.

Meglepő, mivel zárul, mivel teljeseedik be az Egyházzól szóló fonséges kinyilatkoztatás. *A Szentlélek örökségünk foglalója, míg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem szabadítja az ő népét.* Az Egyház igazi, mélységes élete – s az örökkévalóságban már csak ez lesz – Isten dicsőségének magasztalása.

A megszabadultak gyülekezete vagyunk. De az még nem igazi megszabadulás, hogy megszabadultunk a börtönből, sőt még az sem, ha elfordulunk a büntől. Az igazi szabadság az, amikor a végtelen jóra szabadulunk föl. Mert a szabadság nem önérték, csak a szeretni tudás egyik komponense. Ha hiányozna belőlünk, akkor gép lennénk, és nem tudnánk szeretni. De nem a szabadság a végső érték, hanem a szeretet. A szabadság arra való, hogy az ember oda tudja adni önmagát.

Ha kinyitjuk a Jelenések könyvét, mindenütt ének hangzik. Az abszolút és végső jó nem más, mint Isten dicsőségének magasztalása. Az Egyház Istent dicsőítő éneke a legvégső szabadulás elővételezése. Tehát nemcsak a megszabadított gyülekezet énekel és dicsőíti az Istent, hanem éppen azáltal szabadulok meg végleg, hogy őt dicsérem. Ezért egy egyszerű tanácsot fogadjatok meg: ha hibát vagy bünt követetek el, ami nagyon fáj, mindenekelőtt dicsőítsétek Istent! Mondjátok: Istenem, ha elkárhoznék is, te akkor is légy áldott örökké! Ez önmagában is mélységes szabadulás, persze nem a szentgyónás helyettesítője. És egészen biztos, hogy az Istent dicséző ember nem kárhozik el.

Az Egyház liturgikus istendicsérete nem mellékes, hanem a legfontosabb ügy. Mert minden elmúlik: az egyházpolitika, a különböző lelkeségi irányzatok, minden, de Isten dicsérete örökké megmarad. Nemcsak arról van szó, hogy hivatásos énekesek legyenek Isten népében, hanem még inkább arról, hogy Isten dicsőségének magasztalását tartsuk a végső értéknek, mely örök boldogságunk forrása lesz. Nem mindegy, hogy mit és hogyan éneklünk itt a földön, hogy az éneknek milyen a szövege és a dallama. Az a Szent Pál-i himnusz is, amelyről most elméledtünk, egy ősegyházi ének volt, liturgikus himnusz, melyet az Apostol beleszólt a levelébe.

A liturgikus élet kérdése legmélyén természetesen nem ének-zenei kérdés húzódik, hanem az Egyházzól és az örök életről vallott hitünk. Amikor egy novícius, aki addig soha életében nem énekel, a mindennapi zsolozsmázás folyamán megtanulja fölvenni a hangot, öntudatlanul is megfogalmazódik benne: Igen, mindig is szerzetes akartam lenni. Örökre itt maradok.

Dietrich Bonhoeffer írja:

„Bármilyen nehéz egy szólamban énekelni, a dolog valójában nem a zenei hozzáértésen, hanem a lelki hozzáálláson múlik. Abban az örömben, amit minden zenei foglalkozásunk ellenére egyes-egyedül az egyszólamú éneklés adhat, csak ott lehet részünk, ahol a közösség minden tagja a fegyelem megtartására törekszik. A közösség énekében az Egyház hangja szólal meg. Nem én énekelek, hanem az Egyház tagja lévén magam is bekapcsolódom az

Egyház énekébe. A közös éneklés tehát akkor tölti be feladatát, ha lelki látóhatárunk tágulását szolgálja.”

Ez az elmélkedés is ezt szolgálta: a földi Egyházat az égivel együtt szemléltük, mert nincs különbség földi és égi istentisztelet között, ahol a Főpap ugyanaz a Krisztus, és ahol az imádás a Trónon Ülőnek, a Báránynak és a Hét Lángnak szól.

Ahol az Egyház dicséri az Istent, ott nincs halál, nincs bűn. Itt vannak a szentek, itt vannak az angyalok. Nincs két Egyház, csak egyetlenegy. Szabadítson föl minket Isten Lelke nemcsak a bűnöktől, az kevés, hanem az ő dicsőségének magasztalására, így téve teljessé szabadulásunkat.

A Szentlélek a szentségekben

Isten minden imádságot meghallgat, de a neki tetsző módon és időben teljesíti. Thomas Merton írja, hogy azzal büntetne bennünket a legsúlyosabban, ha minden kívánságunkat teljesítené.

Egyetlen esetben azonban biztosan tudható, hogy a kérést azonnal teljesíti, mégpedig az imádkozó szándékának megfelelően. Ez pedig nem más, mint amikor az Egyház a Szentlelket kéri, hívja. Szent Lukácsnál olvassuk: „*Adja a Szentlelket mennyei Atyátok azoknak, akik kérik tőle.*” (11,13) Ezt a léleklehívást, görög szóval *epiklézist* hét alkalommal gyakorolja az Egyház: a hét szentség kiszolgáltatásakor. A szentségekről azt lehetne mondani, hogy mintegy állandósítják a pünkösdi eseményt. Amikor a pap epiklézist végez, akkor az Egyház imádkozik. Ez az imádság. A többi ima csak annyiban imádság, amennyiben ebbe belefoglalható.

A *keresztség* kiszolgáltatásakor talán még mi, papok sem figyelünk oda, hogy az epiklézis a keresztség szentelésének pillanatában történik. Létünk valamiképpen a vízből származik, ezért lett a víz az élet szimbóluma. És most a vízzel történik valami. Az, amit a pap Húsvét éjszakáján tesz, hogy rálehel a vízre, megjelöli Krisztus jelével, belehelyezi a húsvéti gyertyát, igazában csak kifejti, szimbolikusan ábrázolja azt, amit kér: küldje el Isten Szentlelkét és bocsássa bele a vízbe. Így jön létre a keresztség, amely bizonyos értelemben hasonlít az Oltárszentséghez, csak mivel a Szentlélek nem testesült meg, ezért itt az Isten nem testi formában van jelen. De a keresztség mindaddig, amíg a víz meg nem romlik, tulajdonképpen sajátos isteni milió. Akárcsak az Eucharisztia, amelyben a már korábban létrejött isteni testet vesszük magunkhoz, amelyben a feltámadt Krisztus van jelen – ugyancsak epiklézis által. Ez kelet és nyugat Egyházának voltaképpen egyetlen kérés imádsága, és azonnali meghallgatásra talál Istennél.

Kell ennél nagyobb csoda? Minimális hit kell hozzá, és az, hogy azt és azzal a szándékkal tegyék, amit és ahogy az Anyaszentegyház előírja. És amikor a hittanuló vagy a kicsi gyermek belemerül a keresztségbe, az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, akkor valóban vízből és Szentlélekből születik újjá. A Szentlélek jelenlétét a vízben természetesen nem lehet kémiai vagy fizikailag kimutatni, mint ahogy az ostyában sem Krisztus jelenlétét, mert az anyag létezésének legmélyét érinti. Egyébként ez a világ alkalmas lett volna arra, hogy közvetítse Istent; ha Ádám nem tépte volna el a kapcsolatot Istennel, akkor valamiképpen az egész teremtésből áradt volna az isteni élet. A szentségi rend azonban több, mint a paradicsomi állapot helyreállítása: egy új világ kezdete.

Az Egyháznak ebbe a hatalmas erejű imájába merítsük bele mindennapi imáinkat! Keresztségünk óta jelen van bennünk Isten élete a Szentlélek által. S ahol a Szentlélek egyesül az emberrel, ott mindig fölhangzik a kiáltás: *Jöjj el, Úr Jézus!* Ezek a Szentírás utolsó szavai is, a Lélek és a Menyasszony, az Egyház szerelmes felkiáltása, amely áthatol az egeken. Hatalmasabb esemény ez, mint az országgyűlési választások, a politikai és gazdasági rendszerváltások, mint új ideológiák születése, mint életünk megannyi többé-kevésbé zavaros történése. Ez a kiáltás a világ szívéből tör fel, és meghallgatásra talál. Jézus valóban eljön, a keresztségben lakást vesz nálunk, s így megvalósul, amit megígért: „*Hozzá megyünk, és lakóhelyet veszünk nála.*” (Jn 14,23)

Ez a *bérmálásra* is érvényes. Előre kész a krizma, a szent olaj. A püspök konsekrálta, Nagycsütörtökön hívta rá a Szentlelket. És ezzel a krizmával kenik meg a bérmálkozókat, hogy teljesebb módon részesüljenek Isten Lelkéből.

Csodálatos a bűnök megbocsátása is, amely megint csak a Lélek lehívásával történik. Igazában két szentséghez kapcsolódik a bűnbocsánat. „*Vallom a szent keresztséget a bűnök bocsánatára.*” Az áteredő bünt, az Isten egyetemes visszautasítását csak a keresztség törölheti el. A keresztség eltörli a személyes bünt is (persze a csecsemőkeresztség esetében erre nincs szükség), és az ezután elkövetett bűnök már nem idézhetik elő azt a kapcsolatmegszakítást Istennel, amit az áteredő bűn eredményezett. Ezek a bűnök azonban távol tartanak Istentől, az Eucharisztia vételétől. Ezért egy újabb szentség is van a bűnök bocsánatára: a *szentgyónás*.

A mai világ legnagyobb kínja, hogy nem ismeri az igazi bocsánatot, legfeljebb az elnézést, az amnesztiát. Ennek azután az a következménye, hogy a bűn is relatívvá válik: bűn az, ami törvénybe ütközik. Ha viszont nagyon sokan megszegik a törvényt, akkor meg kell azt változtatni. Ha egyre többen és többen követnek el abortuszt, akkor ki kell mondani, hogy meg van engedve. S ezzel az ember mintegy fel van mentve a büntudat alól. Csakhogy a bűn objektív valóság, ami akkor is bűn, ha tagadjuk vagy nem veszünk róla tudomást. És a Szentlélek Isten első hatása, hogy rábizonyítja a világra a bűnt.

A pünkösdi esemény első hatása nem az ujjongás, hanem a szomorúság. Akik hallgatták Péter beszédét, azoknak szavai hallatára *fájdalom járta át a szívüket* (vö. ApCsel 2,37). Olyan fájdalom, melyet azelőtt nem ismertek, s mely annak felismeréséből, egzisztenciális átéléséből fakad, hogy a bűn a szeretet elleni lázadás, Isten elleni merénylet. Tulajdonképpen minden bűn rejtett Atya-gyilkosság, hogy ne is legyen, aki megbocsásson. És amikor a hallgatóság szívét átjárja az emiatt érzett fájdalom, Péter apostol folytatja, és kijelenti: van bűnbocsánat. Ő hitelesen mondhatta ezt, mert Jézus rábízta az oldás és kötés hatalmát: „*Akiknek megbocsátjátok bűneit, meg lesz bocsátva.*” Jézus szavait pedig az hitelesítette, hogy életét ajánlotta fel az egész bűnös emberiségért a Szentlélekben az Atyának, az Atya ezt elfogadta. Ez tehát a bűnök bocsánatának egyedüli forrása.

Eppen ezért nincs más megoldás az emberiség számára – abszolút és kizárólagos tekintéllyel mondom, Krisztus nevében –, csak a keresztyénség! Még a többi vallás sem adhat igazi megoldást a bűnre, minden tiszteletreméltó értéke ellenére sem. Vagy elveszik a büntudatot, vagy felmentenek. Feloldozás csak ott lehet, ahol az Atyaisten elküldi az ő egyszülött Fiát, hogy testvérünké legyen, és önmagában kihirdesse a bűnbocsánatot és kiengesztelődést Isten és az elbukott Adám között. Az ember azonban minden addigi és azóta elkövetett bűn betetőzéseként – meggyilkolta a Fiút, aki viszont halálát is a kiengesztelődés eszközévé tette, hogy legyen bocsánat azok számára, akik Istenhez akarnak térni.

A szentgyónásban a Szentlélek működik. Nem az a lényeg, hogy elmondjuk a bűneinket, mert előfordulhat, hogy valakinek például megbénul a nyelve és nem tudja elmondani. Akkor is érvényes a gyónás, a feloldozás a lényeg. A feloldozás szövege pedig így szól: „*Isten a mi irgalmas Atyánk, aki szent Fia kereszthalála és feltámadása által kiengesztelte önmagával a világot, és kiárasztotta a Szentlelket a bűnök bocsánatára...*” – s közben a pap a gyónó feje fölé terjeszti kezét –, ez az epiklézis, itt is lehívjuk a teremtő Szentlelket. És nem kell érezned semmi különöset: fel vagy oldozva. És hiába érzed egy pszichológusnál, hogy most már megnyugodtál, sikerült kibeszélned szörnyű bűneidet: nem vagy feloldozva.

Azt hiszem, millió évet kell még élnie az emberiségnek, mert alig sejti, hogy mik is azok a szentségek. Nem fogjuk fel, hogy általuk szüntelenül Pünkösöd van a világban, s olyan nincs, hogy nem jön el a Szentlélek! A feloldozás szavai így folytatódnak: (Isten) „*az Egyház szolgálata által bocsásson meg neked és adja meg a békét, és én feloldozlak téged az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében.*” Íme, egy újabb kérő imádság, melyet azonnal meghallgat az Atya!

Ez a katolikus hit. Figyelem, ez szigorúan objektív hit. Nem kell hozzá érezni semmit, nem kell úszni az örömben, nem kell könnyezni. Hinni kell, és a csoda végbemegy. Ha egy

nem katolikus keresztény testvérünk könnyezve megsiratja a bűneit, a jó Isten minden biztonnal megkönyörül rajta, és mert nem ismeri a gyónást, más úton kapja a bocsánatot. De nem lehet biztos abban, amiben egy katolikus, hogy most itt járt a Szentlélek, a teremtő Lélek, aki helyreállította benne az istengyermeki életet.

Hasonló a *betegek kenete* is. Itt is van egy csendes kézzátétel: „...és a szentkenet által és nagy irgalmassága szerint segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével. Szabadítson meg bűneidről, üdvözítsen téged, erősítsen meg jóságosan.” Ez is bűneltörlő szentség, ha a beteg már nem tud gyónni. Továbbá arra való, hogy az ember szenvedését Krisztus szenvedésével egyesítse a Szentlélek, melynek következményeként vagy elindítja benne a gyógyulást, vagy még nagyobbat tesz: ha a beteget az Atya magához hívja, akkor halálát születéssé változtatja. A szentkenet által valóban lehetséges, hogy az ember Isten gyermekeként beleszülessék Istenbe. Ahol a Szentlélek működik, ott mindig valami születésszerű történik, valami egészen új veszi kezdetét a világmindenségben.

A házasság a legtitokzatosabb szentségek egyike. A két fél szolgáltatja ki egymásnak. Az áldás csak jelzi a Szentlélek jelenlétét, aki a házasságnak mint szeretetszövetségnek az alapja, maga a szeretet. Az érzések elmúlhatnak, átalakulhatnak, krízisek következhetnek, de a szentség, a szeretetben kötött szövetség megmarad. S éppen ez az, aminek erőt kell adnia a krízis idején. Ha mindketten Istenbe kapaszkodnak, nem bomlik fel a házasság, hiszen abban a mélységben van, ahol az új és örök szövetséget Krisztus megkötötte. Szent Pál nem csupán szép hasonlatot alkalmaz, amikor a házasság titkáról szólva ezt írja: *Én Krisztusra és az Egyházra gondolok*. Ahogyan Krisztus szerette az Egyházat, ahogyan a Szentlelket adta neki, úgy kell a házasságoknak is nem csupán egy testté válniuk, de egyre mélyebben egy szívvel-lélekkel is.

A *papszentelés* valamiképpen a legcsodálatosabb szentség, mert ez teszi lehetővé, hogy mindig legyenek, akik az epiklézist végzik. Papszentelés nélkül Egyház sem lenne. A püspök némán a szentelendő fölé terjeszti a kezét, majd a papok sorban ugyanezt teszik. Utána a püspök imádságában azt kéri, hogy a Szentlélek szálljon le a szentelendőre, és így beépüljön Krisztus egyetlen papságába.

Két pap között van a legszorosabb közösség, csak ezt még nem fedeztük fel. Mert egyetlen papság van: akár Péter keresztel, akár Pál, Krisztus keresztel. És ez az egyetlen szentség, mely arra képesít, hogy kézzátétel által olyan imát mondjak az Egyház nevében, amelyet biztosan meghallgat az Isten. Ezért ezt én mérhetetlenül többnek tartom, mint azt, ha Isten megadná nekem, hogy kézzátétellel gyógyítsak reumát, vesebajt, mindenféle betegséget. Az csak a jele volna annak, hogy az a Krisztus jár itt, aki legyőzi a halált és a poklot. A csodák halvány és gyöngé utalások a szentségekhez képest, amelyekben valóban kiárad a pünkösdi Lélek.

És a pap a Pünkösdi hordozója. A lelkesítő ember – szó szerint Lélekkel itat át. Arra van felszentelve, hogy epikléziseket végezzen a világ fölött. Hogy lehívja Isten Szentlelkét, s így ebben a halálra szánt világban új kezdetek alakuljanak, mert Pünkösdig csak álom volt az, hogy az ember Istennel egyesül. Akármilyen közel jött is az Isten, mégiscsak külön volt az embertől, még Jézus is, amikor a földön élt.

Pünkösdi az, amikor az Isten élete működni kezd bennünk. Ha az emberek az epiklézisekről elmélkednének, a szemináriumok megtelnének a papságra jelentkezőkkel. Sajnos a legtöbben azt hiszik, hogy a pap arra való, hogy felrázza a híveket, gyönyörűen prédikáljon, keresztény ifjúsági találkozókra, hittanos bálókra rendezzen. Ez mind igaz, de ez nem a papság lényege, és csak annyiban lelkipásztori tevékenység, amennyiben az előbb elmondott lényegből fakad.

A prédikációra, lelkigyakorlatos elmélkedésre, konferenciabeszédre napokon, heteken át kell készülni, szenvedni, kínlódní, hogy át tudjam adni, de ahhoz, hogy ezt mondjam: „*Küldd el, Urunk, a Szentlelket a kenyérre és a borra...*” – ehhez csak beszélni kell tudni és minimálisan hinni. Hogy Istennek ennyire nem a tehetségemre, különleges képességeimre van szüksége, kijózanítólag hat rám, megalázza a férfigögöt, mert mintegy az anyaság misztériumában részesít: a pap, akárcsak az anya, életet ad: nem alkot, de általa születik meg az élet.

Szent Pál írja Timóteusnak: *Szítsd fel magadban Isten kegyelmét, amely kézzrátételem által benned van.* (2Tim 1,6) Ez a kegyelem nem atomenergia, amellyel el lehetne pusztítani az életet a Földön, hanem még sokkal hatalmasabb, de nem romboló, hanem isteni energia. Higgyétek el, egy nap kiderül, hogy ez mozgatta a világtörténelmet.

Nem biztos, hogy ott van az erő, ahol sejtjük. Már a természetben is a gyöngeségben van az erő, ha hiszünk annak az elgondolásnak, hogy az édesvízű tengerben egy egysejtű lény formájában jelent meg az élet. Hasonlítsuk össze a tenger végtelen nagyságát, erejét, az elemek hatalmát ezzel a parányi lényvel! Mégsem ott van a haladás, a jövő, ahol a vad fizikai erők, hanem ahol az élet magasabb formája.

A papság elfogadásához nagy alázatra van szükség, mert nem biztos, hogy aki vállalkozik rá, lát majd sikereket. Mert a legnagyobb cselekvése pontosan az, hogy hagyja működni Istent. Persze ez csodálatos azonosulás. Minden keresztény Pünkösöd letéteményese, de a pap különösen az. Milyen kár, hogy nekünk, papoknak, sokszor nem ez tetszik! Olyan, mint amikor az édesanyának nem az tetszik, hogy édesanya, hanem valami másban keresi önmaga kiteljesedését. Milyen sokszor elmegyünk a lényeg mellett!

A szentségek középpontja az *Eucharisztia*, az Oltáriszentség, a szentmise. Ez a keresztény élet forrása és csúcseseménye. S a közepén ott az epiklézis, melyet a prefáció vezet be. Ha ezt halljátok: „*Az Úr legyen veletek!*”, „*Emeljük föl szívünket!*”, „*Adjunk hálát Urunknak, Istenünknek!*” – már előre adjunk hálát, mert tudjuk, hogy meg fog történni a csoda, amikor a pap kiterjeszti a kezét a kenyér és a bor fölé és kéri a Szentlelket. Enélkül nincs átváltoztatás. Hiába mondja el az alapítás ígét.

És mi történik itt? A halálból *most* támad fel Krisztus. Ugyanaz a pillanat lesz jelen, a liturgia Szentlelke térben és időben idehozza hozzánk. Új módon hozza Krisztust e világba, s a pap gyarló kezével, szavával, mi pedig mindnyájan emberi szívünkkel részt vehetünk abban a titokzatos eseményben, amellyel az Atyaisten mintegy bekiáltotta a Szentlelket Fia sírjába, hogy megmentse Szentjét a rothadástól. A konszekráció pillanata Krisztus feltámasztásának pillanata, az abszolút Pünkösöd, a holtak feltámadása. És itt kiderül, hogy minden epiklézisben győz a halálon az élet.

Az epiklézis, a Lélek-lehívás a legmélyebb emberi vágyat tölti be, mert a bűnös ember szomjazik. A pátriárkákat mindig úgy látjuk, hogy kutat ásnak, Ábrahámától kezdve, és egy kút köré épül a civilizáció. Ez a testi szomjúság azonban egy másfajta szomjúságra is utal. Izrael szent ősei az örök halmok kívánságát hordozzák szívükben, Isten után vágyakoznak. Izrael szomjazik a pusztában, s nem csupán a vízre, hiszen Szent Páltól tudjuk, hogy az a szikla, amely reménységgel itatta őket, Krisztus volt, s a próféták által adott ígéreteken ott szerepel az a bőséges víz, amikor a templom alapjaiból forrás fakad, és egyre nagyobb folyóvá duzzad. És amikor Jákob kútjánál ott ül Jézus, tulajdonképpen az ember szeretetére szomjazó Isten, várja az Istenre szomjazó embert. „*Ha ismernéd az Isten ajándékát, a Szentlelket... Őt férjed volt, s akid most van, az sem férjed.*” (Jn 4,18) Szeretetre szomjaztál, de nem jó helyen kerested. Csak az a kapcsolat csillapítja szomjodat, melyből Isten szeretete tör fel.

Csodálatos beszélgetés! Egy lépés, és benn vagyunk az Újszövetség közepében, az utolsó napon, az ünnep nagy napján, ahol ott áll Jézus és hangos szóval hirdeti: „*Ha valaki*

szomjazik, jöjjön hozzám, és igyon mindenki, aki hisz bennem. Amint az Írás mondja: élővíz folyói fakadnak majd belőle.” Ezt a Lélekről mondta, amelyet a benne hívők meg fognak kapni. A Lélek ugyanis még nem jött el, mert Jézus még nem dicsőült meg. (Jn 7,37-39) A megdicsőülés pillanata pedig az, amikor megtérünk. És amikor a katona lándzsája megnyitotta Jézus oldalát, abból vér és víz folyt ki, Isten föltépett szívéből kiáradt ránk a halhatatlan Szentlélek.

Igen, az Úr kereszthalálának árán kaptuk meg a Szentlelket, s a Lélek-áradások az epiklézisek során mennek végbe – ez a keleti és nyugati Egyház kétezer éves meggyőződése. Minden egyes szentség életadás és a halál, az alvilág, a kárhozat legyőzése.

Ezért az epikléziseknek folytatódniuk kell az emberi szívben. Ez a keresztény ima lényege. Van biológiai énem, szociális énem, ideális énem, felettes énem és képzelt énem. Ezek azonban mind a felszínen, a periférián vannak. Ahol én vagyok, az a „mély énem”, amit szívnek is szoktak mondani. Itt vagyok egységben magammal, másokkal, és főleg az élő Istennel. Ez az a benső szentély, amely a keresztség óta nem üres: betölti Isten jelenléte. Az ember legmélyebb titka, hogy itt együtt van az élő Istennel. Egyébként ez pszichológiailag is igazolható: hogy lehetne *én – te* nélkül? Ott benn, ott van valaki. És ebben a szentélyben, a szív oltárán állandó epiklézisek folynak, mert elnyertük a Szentlelket. Ezért mindent oda kell tenni erre az oltárra, hogy amit szükséges, azt Isten Szentlelke elégesse, amit lehet, azt megtisztítsa, s ami arra érdemes, azt átváltoztassa, átlényegítse, mint az ostyát.

Ez az igazi keresztény ima. Imádság címén talán évtizedeken át éjszakai sötétségben tévelyegtünk. A hajnal akkor pirkad fel az imádságban, mikor ráébredünk, hogy szívünk mélyén epiklézis folyik, állandó Lélek-lehívás, hogy a halál el ne nyeljen minket. A Szentlélek erejéből a szívünk mélyén is szüntelenül feltámad Krisztus, és ő ragad magával bennünket. Új élet formálódik bennünk, és ez az élet az Atyához kiált.

A megdicsőülés Lelke

Az Úr Lélek – írja Szent Pál (2Kor 3,17). Vagyis azonosítja Krisztust a Szentlélekkel. Másutt arról ír, hogy Krisztus éltető lélekké lett. Az Atya és a Fiú és a Szentlélek egy Isten, nem lehet az egyik személyről a másik nélkül beszélni, és mégis rákényszerülünk. Hasonló lehet azokhoz a fönséges nagy emberi kapcsolatokhoz, ahol egymást és egymás üdvösségét teljesen felvállalják az emberek. Egymásba épülnek, egy életet élnek, egy küldetésük lesz. Lehetetlen az egyikről beszélni, hogy a másikat ne említsük. Íme, az ember titka itt megközelíti az Isten titkát, Isten belső életének kinyilatkoztatása pedig végtelen nagy fényt áraszt az emberi kapcsolatokra.

A Szentlélek legnagyobb ajándéka a mindent egyszerre látás. Félelmetes nagy kegyelem ez. Elég ha az emberre figyelünk, és ott vagyunk Isten színe előtt, hogy aztán újra az emberre figyeljünk. Szent Pál írja: *...Minden a tietek, ti pedig Krisztuséi vagytok, Krisztus pedig Istené.* (1Kor 3,22-23) Hol marad a Szentlélek? Hát őbenne lesz minden a miénk! És nemde, az egész mindenség vajúdik és várja az Isten fiainak kinyilvánulását? (vö. Róm 8,22) A Szentlélektől való a mindenségnek ez a néma, csöndes vágyódása a mi istenfiúságunk után. És ki a kapocs köztünk és Krisztus között, ha nem a Szentlélek? És ki a kapocs Krisztus és az Atya között, ha nem ő? Itt van a mindenség igazi egysége! Itt van az egyetlenségnek, az egységnek olyan mélysége, amelyet megsejt a panteista tévedés. Amelyre vágyakozik a hindu mint egygyé olvadásra, mindeneknek egyetlen valóságban való feloldódására. Persze, ez a végtelen nagy egység belül szakadékokat is rejt, hiszen a Teremtő és a teremtmény között, az élő és az élettelen között, a személyes és a személytelen között óriási a szintkülönbség. Mégis végtelen egységet alkot, mert Isten tartja össze, a Szentlélekben áll fenn.

A Szentlélek ajándéka a titkoknak ez az együttlátása, a maguk kimondhatatlan, közölhetetlen gazdagságában. Csodálatos, hogy csak a tisztuló szív pillanthatja meg ezt az egységet, a végtelen szakadékok ellenére, s mindent együtt lát: a Szentháromságot, az embert, a történelmet, mindent, mindent.

Amit szem nem látott, fül nem hallott, ami az ember szívébe föl nem hatolt, azt készítette Isten azoknak, akik szeretik őt. Nekünk azonban kinyilatkoztatta Isten a Lélek által: mert a Lélek mindent kikutat, még az Isten mélységeit is. (1Kor 2,9-10) Erről van szó. Egyedül a Szentlélek Isten ismeri az Isten mélységeit, az ember mélységeit és a teremtett világ mélységeit. Nem a tudományos mélységét, hanem a teremtett voltát, és ezt az ismeretet közli velünk, amely már a hit csírájában is benne van. Nem képekben közli, hiszen *szem nem látta*. Nem szavakban, hiszen *fül nem hallotta*. Nem megsejtésekben, mert *az emberi szívbe még fel nem hatolt*, hanem úgy, hogy saját benső életébe von be bennünket, közli és velünk éli szentháromságos életét. S akkor *mindent* látunk: ez az élő vizek zúgása bennünk, ez az Isten csöndje, ez Krisztus békéje. Olyan, mintha egy magas torony tetején állva látnál mindent, miközben végtelen gyöngédséggel hátulról átkarolna az, aki nagyon szeret téged.

Amit ebből a hasonlíthatatlan nézőpontból látsz, az lefesthetetlen. Pontosabban csak a Szentlélektől való egzisztenciális látásban, tudásban részesülő ember képes igazán megfesteni. Mert ő azt akarja ábrázolni, amit lehetetlen. És az akvarell egy be nem festett, fehérén hagyott pici foltjába belevakít a Mindenség.

Megzenésíthetetlen, mégis valójában éppen ezt akarják megzenésíteni. És Bach, Mozart vagy Bartók zenéjében egy pillanatnyi szünetben, egy ütemváltoztatásban vagy egy módosított félhangban áttör a zenén a zenébe be nem fogható. A nagy zeneműveknek lehet témája a tavasz, a szerelem vagy a gyász. De amit közölnek, az a *mindenség*: Isten és minden dolog. Ezért nagy, művészi zene a gregorián is. „*Gloria...*” Nem kell lefordítani sem, nem kell érteni! Amit megérték belőle, afölött közöl valamit.

Kimondhatatlan, és mégis az tudja kimondani igehirdetésében, annak töredékes volta ellenére, aki birtokában van ennek a mindent egyben látásnak, a Szentlélek ajándékának. Csírájában minden hívő birtokában van! A művészetek profán igehirdetés. Az igehirdetés, még ha nem is mesteri, de ténylegesen igehirdetés, mint Vianney-i Szent Jánosé, az művészet, mert ihletés van benne. Az ihlet pedig mindig a Szentlélekre utal, s ha nem rá, akkor nem is igazi.

Van, amikor lelkünk megérintve érzi magát egy külső tény, esemény, szó által, de egészen más az, ha a Szentlélek érinti meg a lelket egy külső esemény, szó által. Ebben több van, mint a külső világ hatása az énré. Az a vers, amely csak külső ihletésre születik, nem lehet igazi műalkotás. Az utóbbiban viszont, akár miről szól, a Mindenség ver visszhangot. A hamis próféták saját lelküktől ihletődtek meg, nem is beszélve a gonosz és elvetemült prófétákról, akik pénzért jövendöltek. De még a szent próféták esetében is mennyire más az, amikor a próféta megihletődik, akár szent eszméktől is, mint mikor az éjszaka csendjében a mindent, a teljességet látja. Nem a világtörténelmet, hanem az egész üdvösségtörténetet.

Nátánnak például azt mondja Dávid: Figyelj, házat építek az Úrnak, templomot, és Nátán nagyon örül: Jól van, nagyszerű! De leszáll az éjszaka, és egyszeriben mindent másképp lát a próféta. Visszamegy Dávidhoz: Azt mondja az Úr, nem te építesz házat neki, hanem az Úr épít neked és ivadékodnak örök hajlékot, (vö. 2Sám 1,1-16) És Gábrriel majd ezzel köszönti Máriát: „*Dávid házában fog uralkodni és országának nem lesz vége.*”

Az olyan igehirdető, aki a Lélek hatása alatt szól, az őt hittel hallgatókat töredékes igehirdetése ellenére is a teljességgel hozza kapcsolatba. És ezen a szinten nem szükséges, hogy okvetlenül mindent szót értsünk, mondjuk, abból, amit Prohászka Ottokár mondott. Egyszerre lehet primitív és értetlenségről árulkodó dicséret és a legnagyobb elismerés is, ha valaki azt mondja egy beszédéről: Jaj, de szép volt! Amikor a hívek Prohászka-t hallgatták, és nem tudtak többet mondani utána, csak ennyit: szép volt, ebben minden benne foglaltatott. Könnyet fakasztott a megrögzött bűnösök szemében, ezeket indított bűnbánatra és a hiteles keresztény életre. Mintegy tükör által homályosan a teljességet szemlélték Prohászka-ban, és a szavainak tengeréből halászott kagylókban benne zúgott az isteni lét végtelen óceánja. Az ilyen, Lélektől ihletett ember félelmetes küldetést kap: mehet akár a puszta mélyére, paradicsomkert lesz körülötte. Emberek, akikkel találkozik, a mindent látás víziójában részesülnek, s ez a látomás nem „festett egekbe” visz, hanem a konkrét, mindennapi valóságba küld.

Nagybőjt kezdetén felhangzik a figyelmeztetés: „*Emlékezzél, ember, hogy porból vagy és visszatérsz a porba!*” Ezzel kezdődik az a nagy időszak, amely Nagypénteken és Húsvéton át Pünkösdbé torkollik. Mert nem csupán porból, de Lélekből is vagyunk! A Szentlélek olyan ihletést ad, amely nem enged ideológussá válni, hanem cselekvővé tesz a szeretetben. Nem alkot rendszert és intézményt, hanem embereket kapcsol egybe, akik létrehozzák a rendszert és az intézményt, hogy általa örizzék meg a teljesség ragyogását azok számára, akik még nem látnak. A Lélektől ihletett igehirdető lehet szegény és bűnös ember, de mindenképpen gyógyuló és tiszta lélek, legfőképpen pedig realista, mert tudja, hogy a mindent látást ki adta neki. Ez a hit egyetlen látomása, amely a kinyilatkoztatás egyszerű befogadása. Ehhez képest minden egyéb jelenés gyenge utánpótlás.

Ilyen mindenségbe kitérő vízió például a názáreti ház szemlélése. Benne megtalálható az egész üdvösségtörténet. Először is megjelenik a világosság a názáreti házban. Majd látjuk, hogy hat napig dolgoznak, a hetedik napon pedig megpihennek, s mennek a zsinagógába. A názáreti házban ott látjuk a büntelen Ádámot és Évát a Paradicsomban: Krisztust és Máriát. De ott van vannak Ábrahám és a pátriárkák is, József személyében. És megtörténik az Egyiptomba való menekülés, majd a kivonulás. Azután ott van a templom: „*Nem tudjátok, hogy Atyáméiban kell lennem?*”; és ott vannak a próféták, mert Krisztus maga Isten utolsó

üzenete. Názáretben már benne van kicsiben a passió és a feltámadás: Jézust elveszítik, és harmadnapra megtalálják. Ott van már az Eucharisztia, mert Jézusból élnek. Názáret egyben az Egyház kezdete is: bensőséges, Istenre figyelő kis közösség. Egyúttal a végső beteljesedés kezdete, mert az anyagot megszenteli az emberré lett Ige, és az ég, amely ráborul a názáreti házra, az Apokalipszis ege – nyitva van.

Ez a Szentlélek mindent egyben láttató tudása, amelyet titkosan közöl, s a Krisztusban hívők lelkét eggyé, szentté, egyetemessé és apostolivá teszi, mint az Egyházat.

Mindez azt is jelenti, hogy lehetetlen megérteni Krisztus nélkül a Szentlelket, a Szentlélek nélkül Krisztust, és kettejük nélkül az Atyát. *Az Úr Lélek* – írja Szent Pál. Lehetetlen, hogy véletlenül, ügyetlenségéből, figyelmetlenségéből keverte össze Jézus és a Szentlélek nevét. Tudatosan tette, hogy a végtelen egységre utaljon, arra a teológiai valóságra, hogy a három isteni személy teljesen egymásban van.

Szentháromság vasárnapjának első orációját így kezdjük: *„Mennyei Atyánk! Te elküldted a világba Fiadat, az igazság Igéjét és a megszentelő Szentlelket.”* Lehet valakit úgy küldeni, hogy az illető odamegy, ahol eddig nem volt. A Fiúistent és a Szentlelket azonban nem így küldi az Atya. Hiszen a Fiúról, az Igéről írja Szent János, hogy *a világban volt a megtestesülés előtt, s általa lett a világ.* Ugyanakkor azt is írja, hogy a világba jött. Mert úgy is lehet valakit valahová küldeni, hogy bár eddig is ott volt, de mostantól új minőségben, egészen más módon lesz ugyanott. Az örök Ige a megtestesülés által – éppen a Szentlélekkel történt fogantatásban – új és egészen más módon lett jelen a világban. *Az Ige testté lőn, és közöttünk lakozék.*

S a Szentlélek is a világban volt, hiszen ő az a Lélek, akiről a Teremtés könyvében olvassuk: *A vizek fölött ott lebegett az Úr Lelke.* Ő az, akit Isten Ádám orrába lehelt. Ő szólt a próféták szavával végig Izrael történetének folyamán. Azonban egészen új, sajátos módon lett jelen a világban, éppen az Ige megtestesülésével: mint Jézus Lelke, vagyis istenfiúságának a Lelke. Jézus a Lélek embere, a Lélek mozgatja egész életét. Ő készítette arra, hogy felajánlja magát az Atyának engesztelő áldozatul, ő a Jézust feltámasztó és megdicsőítő Lélek, ő a Jézusban hívők Lelke, aki bennünk is az istenfiúság Lelke, imádságunk, hitünk és reményünk Lelke, és ő maga a mi szeretetünk. A Szentlélek még halálunkat is átjárja, hogy dicsőséggé tegye.

Jézus Krisztusban a Szentlélek eljött, mint a végső kinyilatkoztatás Lelke, aki a híveknek eszébe juttatja a világ végéig, amit Krisztus mond, *és a jövődőt hirdeti.* Nem szavakkal, mert Krisztus szavaihoz nem tesz hozzá semmit, hanem ezzel a mindent látással, mely közölhetetlen, édes, kínzó, szenvedéssel teljes tudás, a belső bizonyosság ragyogása!

Ugyanakkor az igazság Igéjének, Krisztusnak s az elevenítő Szentléleknek elküldésével maga az Atyaisten jött a világba, új és sajátos módon. Mint Teremtő mindig itt volt, hiszen *benne élünk, mozgunk és vagyunk.* De a megtestesüléssel új módon jött el, mert Jézus Krisztus a láthatatlan Isten képmása. Isten képmást adott magáról, tehát szabad szentképeket festeni, sőt szükséges is. Ez az Egyház egyetemes tanítása. Vége a képtilalomnak! Hiszen a Hit Gyülekezetébe járó testvéreink sem azt kérik egymástól, amikor hitvesük vagy gyermekük képét mutatják, hogy *mi ez*, hanem hogy *ki ez.*

Jézus Krisztus a láthatatlan Isten képmása, aki így szólt Fülöphöz az utolsó vacsorán: *„Aki engem lát, látja az Atyát.”* És a Szentlélek kiárasztásával maga az Atyaisten jött el, hiszen az utolsó vacsorán azt mondja az Úr: *„Aki szeret engem, megtartja tanításomat, Atyám is szeretni fogja, hozzá megyünk és benne fogunk lakni”,* azt állítva ezzel, hogy saját szeretetében részesíti, azaz kiárasztja a szívébe a Lelket. Valójában az Atya irántunk való szeretete mindig megelőzi a mi szeretetünket. Jézus mégis azzal kezdi: *Aki szeret engem,* de csak azért, mert János a már hívőknek írja evangéliumát, és tudja, hogy a hívek már hallották, mekkora szeretetet tanúsított irántunk az Atya, és azt is, hogy nem mi szerettük Istent, hanem ő szeretett minket, (vö. 1Jn 4,10)

Az Úr Jézus és a Szentlélek egysége olyan bensőséges, hogy a két személy jelenléte és cselekvése szinte összetéveszthető. Az üdvösség műve is, melyet Krisztus véghezvitt, lényegében spiritualizáció, Lélekkel való átítatás. Krisztus megtestesülése a Szentlélek által valósult meg az Atya indítására, Krisztus halála és feltámadása szintén a Szentlélekkel valósult meg ugyancsak az Atya akaratából. Előbb emberré lett a Fiúisten, majd pedig mennyei emberré, vagyis testével, emberi testével és pszichéjével Isten belső életébe jutott. A názáreti Jézus testét a Szentlélek örökkévalósította.

A Fiú öröktől fogva születik az Atyától. A Szentlélek ennek a fiúságnak a Lelke. Ezért, amikor a Fiú emberré lesz, ez az örök születés jelenik meg a világban. Az Atya Fiaként a Szentlélektől testesül meg. Ezért Karácsonykor a 2. zsoltár szavaival kezdjük az éjféli misét:

*Az Úr monda nékem: én Fiam vagy te,
én ma szültelek téged.*

Jézusnak nincs is más élete, mint a születés. Halála is a születésnek, a beleszületésnek a megvalósulása, melyben emberségével beleszületik a Szentlélek által Isten dicsőségébe. Jézus a feltámadásban egyfajta születés által megdicsőülve lép be emberségével a Szentháromság belső életébe.

Jézus életének a titka: a születés. Attól a Lélek fogan és születik a világba, akiben az Atyától öröktől fogva születik. És halálában is ugyanez megy végbe. Azt lehet mondani, hogy egyetlen keresztény lelkiesség van: engedem, hogy megszülessek Krisztussá a Szentlélekben. A keresztény lélek legmélyén egy csodálatos Istenre hagyatkozásnak kell lennie, amely se nem passzivitás, se nem aktivitás.

A megtestesülés a Szentlélek erejéből történt. Ha nem lett volna bűn, a kezdeti Egyház bizonyára a megtestesüléssel bontakozott volna ki, és talán örökkévalósult volna. Ádám Jézus megismerésével eljutott volna a Szentlélek személyes birtoklásáig. De a bűn szakadást hozott létre Isten és az ember között. És ez a szakadék a Szentlélek nélküliség, a Fiúság Lelkének visszautasítása. A megtestesült Igét a bűnös ember szükségszerűen halálra ítéli, mert amikor megjelenik Krisztus, aktivizálódik az Istentől való rettegettség, félelem, idegenség. Az Úr Jézus azonban ebben a végső nyomorában is föl vállalja az embert. Mi történik tulajdonképpen az Úr Jézus halálával?

Az utolsó vacsorán három dolgot mond, és ez a három összefügg.

Először is születésről beszél. *Ember születik*: Jézus testének megdicsőülésével az emberiség első egyede fog beleszületni a dicsőséges Szentháromságba. Másodszor az Atyához való elmenetelről szól: *Én az Atyához megyek...* Ez ugyanazt jelenti. Harmadszor a Szentlélekről beszél, akiben végbemegy ez a kívülről halálnak látszó születés.

Ez a három valóság tehát összetartozik, mert az Atya, akibe Jézus halálában beleszületik, maga az Élet. Ekkor is azt mondja az Atya, amit az örökkévalóságban mond, és amit a megtestesüléskor mondott: *„Én Fiam vagy te, én ma szültelek téged.”* Ez valósult meg Mária méhében, s az ősegyház a feltámadt Krisztussal kapcsolatban ugyanezt a zsoltárverset idézi, mert Krisztus beleszületett Isten dicsőségébe. A Szentlélek által Jézus embersége beemeltetett az örök istenfiúság eredetébe. Egész földi élete egy kezdetben, a születésben teljeseedik be. A nagy kiáltás: *„Beteljesedett!”*, nem valaminek a végét jelenti csupán, hanem ezt az új kezdetet, mint a világ teremtésekor is: amikor bevégeztetett a föld és minden teremtmény megteremtése, akkor kezdődött el az életük.

Az örök Fiú, a második isteni személy létezésének lényege a születés. Ezért Jézus földi életének csúcspontja is, sőt egész élete, minden perce voltaképpen születés az Atyától a Szentlélekben.

A kísértés éppen az, hogy ne engedd magad megszülni és megszületni. Ehelyett vedd a kezdedbe sorsodat, valósítsd meg önmagad, csinálj karriert! Az Atyától való születés

következménye pedig: „*Én és az Atya egy vagyunk*”, tudniillik a Szentlélekben, s amint az Atyának önmagában van élete, megadta a Fiúnak is, hogy önmagában legyen élete. És ez adatik meg nekünk is, akik hiszünk benne. Amikor kiárasztja ránk, emberekre a Szentlelket, vagyis megalakítja Egyházát, akkor a hit és a keresztség által nemcsak eltörli a bűnöket, de egyben legbenső életébe is bevon bennünket. Az Atya fiai leszünk, új teremtmény – ahogy Szent Pál mondja (vö. 2Kor 5,17).

Az Úr Jézus a halálban tudta teljesen odaadni magát az Atyának. Nem azért, mintha nem adta volna oda magát mindennap, de halálában egész emberi életét teszi rá az Atyában való bizalomra. Itt találkozunk embersége leginkább az Atyával. *Atyám, kezedbe ajánlom az én lelkemet!* – itt a lélek az egész életet jelenti, mert Jézus halálának külső szükségszerűsége mögött a teljes önátadás van. A Szentlélek arra szabadít fel bennünket is, hogy az Atyával találkozáskor értelmet adjunk a külső szükségszerűségnek, az értelmetlenségnek. Szabadságunk korlátozott, de ezen a ponton óriási. *Jézus az örök Lélek által önmagát adta szeplőtlen áldozatul Istennek* – olvassuk az Zsidókhoz írt levélben (9,14). Micsoda kijelentés! Ez a totális és végleges önátadás maga a megdicsőülés. Ezzel jutott Jézus Isten örök dicsőségébe. Halála pillanatában testét-lelkét átadta a Szentlélek indítására az Atyának, s az emberi történelem a csúcspontja, amikor ugyanebben a Lélekben fogadja őt az Atya. Nem a halála után, hanem a halálakor dicsőül meg Jézus, mert a Lélek, akiben átadja magát, és a Lélek, akiben az Atya fogadja őt, egy.

Jézus maga mondja emberi létéről: „*Senki se veszi el tőlem az életemet, magam adom oda.*” Most vagy elrothad ez a test, föloszlik, vagy elfogadja az Atya. A Szentlélek nélkül nem dráma lett volna a Golgota, hanem tragédia, s vele az egész keresztény élet is. A szenvedés önmagában kevés: a Szentlélekben való önfelajánlás az, ami nemesít. Ha Jézus nem az örök Lélekben, az Atya Lelkében ajánlja föl magát az Atyának, akkor lenne egy pillanat, amikor *már* nem tartja a kezében önmagát, s az Atya *még* nem vette át. Akkor a semmibe ugrana, amint nagyon sokan prédikálnak arról, hogy elhagyta őt az Isten. Logikátlan volna, hogy előbb elhagyja, majd gondol egyet és feltámasztja. Ellenkezőleg: ez a születés halálának exegézise, annak magyarázata, ami Nagypénteken történik vele. Ezt értette meg János evangélista, és nála a kereszten függő Jézus utolsó leheletével rögtön kiárad a Szentlélek.

Más a szemlélete Lukácsnak, aki történeti módon, a pünkösdi eseményben írja le a Lélekkiáradást. Hiszen Pünkösd a zsidók aratási ünnepe, és Jézus ezt mondta: *Ha a búzaszem el nem hal, nem hoz termést.* A búzaszem elhalt, de el nem rothadt, és sok termést hozott.

Íme, az önátadás rémületes gyönyörűsége!

Jézus halála nem Isten által rendelt szükségszerűség, hanem a világ szükségszerűsége. Platón évszázadokkal Krisztus előtt írja az *Államban*: „*Ha egy ártatlan ember megjelenne a földön, azt keresztre feszítenék.*” Erre mondja Szent Justinus és mások, hogy Platón és a hozzá hasonló filozófusok megkeresztelkedtek az igazság keresésében. Jézus azonban ennek a halálnak, kivégzésnek, gyilkosságnak egészen más értelmet ad: az utolsó vacsorán az Atya színe előtt fülünk hallatára értünk az Atyának szánt áldozatként jelenti ki önmagát. S a kenyér és a bor átváltoztatásakor ezt mondja: „*Ez az én testem, mely értetek adatik. Ez az én vérem, az örök szövetség vére, mely értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.*” Ebben a pillanatban, az Atyának történő önátadás pillanatában a Lélek titokzatosan kiárad Jézus testébe. Jézus átadja értünk szentelt emberségét az Atyának, és az Atya azonnal kiárasztja emberségére a feltámadást és az örök életet, amelyet majd harmadnapon mutat meg. A Szentháromság személyeinek szeretetében azonban nincs előbb vagy utóbb, itt a halál maga a feltámadás, a gyalázat a dicsőség, de csak a Szentlélekben.

A Szentlélek éppen azzal dicsőítette meg Jézust, hogy megadta neki, hogy istenfíúi halállal haljon meg, amely önátadás. Vagyis merjen az Atyába belehalni, illetve beleszületni,

hiszen ő az Élet, amely elnyeli a halált. Aki Istenbe veti bele magát, bármibe is kerül, az Életet választja.

És félelmetes, hogy Jézus nem szereti jobban az Atyát, mint minket, mert ugyanazzal a szeretettel szereti őt, mint bennünket: a Szentlélekkel. A szeretet nem érzélem és ragaszkodás, hanem a harmadik isteni személy kiárasztása. A Szentlélekkel magába testesít minket, ha akarjuk. Előre megvan a helyünk, hiszen azért ment előre, hogy helyet készítsen nekünk. Akkor foglaljuk el azt a helyet az ő dicsőségében, amikor elfogadjuk az istenfiúság Lelkét, a Krisztust feltámasztó Lelket, a Titokzatos Testet alakító Lelket. A Szentlélek teremtő Lélek: ugyanazt műveli bennünk, amikor hitet támaszt Krisztusban, mint amikor őt feltámasztotta a halálból. Mert Krisztust Úrrá teszi, de ez abban a pillanatban valósul meg, amikor Tamás leborul előtte: „*Én Uram, én Istenem!*” azaz, amikor megkapja a hit kegyelmét.

Jézus vérenek az a végtelen értéke, hogy Jézus a Szentlélekben felajánlotta értünk az Atyának. A Szentlélek nem személyében támasztotta fel Jézust, hiszen Jézus személye az örök Fiú személye, és nem is csak mint individuumot, hanem mint Egyházat is. Az Egyházban minden gazemberséget, mind a tíz parancsolat megszegését meg lehet találni, ha valaki azt keresi, mert gyöngeségében az emberi gyöngeség, gyarlóságában az emberi gyarlóság iskolapéldája. De ha valaki az Istennel való kapcsolatot keresi, sehol másutt nem találja meg, csak az Egyházban. Csak itt nyerhet bocsánatot bűneire, itt testesülhet bele Krisztusba, részesülhet az ő isteni életéből.

Amikor megkaptuk a Szentlelket, új teremtménnyé lettünk, az isteni természet részeseivé. Az Atya a Fiúban szeret minket, kiárasztva ránk a Szentlelket, mi pedig szintén a Fiúban szeretjük viszont őt, miközben mi is árasztjuk feléje a Szentlelket. Olyan mélységben vagyunk egyek, hogy egyetlen isteni élet van bennünk: Isten szeretete. Isten belső életét kell egymással is élnünk. Ez nem elérhetetlen eszmény csupán, erre képességet is kaptunk.

Amint a több ezer méteres mélységben rejlő kristálytisztá éltető vizet, úgy kell az isteni életben a Léleknek engedelmeskedve, új meg új megtérések fáradságos, mégis örömteli munkájával létezésünk legmélyéről a felszínre hoznunk, mindennapjaink világába. Így válhat csak kézzelfoghatóvá a közöttünk minden szakadás ellenére már megvalósult egység, amelynek láttán elhiszi a világ, hogy Krisztust az Atya küldte, s az emberi szívek mélységei visszhangozni kezdik Isten mélységeinek hívó szavát.

Nincs más küldetése és nincs más jövője az Egyháznak a harmadik évezredben sem, mint hogy egyre jobban Egyház legyen. S, hogy mennyire lesz az, mindenekelőtt rajtunk, rajtad és rajtam múlik.